

Olli Rosenqvist & Jouni Kaipainen

**Vanhassa vara parempi
ja
pussillinen uusia**

Kokkolan maaseutuohjelma 2020

Jyväskylän yliopisto
Kokkolan yliopistokeskus Chydenius
Kokkola 2009

Hyväksytty Kokkolan kaupunginhallituksessa 2.11.2009

Hyväksytty ohjausryhmässä 15.6.2009

ISBN 978-951-39-3715-7 (pdf)

Esipuhe

Vuoden 2009 alussa entiset Kälviän, Lohtajan ja Ullavan kunnat liittyivät Kokkolan kaupunkiin. Liitosneuvotteluissa sovittiin, että uudelle Kokkolalle valmistellaan maaseudun kehittämisohjelma. Maaseudulla tapahtuvan elinkeinotoiminnan ja maaseudulla asumisen kehittämisen ohjelmointi nähtiin yhtenä keinona uuden Kokkolan elinvoimaisuuden vahvistamisessa. Valtion uudelle Kokkolalle myöntämästä yhdistymisavustuksesta 200 000 € varattiin maaseutuohjelman valmisteluun ja toteuttamiseen.

Kokkolan kaupunki tilasi ohjelman kokoon juoksemisen ja kirjoittamisen Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksen yhteiskuntatutkimuksen tiimiltä. Tiimiin kuuluivat tutkijat Olli Rosenqvist ja Jouni Kaipainen sekä professori Kari Ilmonen. Tiimin tukena ohjelman laadinnassa oli kaupungin nimeämä ohjausryhmä, johon kuuluivat Jouko Klemola (pj.), Mats Brandt, Jouni Huhtala, Lea Kippo-Kovasin, Veli-Pekka Koivu, Riitta Rahkola, Roy Sabel sekä sihteeristönä Jaana Ingalsuo, Jussi Järvenpää ja Ilkka Kangas.

Maaseutuohjelman laadintaa varten tehtiin yhteensä 16 haastattelua. Ohjausryhmä valitsi haastateltaviksi henkilöiksi Esa Erkkilän, Ulf-Peter Granön, Henrik Huhdan, Ritva Jaakkolan, Peter Johnsonin, Jouni Jyringin, Olli Karikon, Jorma Kauppilan, Juha Korkeakankaan, Riitta Laulajaisen, Asko Linnan, Sampo Purontauksen, Jussi Salmisen, Jonne Sandbergin, Fritz-Olle Slotten ja Lars-Eric Thylinin.

Ohjelman syntyi siten, että tutkijaryhmä valmisteli aiemmin julkistettujen ohjelma- ym. hallinnollisten asiakirjojen, tutkimuskirjallisuuden ja ohjelmaa varten kerättyjen haastatteluaineistojen perusteella luonnoksia ohjelman sisällöistä. Sisällöistä keskusteltiin ohjausryhmässä, ja ohjelman keskeisimmät linjaukset päätettiin ohjausryhmässä. Haastattelumateriaalit on kirjoitettu ohjelman sisään ilman erillisiä lähdeviittauksia.

Tutkimustiimin sisällä työnjako oli seuraavanlainen. Olli Rosenqvist laati ohjelman kirjoittamista koskevan hankesuunnitelman, analysoi olemassa olevia hallinnollisia ja ohjelma-asiakirjoja sekä tutkimuskirjallisuutta, keräsi ohjelmaan sisältyvää tilastomateriaalia, suunnitteli käsillä olevan ohjelmaraportin sisällön, suunnitteli ja toteutti laadintaan liittyneet haastattelut sekä kirjoitti ohjelmaraporttia. Jouni Kaipainen analysoi tutkimuskirjallisuutta sekä olemassa olevia hallinnollisia ja ohjelma-asiakirjoja, keräsi ohjelmaan sisältyvää tilastomateriaalia, kirjoitti ohjelmaraporttia sekä toimi ohjausryhmän sihteerinä. Kari Ilmonen osallistui hankkeen suunnitteluun, isännöi ohjausryhmää ja kommentoi ohjelmaluonnoksia. Hallinnollista apua hankkeen toteuttamiseen yliopistokeskuksessa antoivat Marita Mutka ja Tarja Louhivuori.

Lämpimät kiitokset kaikille ohjelman laadinnan tukena olleille!

Kokkolassa 16.6.2009

Olli Rosenqvist & Jouni Kaipainen

Sisältö

Esipuhe.....	3
Sisältö	4
1 Ohjelman tarkoitus ja yleiset tavoitteet	6
1.1 Lähtökohtia	6
1.2 Innovaatiojärjestelmien kehittäminen	7
1.3 Taloudellisen kilpailukyvyyn parantaminen	8
1.4 Sosiaalisen hyvinvoinnin parantaminen	9
1.5 Ekotehokkuuden kehittäminen	9
1.6 Työpaikkojen luominen.....	10
2 Kokkolan maaseutu tilastojen valossa.....	11
2.1 Väestökehitys	11
2.2 Työpaikkojen lukumäärän kehitys toimialoittain.....	12
2.3 Kokkolan työssäkäyntialue	14
2.4 Toimialojen taloudellinen merkitys arvonlisäysten valossa.....	16
3 Visio 2020 ja kehittämisen pääteemat	20
4 Maaseudun innovaatiojärjestelmien kehittäminen.....	21
4.1 Innovaatiojärjestelmien piirteitä.....	21
4.2 Luonnonvara-alan tutkimus ja siihen liittyvä kehittämistoiminta	22
4.3 Leader- ja kylätoiminta	24
4.4 Yhteiskuntatieteellinen maaseutututkimus ja siihen liittyvä kehittämistoiminta	26
4.5 Yritykset ja yrittäjäverkostot innovaatioiden toteuttajina	27
5 Luonnonvara-alan kehittäminen	32
5.1 Tavoitteena kilpailukyvyyn kehittäminen	32
5.2 Maidon ja naudanlihan tuotanto.....	32
5.3 Kasvintuotanto.....	33
5.4 Turkistalous.....	34
5.5 Kaivostoiminta	34
5.6 Uusiutuvan energian tuotanto.....	35
5.7 Metsätalous	36
5.8 Muu maatalous	37
5.9 Kaupungin maatalouspalvelut	37

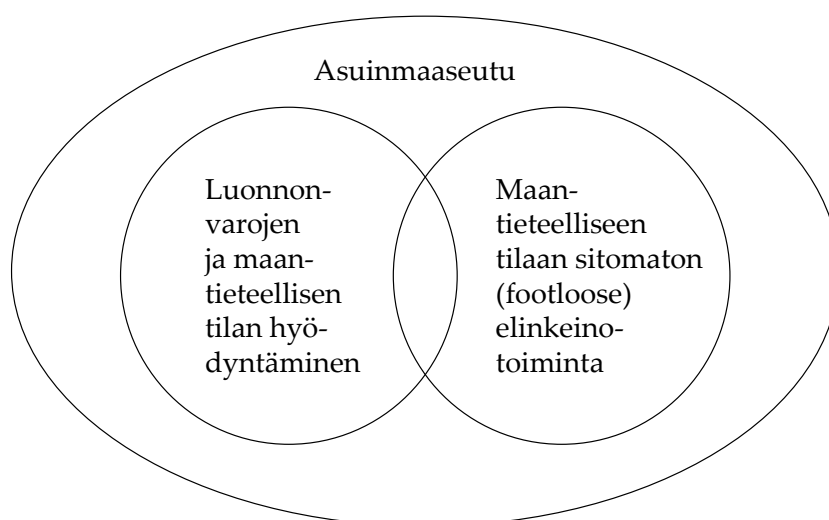
6	Asumisen ja hyvinvointipalvelujen kehittäminen	39
6.1	Tavoitteena houkutteleva asuinympäristö	39
6.1.1	Paikallinen yhteiskulutus.....	39
6.1.2	Hierarkkinen alueellinen hyvinvointipalvelujen tarjonta	41
6.1.3	Monenlaisten asukkaiden ja toimijoiden houkuttelu.....	43
6.1.4	Yhteisöllisyyden aktivointi, viestintä ja markkinointi	46
6.2	Sivistyspalvelujen kehittäminen.....	48
6.2.1	Nuorisopalvelut	48
6.2.2	Koulutuspalvelut.....	49
6.2.3	Kulttuuripalvelut	50
6.2.4	Liikuntapalvelut.....	51
6.3	Sosiaali- ja terveystalouden kehittäminen.....	51
6.3.1	Organisatorinen ja alueellinen yhdentymisen.....	51
6.3.2	Terveystaloudet.....	52
6.3.3	Sosiaalipalvelut	53
6.4	Teknisten palvelujen kehittäminen.....	54
6.4.1	Kaupunkiympäristöpalvelut	54
6.4.2	Yhdyskuntatekniset ja tilapalvelut	57
6.4.3	Liikennepalvelut.....	58
7	Palveluyrittäjyyden ja teollisuuden kehittäminen	59
7.1	Tavoitteena elinkeinojen ja maaseutuyrittäjyyden monipuolistaminen.....	59
7.2	Matkailuyrittäjyys	61
7.3	Ulkoiluharrastuksiin liittyvä yrittäjyys	63
7.4	Kulttuuriin ja luovaan talouteen liittyvä yrittäjyys	63
7.5	Muu palveluyrittäjyys	64
7.6	Veneteollisuus.....	65
7.7	Metalliteollisuus	66
7.8	Muu teollisuus	66
8	Ohjelman käytännön toteutus ja maaseutuasiain koordinointi Kokkolassa	68
	Lähteet.....	70
	Liitekuvat.....	74

1 Ohjelman tarkoitus ja yleiset tavoitteet

1.1 Lähtökohtia

Kokkolan maaseutuohjelma on luonteeltaan ideapaperi, jossa hahmotetaan yhteiskunnallista kehitystä sekä toimintaperiaatteita ja -tapoja, jotka ovat tarpeellisia tulevaisuuden sopeuduttaessa. Maaseutuohjelma pyrkii tuomaan esille pikemmin laajoja kehittämislinjoja kuin konkreettisia hankkeita. Ohjelman laadinnassa katse on suunnattu vuoteen 2020. Tavoitteena on nähdä maaseutu kokonaisuutena ja rohkaista tämän kokonaisuuden osia toimimaan yhdessä yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi (integroiva strategia). Lyhyesti sanottuna maaseutuohjelma tavoittelee moniarvoista kokkolalaista maaseutua (kuva 1).

Maaseutuohjelma pyrkii välttämään perinteiset kaupungin ja maaseudun sekä maatalouden ja maaseudun väliset vastakkainasettelut. Uusi Kokkola on kaupunki, joka pitää sisällään erilaisia, enemmän tai vähemmän kaupunkimaisia ja maaseutumaisia alueita. Kokkolaan liittyneet kunnat mielletään paitsi maaseutualueiksi myös kaupungin uusiksi kaupunginosiksi. Uudet kaupunginosat pyritään saamaan mukaan Kokkolan kasvuun kehittämällä niiden keskusta- ja kyläalueita monipuolisina elinkeino- ja asumisalueina. Maaseudun kaupungista erottavia erityisiä vahvuuksia ovat mahdollisuudet luonnonvarojen ja maantieteellisen tilan hyödyntämiseen (vrt. Maaseutu... 2008: 27). Toisaalta myös maantieteelliseen tilaan suhteellisen löyhästi sidoksissa olevat elinkeinot, kuten suuri osa teollisuudesta ja palveluista, ovat tänä päivänä tärkeitä elannon lähteitä maaseudulla. Yksilöllistyvässä yhteiskunnassa maaseutu tarjoaa – kysynnän mukaan – kaupungin tarjontaa täydentävästi erilaisia asumisvaihtoehtoja maaseudun taajamien tiiviistä asumusryhmistä aina haja-asutusalueiden väljiin harrastetontteihin. Nämä mahdollisuudet antavat pontta kehittää maaseutua asuinmaaseutuna. Moniarvoiseen maaseutuun kuuluu se, että osalle asukkaista maaseutu näyttättyy pelkästään asumisen ympäristönä.

Kuva 1. Moniarvoinen maaseutu.

Lyhyesti sanottuna maataloudella tarkoitetaan tässä ohjelmassa luonnonvara-alan kokonaisuuteen sijoittuvaa elinkeinoa ja elämänmuotoa. Maaseutu on sisällöltään maataloutta laajempi; siihen kuuluvat maatalouden lisäksi kaikki muutkin maaseutualueella olemassa olevat elinkeinot ja elämänmuodot. Maaseudun elämä ei pyöri pelkästään maatalouden eikä luonnonvara-alankaan ympärillä, vaan palveluelinkeinoilla, teollisuudella ja asumisella sinänsä on oma, rikastuttava vaikutuksensa maaseudun elämään.

Kokkolan maaseutuohjelma näkee kaikki maaseudun nykyiset ja tulevat toimijat toisiaan kannustavina ja toisiaan mahdollistavina. Tällainen lähtökohta on haaste erityisesti niille, jotka haluavat rakentaa maaseudun maatalouden ympärille; niille, jotka vastustavat haja-asutuksen kehittämistä, sekä niille, joille maaseutu ei merkitse muuta kuin asuinympäristöä. Edunvalvonnan ja vastakkainasettelun asemesta tarvitaan yhteisen sävelen etsintää.

Maaseutuohjelma pyrkii hahmottamaan keskeisimmät kehittämissuunnat, joiden kautta kokkolalaiset maaseututoimijat tavoittelevat menestystä seuraavien kymmenen vuoden aikana. Kokkolalaista maaseutua kehitetään sekä elinkeinotoiminnan että asumisen ympäristönä. Kokkolan maaseudun kehittämisessä pyritään aktiivisesti hyödyntämään maaseudun ja kaupungin vuorovaikutusta.

Uuden Kokkolan alue on tilastotarkasteluja ja toimenpiteiden kohdentamista varten jaettu maaseutuun ja kaupunkiin siten, että maaseutuun kuuluvat Rödsön, Alikorpilahden, Ylikorpilahden, Sokojan, Kvikantin ja Öjan tilastoalueet vanhan Kokkolan alueelta sekä Kälviän, Lohtajan ja Ullavan kaupunginosat kokonaisuudessaan. Kaupungilla puolestaan tarkoitetaan vanhan Kokkolan keskustaajaman alueelle ja sen välittömään läheisyyteen sijoittuvien tilastoalueiden muodostamaa kokonaisuutta. Tilastoalueet ovat esitettyinä kartalla Kokkolan kaupungin Internet-sivuilla löydettävissä olevassa kaupungin tilastollisessa vuosikirjassa 2007 (ks. Kokkolan kaupungin tilastollinen... 2008: 58–59). On huomattava, että Kokkolan työssäkäyntialue ulottuu Pietarsaaren seudun maaseutualueille, erityisesti Kruunupyöhyn. Myös tämä suunta on otettava huomioon Kokkolan maaseutua sekä maaseudun ja kaupungin vuorovaikutusta kehitettäessä.

Uuden Kokkolan lähivuosien haasteena on kehittää identiteettiään ja imagoaan uutta tilannetta vastaavaksi, ja maaseutuohjelma pyrkii omalta osaltaan tuomaan aineksia tähän rakennustyöhön.

1.2 Innovaatiojärjestelmien kehittäminen

On arvioitu, että jatkossa Suomen talous siirtyy enenevässä määrin investointivetoisesta kasvusta innovaatiivetoiseen kehitykseen. Kilpailukyvyn ja kasvun perustekijöinä ovat tällöin panostukset osaamiseen ja inhimilliseen pääomaan, nopea teknologinen kehitys sekä toimiva logistiikka ja infrastruktuuri. Suomessa kasvava osa bruttokansantuotteesta ja sen kasvusta muodostuu aineettomasta tuotannosta, kuten palveluista,

koulutuksesta ja tuotekehityksestä. (Kilpailukykyä... 2006: 11). Aluekehittämisessä politiikan painopistettä ollaan siirtämässä yhä enemmän suorista tuista alueiden toiminta- ja innovaatioympäristöjen kehittämiseen (Valtakunnalliset... 2008: 6).

Osaamisperusteisessa kasvussa alueiden tulee tarjota luovuutta tukevia elinympäristöjä osaajille, joita yritykset seuraavat (Kilpailukykyä... 2006: 11). Tässä on markkinarakoa maaseudulle, jonka sisällä erityisesti kaupungin läheisellä maaseudulla on parhaat kehitysedellytykset yritysten ja asumisen ympäristöinä. Suomen muihin alueisiin suhteutettuna Kokkolan maaseutua voidaan kokonaisuudessaan pitää kaupungin läheisenä maaseutuna.

1.3 Taloudellisen kilpailukyvyn parantaminen

Euroopan aluerakenteen arvioidaan kehittyvän alueiden työnjaon, erikoistumisen ja niiden omien potentiaalien hyödyntämisen kautta nykyistä monikeskuksisemmaksi (Kilpailukykyä... 2006: 17). Alueet erikoistuvat ja verkostoituvat. Tämä ilmenee seu-
tuistumisena, erilaisina kehittämisvyöhykkeinä, kaksoiskaupunkihankkeina ja kaupunkiseutujen sisäisten yhteyksien parantamisena (Kilpailukykyä... 2006: 11).

Kehittämisvyöhykkeillä tarkoitetaan erilaisia aluekehittämisen verkostoja, käytäviä ja vyöhykkeitä. Alueita ja toimijoita yhdistävän kehittämisvyöhykkeen fyysisen runkona voi toimia esimerkiksi tie, rautatie tai vesiväylä. Kehittämisvyöhyke on väline, jolla pyritään ohjaamaan kasvu ja kehitys alueellisille vyöhykkeille. Vyöhykkeistämisen katsotaan vahvistavan alueen toimijoita ja estävän alueen keskusten ja syrjäseutujen kehityksen jyrkän eriytymisen. Kehittämisvyöhykkeillä pyritään yhdistämään samanaikaisesti talouden kasvu, sosiaalinen yhteenkuuluvuus ja ympäristön kestävä kehitys. Vyöhykkeet määrittävät usein sopimusperusteisesti. (KOKO:n... 2008.)

Kilpailukykyisyys edellyttää, että alue tunnistaa kilpailukyvyn eri osatekijöiden merkityksen ja löytää omat vahvuutensa ja menestystekijänsä. Kilpailukyky tulee ymmärtää laaja-alaisesti: hyvinvointitekijät ovat keskeisiä alueellisen kilpailukyvyn osatekijöitä. Sotarauta ja Mustikkamäki (2001) ja Linnamaa (2004) määrittelevät kahdeksan alueellisen kilpailukyvyn elementtiä:

- (a) infrastruktuuri
- (b) yritykset
- (c) inhimilliset voimavarat
- (d) asuin- ja elinympäristön laatu
- (e) instituutiot ja toimiva kehittäjäverkosto
- (f) verkostoihin kuuluminen
- (g) alueen imago
- (h) luova jännite.

1.4 Sosiaalisen hyvinvoinnin parantaminen

Suomen maaseutupoliittisena tavoitteena on, että maaseutua kehitetään monimuotoisena asuinmaaseutuna, jossa arki on sujuvaa. Maaseudulla vahvistetaan sekä pysyvän että vapaa-ajan asumisen edellytyksiä (Maaseutu... 2008: 35). Asuinmaaseudun kehittämisessä pyritään hyödyntämään erityisesti maaseudun vahvuuksia: elinympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta, rauhallisuutta ja luonnonläheisyyttä (ks. Kilpailukykyä... 2006: 33). Kehittämisessä on yhtäältä vaalittava maisemaa, luonnonarvoja ja kulttuuriperintöä ja toisaalta turvattava virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyys.

Asumismaaseudun kehittäminen edellyttää sitä, että maaseudun saavutettavuudesta, yhteyksien toimivuudesta ja tietoliikenneyhteyksien tasapuolisuudesta huolehditaan (Maaseutu... 2008: 52). Maaseudun erityisolosuhteet huomioon ottavia, joustavia tapoja palvelujen järjestämiseen on kehitettävä (Maaseutu... 2008: 40). Asukkaiden sosiaalisen hyvinvoinnin parantamiseksi on kansalaistoiminnan edellytyksiä ja roolia maaseudulla vahvistettava (Maaseutu... 2008: 109).

1.5 Ekotehokkuuden kehittäminen

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaan alueidenkäytössä pyritään edistämään yhdyskuntien ja elinympäristöjen ekologista, taloudellista, sosiaalista ja kulttuurista kestävyyttä. Alueidenkäytössä pyritään hyödyntämään olemassa olevia yhdyskuntarakenteita ja eheyttämään kaupunkiseutuja ja taajamia. Taajamia eheyttäessä pyritään parantamaan elinympäristön laatua. Yhdyskuntarakennetta kehitetään siten, että palvelut ja työpaikat ovat hyvin eri väestöryhmien saavutettavissa ja mahdollisuuksien mukaan asuinalueiden läheisyydessä siten, että henkilöautoliikenteen tarve on mahdollisimman vähäinen. Liikenneturvallisuutta sekä joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn edellytyksiä parannetaan. Maankäytön suunnittelun tulee edistää elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä osoittamalla elinkeinotoiminnalle riittävästi sijoittumismahdollisuuksia olemassa olevaa yhdyskuntarakennetta hyödyntäen. Runsaasti henkilöliikennettä aiheuttavat elinkeinoelämän toiminnot suunnataan olemassa olevan yhdyskuntarakenteen sisään tai muutoin hyvien joukkoliikenneyhteyksien äärelle. (Valtioneuvoston päätös... 2008: 2.)

Keski-Pohjanmaan maakunnallisten aluesuunnittelutavoitteiden mukaisesti Kokkolassa pyritään rakentamaan tarkoituksenmukaista alue- ja yhdyskuntarakennetta. Alueiden erityispiirteet tunnistetaan ja alueidenkäyttö sovitetaan mahdollisimman tasapainoisesti yhteen erilaisten intressien suhteen. Kaupunki- ja taajamakeskustojen kasvun ohjauksessa painotetaan toiminnallista ja kaupunkikuvallista kehittämistä. Lähtökohdana on, että uudisrakentamista ohjataan olemassa olevien rakenteiden yhteyteen. Kokkolan keskeinen tavoite on kaupungin ydinkeskustan ja uusien kaupunginosien alakeskusten aito yhteistoiminta sekä sujuva työnjako painottaen kaupungin ja maaseutumaisien alueiden tasapainoista kehitystä. Kuntakeskuksia ja maaseutualueiden taajamia kehitetään monipuolisen asumisen, palveluiden, työpaikkojen ja vapaa-ajan alueina kiinnittämällä huomiota myös liikenne- ja viestintäverkkojen hyvään saavutet-

tavuuteen ja palvelutasoon (Keski-Pohjanmaan aluerakenne... 2008: 7–8). Kokkolan maaseutualueilla tarkoituksenmukainen alue- ja yhdyskuntarakenne on sitä, että erilaisia tarpeita varten on tarjolla monenlaisia, tarkoituksenmukaisia rakennuspaikkoja.

Ekotehokkuuden edistämiseksi tärkeitä periaatteita ovat myös uusiutuvien energialähteiden hyödyntäminen, veden ja maa-ainesten kestävä käyttö sekä maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaaliminen. Luonnonympäristön osalta Kokkolan maaseudulla keskeistä on rannikon erityispiirteiden, kuten maankohoamisen ja hiljaisuuden, huomioon ottaminen, vaaliminen ja hyödyntäminen (ks. Kilpailukyky... 2006: 38).

1.6 Työpaikkojen luominen

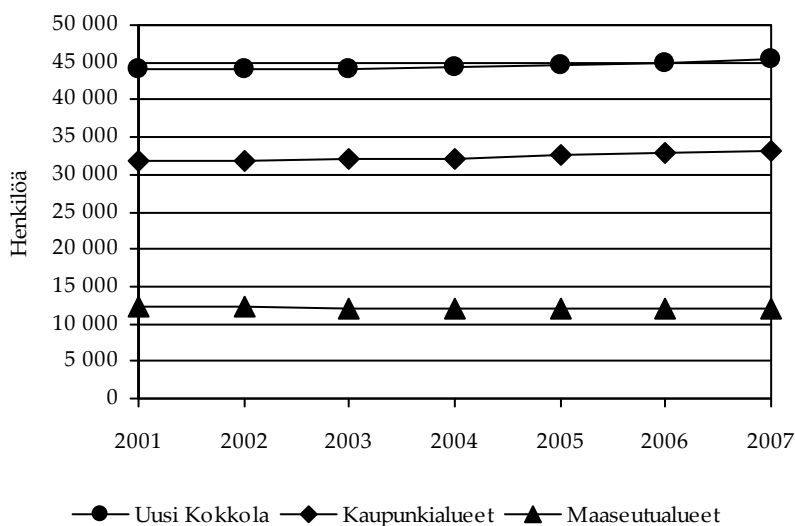
Työpaikat ja niiden sijainnit ovat edelleen tärkeimpiä ihmisten ja perheiden asuinpaikan valintaan vaikuttavista tekijöistä. Maaseudulla asumista edistää parhaiten se, että siellä on tarjolla työpaikkoja. Olemassa olevat työpaikat ovat tärkeitä, mutta myös uusia työpaikkoja tarvitaan.

Työpaikkoja tarjoavat ensinnäkin kilpailukykyiset luonnonvara-alan, teollisuuden ja palveluelinkeinojen yritykset. Lisäksi merkittäviä työllistäjiä maaseudulla ovat julkinen sektori ja kolmas sektori eli yhdistykset. Työpaikkoja syntyy, kun voimavaroja suunnataan elinkeinojen kilpailukykyyn kehittämiseen, ihmisten sosiaalisen hyvinvoinnin parantamiseen ja ekotehokkuuden kehittämiseen. Työpaikkojen luomisessa tarvitaan julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyötä.

2 Kokkolan maaseutu tilastojen valossa

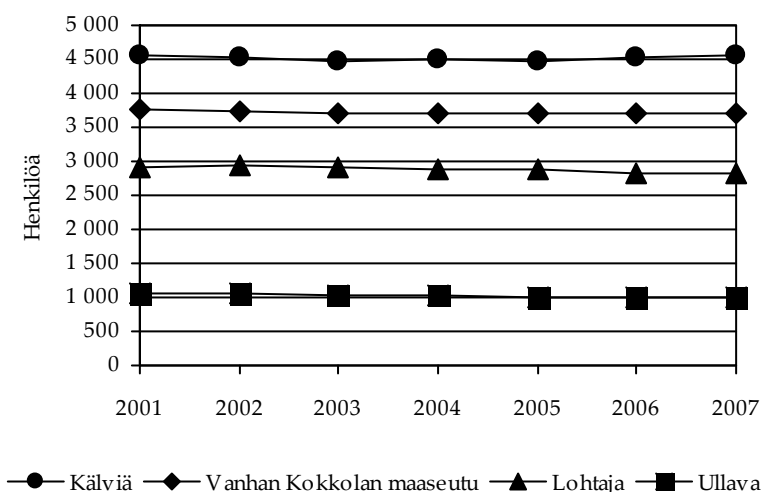
2.1 Väestökehitys

Kokkolan ja sen osa-alueiden – noin 45 000 asukkaan aluekokonaisuuden – väestökehitys on ollut tasaista 2000-luvun alussa (kuvat 2 ja 3).

Kuva 2. Uuden Kokkolan ja sen kaupunki- ja maaseutualueiden väkiluvun kehitys vuodesta 2001 vuoteen 2007.

Maaseutualueisiin kuuluvat Rödsön, Ali- ja Ylikorpilahden, Sokojan, Kvikantin ja Öjan tilastoalueet sekä Kälviän, Loh-tajan ja Ullavan alueet. Lähde: Väestötilastot / Tilastokeskus.

Kuva 3. Kälviän, vanhan Kokkolan maaseutualueiden, Lohtajan ja Ullavan alueiden väkiluvun kehitys vuodesta 2001 vuoteen 2007.

Vanhan Kokkolan maaseutualueisiin kuuluvat Rödsön, Ali- ja Ylikorpilahden, Sokojan, Kvikantin ja Öjan tilastoalueet. Lähde: Väestötilastot / Tilastokeskus.

2.2 Työpaikkojen lukumäärän kehitys toimialoittain

Kuvissa 4–5 tarkastellaan Kokkolan kaupunki- ja maaseutualueiden toimialoittaisten työpaikkamäärien kehitystä vuodesta 2001 vuoteen 2006. Vastaavat tiedot maaseudun osa-alueittain ovat esitettyinä julkaisun lopussa olevissa liitekuvilla 1–4. Kuvissa on käytetty toimialaluokitusta, jossa *alkutuotantoon* on laskettu kuuluviksi maa-, metsä-, riista- ja kalatalous sekä kaivannaistoiminta; *jalostukseen* teollisuus, sähkö-, kaasu- ja vesihuolto sekä rakentaminen; *yksityistyyppisiin palveluihin* tukku- ja vähittäiskauppa, majoitus- ja ravitsemistoiminta, kuljetus, varastointi, tietoliikenne, rahoitustoiminta, kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimuspalvelut sekä liike-elämän palvelut; *julkistyyppisiin palveluihin* julkinen hallinto, maanpuolustus, pakollinen sosiaalivakuutus, koulutus, terveydenhuolto- ja sosiaalipalvelut, muut yhteiskunnalliset ja henkilökohtaiset palvelut sekä muut toimialat ja toimialaltaan tuntemattomat.

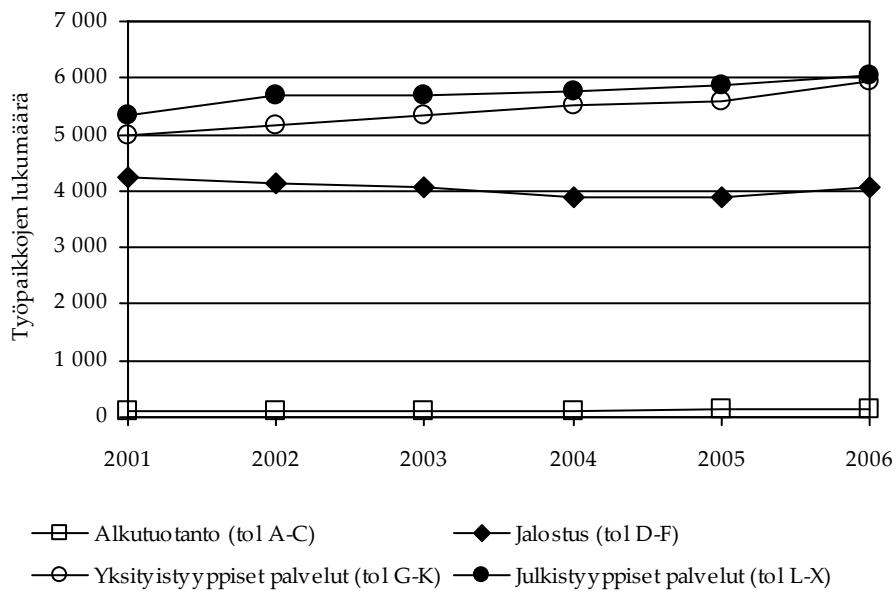
Kokkolan kaupunkialueilla alkutuotannon merkitys työllistäjänä on pieni. Jalostus kääntyi 2000-luvun alun lievän taantumun jälkeen kasvu-uralle. Merkittävin kasvuala Kokkolan kaupunkialueilla oli kuitenkin yksityistyyppiset palvelut, jonka työpaikkamäärä lähentyi suurinta työllistäjää eli julkistyyppisiä palveluja. (Kuva 4.)

Kokkolan maaseutualueilla alkutuotannon merkitys työllistäjänä heikentyi 2000-luvun alussa, mutta siitä huolimatta se on edelleen maaseutualueiden toiseksi tärkein työllistäjä – julkistyyppisten palvelujen jälkeen. Jalostuselinkeinoja ja yksityistyyppisiä palveluja voidaan luonnehtia Kokkolan maaseutualueiden kasvualoiksi, vaikka erityisesti yksityistyyppisten palvelujen kohdalla Kokkolan maaseutu on vielä aika paljon jäljessä yleisestä elinkeinorakenteen kehityksestä. (Kuva 5.)

Kälviän alueella suurimpia työllistäjiä ovat julkistyyppiset palvelut ja jalostuselinkeinot, joista erityisesti viimeksi mainitut kasvoivat voimakkaasti 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen puolivälissä. Alkutuotanto on kolmanneksi suurin työllistäjä ja yksityistyyppiset palvelut heikoin työllistäjä. (Liitekuva 1.)

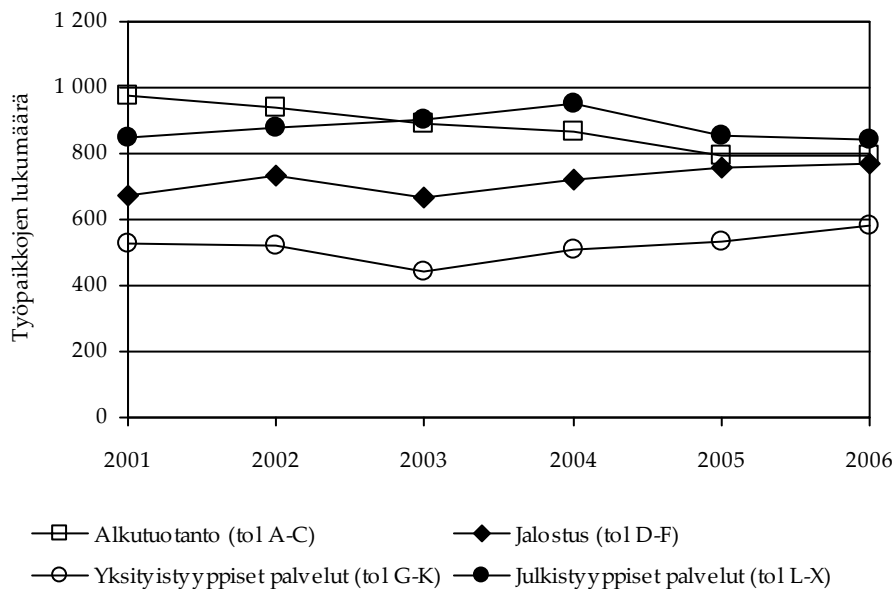
Vanhan Kokkolan maaseutualue (Rödsön, Ali- ja Ylikorpilahden, Sokojan, Kvikantin ja Öjan tilastoalueet) eroaa elinkeinorakenteeltaan selvästi Kokkolaan vuoden 2009 alussa liittyneistä alueista. Syynä tähän ovat varmasti kaupunkikeskustan läheisyys ja pitkä yhteinen kehityshistoria, jotka ovat luoneet pohjaa keskustan ja sitä ympäröivän maaseutualueen väliselle työnjaolle. Vanhan Kokkolan maaseutualueen tärkein ihmisiä työllistävä toimiala on jalostus. Myös yksityistyyppisten palvelujen merkitys työllistäjänä on kasvanut viime vuosina voimakkaasti. Alkutuotannon merkitys on pienentynyt. Julkistyyppisten palvelujen osalta vanhan Kokkolan maaseutualue on tukeutunut keskusta-alueen tarjontaan. (Liitekuva 2.)

Lohtajan ja Ullavan elinkeinorakenteet ovat edelleen hyvin alkutuotantopainotteisia, vaikka alkutuotannon merkitys työllistäjänä on pienentynyt 2000-luvulla. Toinen tärkeä työllistäjä on julkistyyppisten palvelujen muodostama kokonaisuus. Jalostuselinkeinoja ja yksityistyyppisiä palveluja olisi hyvä saada houkutelluksi lisää sekä Lohtajalle että Ullavaan. (Liitekuvat 3 ja 4.)

Kuva 4. Työpaikkojen lukumäärä toimialoittain uuden Kokkolan kaupunkialueilla vuosina 2001–2006.

Kaupunkialueella tarkoitetaan niitä Kokkolan keskustan tilastoalueita, jotka jäävät jäljelle, kun kaupungin maaseutualueet rajataan (ks. kuvan 5 selite). Lähde: Työssäkäyntitilasto / Tilastokeskus.

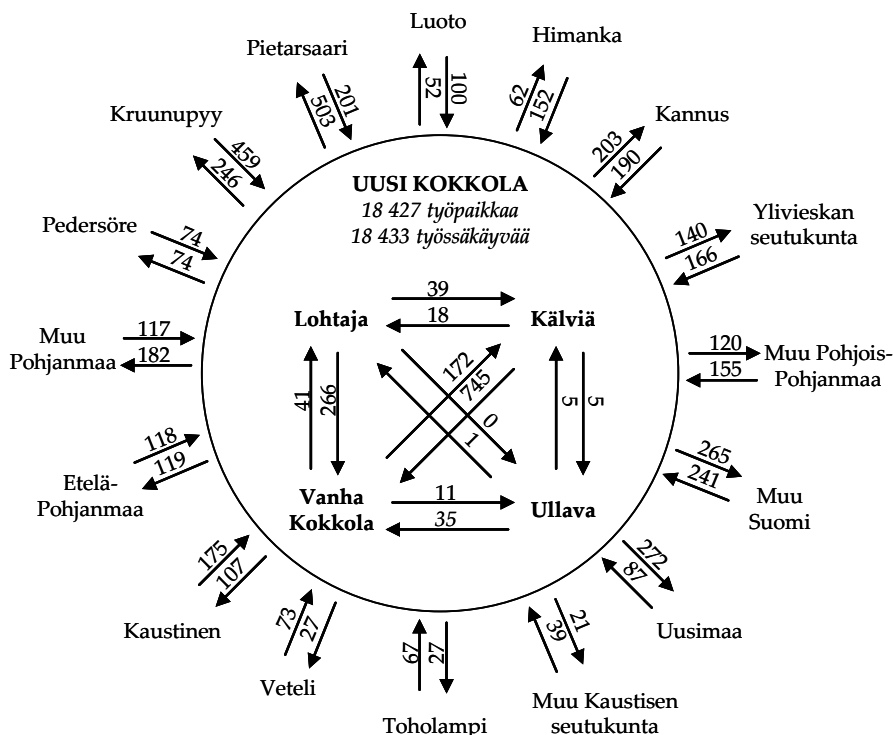
Kuva 5. Työpaikkojen lukumäärä toimialoittain uuden Kokkolan maaseutualueilla vuosina 2001–2006.

Maaseutualueisiin kuuluvat Rödsön, Ali- ja Ylikorpilahden, Sokojan, Kvikantin ja Öjan tilastoalueet sekä Kälviän, Loh-tajan ja Ullavan alueet. Lähde: Työssäkäyntitilasto / Tilastokeskus.

2.3 Kokkolan työssäkäyntialue

Kokkolan kaupunki on aluetaloutena pieni ja avoin. Kuvassa 6 on esitettyä Kokkolan työssäkäyntialueen pendelöinti- eli työssäkäyntivirtoja vuodelta 2005. Pendelöintivirtojen vuosittaiset vaihtelut ovat pieniä, joten kuvan 6 voidaan arvioida kuvaavan melko hyvin myös nykytilannetta. Kuvaan on merkitty yhtäältä Kokkolan sisäisiä, osa-alueiden välisiä pendelöintivirtoja ja toisaalta koko uuden Kokkolan ja muiden, harjinnanvaraisesti rajattujen alueiden välisiä pendelöintivirtoja.

Kokkolan sisäisistä pendelöintivirroista voidaan todeta, että merkittäviä virtoja kulkee Kälviältä ja Lohtajalta vanhaan Kokkolaan, mutta myös vanhasta Kokkolasta Kälviälle. Tarkasteltaessa uuden Kokkolan ja muiden alueiden välisiä pendelöintivirtoja voidaan tehdä seuraavanlaisia havaintoja: (1) Pietarsaari, muu Pohjanmaa ja Uusimaa ovat alueita, joille Kokkolasta pendelöidään enemmän kuin mitä näiltä alueilta pendelöidään Kokkolaan. Päinvastainen tilanne on (2) Kruunupyyn, Luodon, Himangan, Kaustisen, Vetelin, Toholammin ja muun Kaustisen seutukunnan tapauksissa. Näiltä alueilta käydään Kokkolassa töissä enemmän kuin mitä Kokkolasta käydään näillä alueilla. (3) Kannus, Ylivieskan seutukunta, muu Pohjois-Pohjanmaa, Etelä-Pohjanmaa, Pedersöre ja muu Suomi ovat alueita, joiden suhteen kokkolalaisten sisään- ja ulospendelöinti ovat suurin piirtein tasapainossa. (Kuva 6.)

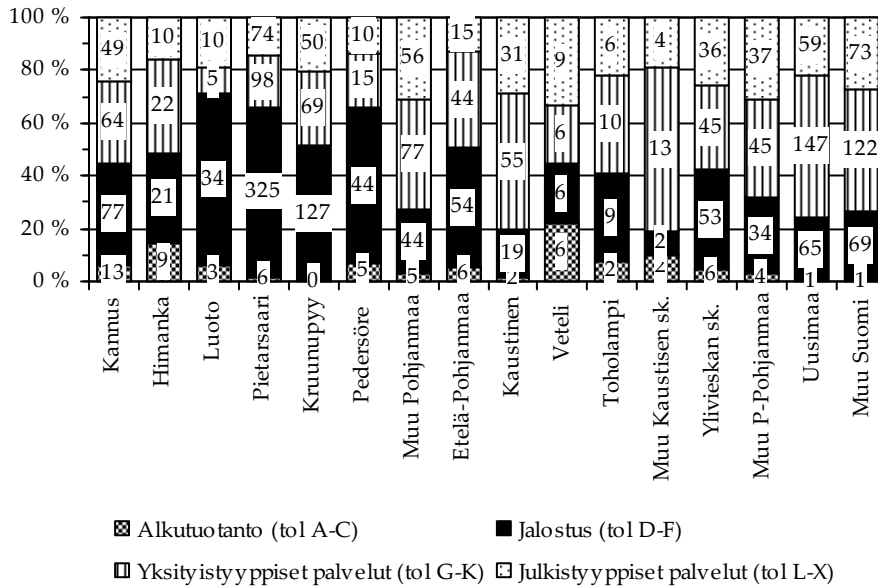

Kuva 6. Kokkolan työssäkäyntialueen pendelöintivirtoja 31.12.2005.

Lähde: Työssäkäyntitilasto / Tilastokeskus.

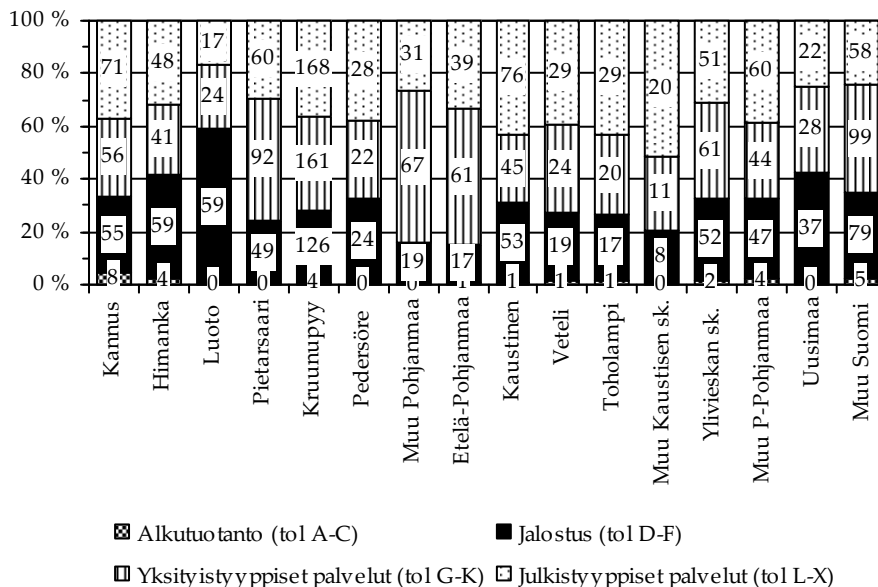
Kuvissa 7 ja 8 tarkastellaan Kokkolasta muualle pendelöivien ja Kokkolaan pendelöivien elinkeinorakennetta. Yksittäiset pendelöintivirrat jakautuvat suhteellisen tasaisesti

jalostuselinkeinoissa, yksityistyypisissä palveluissa ja julkistyyppisissä palveluissa työskentelevien kesken. Joitakin poikkeuksia tästä yleispiirteestä kuitenkin on. Esimerkiksi merkille pantavaa on, että Kokkolasta Luotoon, Pietarsaaren, Kruunupyhyyn ja Pedersöreän töihin menevät ovat keskimääräistä suuremmassa määrin jalostuselinkeinoissa työskenteleviä. Myös ne, jotka käyvät Kokkolassa töissä Luodosta käsin, ovat suurelta osin jalostuselinkeinoissa työskenteleviä. Luonnollisista syistä alkutuotannossa työskentelevien keskuudessa pendelöinti on vähäistä.

Kuva 7. Kokkolasta pois suuntautuneiden pendelöintivirtojen 31.12.2005 toimialarakenne työssäkävien työpaikan sijaintialueittain.

Lähde: Työssäkäyntitilasto / Tilastokeskus.

Kuva 8. Kokkolaan suuntautuneiden pendelöintivirtojen 31.12.2005 toimialarakenne työssäkävien asuinpaikan sijaintialueittain.

Lähde: Työssäkäyntitilasto / Tilastokeskus.

2.4 Toimialojen taloudellinen merkitys arvonlisäysten valossa

Tilastokeskuksen tuottama, kansantalouden tilinpidon alueellinen sovellus, aluetilipito, kuvaa alueella tapahtuvaa taloudellista toimintaa. Aluetilinpidossa toimialojen kokonaistuotos muodostuu välituotekäytöstä ja arvonlisäyksestä.

Välituotekäyttö tarkoittaa raaka-aineiden ja ostopanosten hankkimista. Esimerkiksi maatalouden panoskysynnällä on vaikutusta aluetalouksissa, mutta ei ehkä niin paljon kuin yleensä luullaan. Vuonna 2006 Keski-Pohjanmaan maatalouden hankinnoista 61 prosenttia kohdistui maakuntaan. Maatalouden arvonlisäkertoimen maakuntakeskiarvo oli 1,19. Kertoimen osat ovat välitön arvonlisäyksyksikkö (1) ja sen luomisesta muille toimialoille aiheutunut 0,19 yksikön kerrannaisvaikutus. Tämä tarkoittaa, että yhtä maatalouden arvonlisäyksikköä kohden maakunnassa syntyi hankintojen kautta arvonlisäystä keskimäärin 0,19 yksikön verran. Vaikutus on pieni kaikkien toimialojen kokonaisvaikutusten maakuntakeskiarvoon 1,35 verrattuna. (Knuutila & Vatanen 2008: 28–29.)

Arvonlisäys tarkoittaa Tilastokeskuksen määritelmän mukaan tuotantoon osallistuvan yksikön synnyttämää arvoa. Se lasketaan markkinatuotannossa vähentämällä yksikön tuotoksesta tuotannossa käytetyt välituotteet (tavarat ja palvelut) ja markkinattomassa tuotannossa laskemalla yhteen palkansaajakorvaukset, kiinteän pääoman kuluminen ja mahdolliset tuotannon ja tuonnin verot. Aluetilinpitoa koskevia tietoja on saatavilla seutukunnittain, maakunnittain ja erällä muilla kuntapohjaisilla aluejaoilla.

Arvonlisäystä käytetään paljon toimialojen ja alueiden välisissä vertailuissa, koska verojen ja tukipalkkioiden ei haluta sotkevan vertailtavien yksiköiden ”oikeaa” suuruusjärjestystä. Pääasia vertailuissa on kokonaiskuvan muodostaminen ja kirkastaminen. Arvonlisäyksen tarkasteleminen on yksi keino asettaa muutoin hyvin erilaiset toimialat samalle viivalle. Työllisten tai työpaikkojen määrän vertailu on toinen tapa (ks. luku 2.2).

Kokkolan seutukunnan arvonlisäys (1 441 miljoonaa euroa vuonna 2006) vastaa hyvin tarkasti yhtä prosenttia koko Suomen uusien arvojen tuotannosta. Kokkolan seutukunnan osuus Suomen maa- ja riistataloudesta on 2,1 prosenttia, joten maatalous on yksi seudun erikoistumisaloista. Kokkolan seutukunnan osuus Suomen metsätaloudesta on 0,6 prosenttia, joten metsätalous ei ole seudun erityinen vahvuus. Koko alkutuotannon (maa- ja riistatalous, metsätalous, kalatalous ja kaivannaistoiminta) osuus Kokkolan seutukunnan tuotantorakenteessa (2,6 %) jää maan keskiarvoa (2,9 %) pienemmäksi.

Kokkolan seutukunnassa maa- ja riistatalouden (osuus 1,4 %) merkitys uusien arvojen luovana toimintana on suurempi kuin metsätalouden (1,1 %) ja kalatalouden (0,03 %). Maatalouden osuus on myös suurempi kuin majoitus- ja ravitsemistoiminnan (1 %) tai rahoitus- ja vakuutustoiminnan (1,35 %). Maatalous kuitenkin jää elintarviketeollisuutta (1,8 %), puuteollisuutta (2,1 %), muita palveluja (2,7 %), kiinteistöpalveluja (4,1 %), koulutusta (4,4 %) ja julkista hallintoa (4,7 %) vähäisemmäksi uusien arvojen tuottajak-

si. Listan kärjessä olevat toimialat – metalliteollisuus (27 %), liikenne (9,8 %), terveydenhuolto- ja sosiaalipalvelut (9 %) sekä tukku- ja vähittäiskauppa (8,5 %) ovat selvästi maataloutta suurempia uusien arvojen tuottajia.

Aluetilinpidoissa tuotantoa kuvaaviin lukuihin ei Tilastokeskuksen tilastointiperiaatteiden mukaan sisällytetä tuotantomääriin sitomattomia tukia, arvonlisä- ja tuloveroja, eläkkeitä eikä tulonsiirtoja, vaikka nämä muuttavatkin aluetalouden toimijoiden tuloja. Tällaisen tilastoinnin haittapuolena on, että vuoden 2008 tasossa maatalouden kokonaistuotoista 41 prosenttia jää tarkastelun ulkopuolelle. Maatalouden tuet (1 864 miljoonaa euroa) ovat yli kaksinkertaiset maataloustuloon (869 miljoonaa euroa) verrattuna. Näin ollen voidaan sanoa, että elinkeinon ylläpitämiseen käytetään tulonsiirtoja. Maaseutuohjelmaa laadittaessa on tarvetta poiketa perinteisestä tilastointitavasta, sillä maatalouden tuet ovat muista tulonsiirroista poiketen elinkeinotukia. Tarkasteluun ei kuitenkaan voida ottaa vertailukelvottomia eriä, kuten maidon, turkisten tai puun myyntituloja, vaikka alueen asukkaat olisivatkin tottuneet puhumaan elinkeinoista liikevaihtoon liittyviä lukuja käyttäen.

Hyvä uutinen on, että maatalouden tuet voidaan kohdistaa maakunnille käyttämällä IACS-rekisteritietoja maatalouden maksuun pannuista tukimääristä alueittain. Vuonna 2002 Keski-Pohjanmaa sai 69,3 miljoonaa euroa maataloustukia, joista tuotantoon si-dottuna tukena tuli 27,7 (tämä sisältyy tilastoituun arvonlisäykseen) ja ”yleisenä” tu-kena 41,6 miljoonaa euroa.

Huono uutinen on, että tuen kohdistaminen maakuntiin joudutaan tekemään melko pitkälle vuonna 2002 vallinneen tilanteen mukaisesti. Tämä on epätydyttävä ratkaisu, koska maatalouden tukijärjestelmä on muuttunut. Kansantalouden tilinpidon mukaan vuodesta 2002 vuoteen 2006 tuotettua yksikköä (kg) kohti maksetut tuotetukipalkkiot alenivat 791 miljoonasta 370 miljoonaan euroon. Samalla ajanjaksolla muuta kuin tuo-tettua yksikköä kohti maksetut tuotantotukipalkkiot kasvoivat 1 220 miljoonasta 1 774 miljoonaan euroon (kasvua 31 prosenttia). Tukirakenteen muutos olisi helppo ottaa huomioon kokonaisuuden tasolla, mutta kuinka tapahtuneen muutoksen voisi kohdis-taa maakuntiin?

Jos Keski-Pohjanmaan nykyiseen 43,9 miljoonan euron alkutuotannon arvonlisäykseen lisätään vuoden 2002 noin 42 miljoonan tuki korotettuna 31 prosentin keskimääräisellä kasvulla (mikä tekee tuen määräksi 54,5 miljoonaa euroa), niin ”tuetuksi maataloustuo-tokseksi” muodostuu 96 miljoonaa euroa. Tämä ”tuettu” arvo vastaa 5,4 prosenttia maakunnan ”korjatusta” arvonlisäyksestä. (Ks. Knuutila & Vatanen 2008: 16, 21.)

Kokkolan maaseutuohjelmaa varten pitäisi pystyä arvioimaan Kokkolan seutukunnan maatalouden ”korjattu” arvonlisäys. Jos ns. yleistukea tulee Keski-Pohjanmaan maa-kuntaan noin 54,5 miljoonaa euroa, niin seutukuntien vuoden 2006 maatalouden ar-vonlisäysten suhteen perusteella 46 % (25 miljoonaa euroa) tästä summasta pitäisi kohdistaa Kokkolan seutukuntaan. Kokkolan seudun korjattu maatalouden arvonlisä-ys on siten 45,4 miljoonaa euroa (3 % korjatusta seutukunnan arvonlisäyksestä).

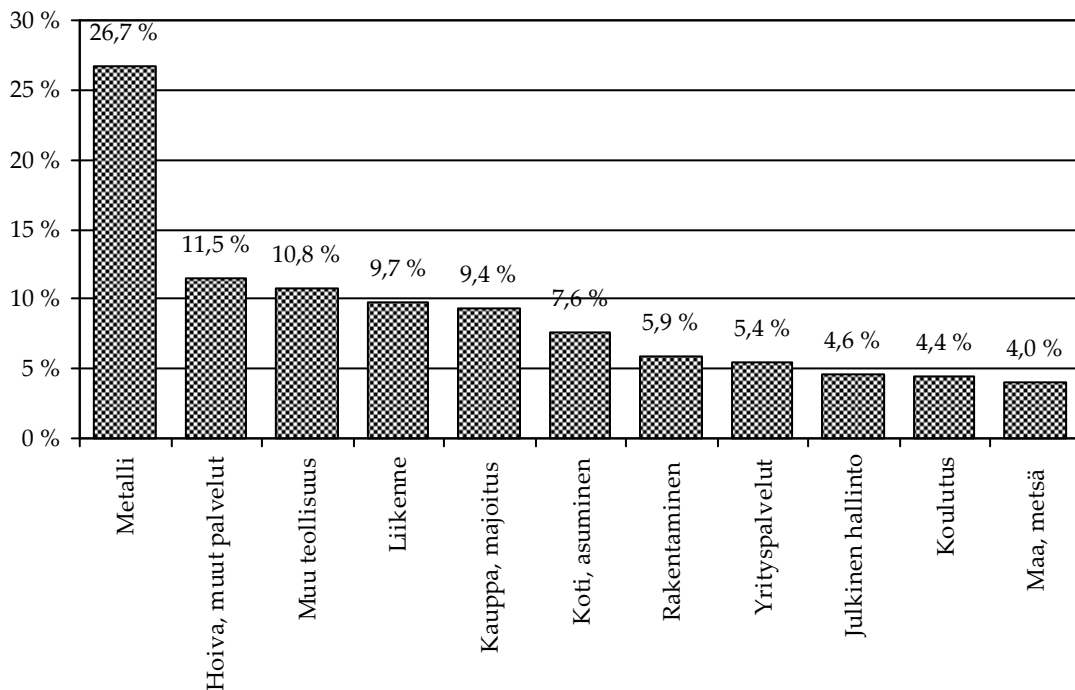
Korjatun maatalouden arvonlisäyksen sisältävä Kokkolan seutukunnan tuotantorakenne näkyy kuvasta 9. Jos niputetaan toimialoja laajempiin ryhmiin, suurin osuus, 43 % arvonlisäyksestä, muodostuu jalostuselinkeinoissa (metallissa, muussa teollisuudessa ja rakentamisessa).

Toiseksi suurin elinkeinoryhmä on yksityistyyppiset palvelut (kuljetus ja tietoliikenne, kauppa, koti- ja asumispalvelut sekä rahoitus- ja yrityspalvelut), jonka osuus arvonlisäyksestä on 32 %.

Kolmanneksi suurimman ryhmän, julkistyyppisten palvelujen (terveydenhuolto- ja sosiaalipalvelut, julkinen hallinto ja koulutus), osuus arvonlisäyksestä on 20 %.

Maataloustuilla korjatun alkutuotannon osuus Kokkolan seutukunnan arvonlisäyksestä on 4 %.

Jos toimialoja ei jaeta päätoimijan mukaan luokkiin, vaan arvonlisäys kultakin toimialalta jaetaan yksityiseen ja julkiseen osaan, niin Kokkolan seutukunnan arvonlisäyksestä 18 % syntyy julkisen ja 82 % yksityisen toiminnan kautta.

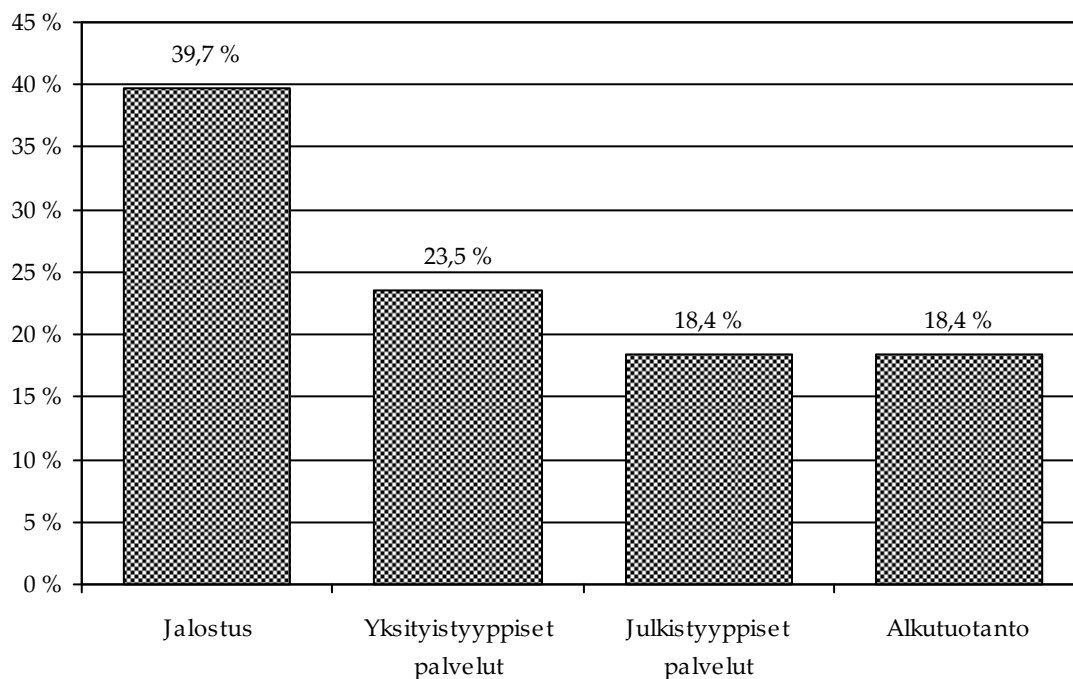

Kuva 9. Kokkolan seutukunnan maataloustuilla korjattu tuotantorakenne (arvonlisäys toimialoittain) vuonna 2006.

Lähde: Tuotannon ja työllisyyden aluetilit / Tilastokeskus.

Seutukunta on kiinnostava kohde, josta tietoa on saatavissa runsaasti. Maaseutuohjelmassa on kuitenkin selvitettävä uuden Kokkolan maaseutualueiden tuotantorakenne. Tämän takia arvonlisäys on kohdistettava maaseuduksi nimettyihin alueisiin laskennallisesti.

Käytämme yksityiskohtaisia tietoja Kokkolan tilastollisten osa-alueiden työpaikkojen määrän toimialoittaisesta jakautumisesta ja toimialojen työn tuottavuudesta seutukunnassa ja laskemme sitä kautta toimialojen arvonlisäykset maaseutualueilla. Koska laskelmiin sisältyy monia epävarmuuden lähteitä, esitämme lopputuloksen ainoastaan neljän yhdistellyn toimialaryhmän tasolla. Tarkoituksena on antaa lukijalle yleiskuva toimialaryhmien merkityksestä uuden Kokkolan maaseutualueilla, jotta kehittämistoimenpiteet osataan painottaa oikeassa suhteessa (kuva 10).

Kuva 10. Uuden Kokkolan maaseutualueiden maataloustuilla korjattu tuotantorakenne vuoden 2006 arvonlisäystietojen perusteella.

Arvonlisäyksen jakautuminen neljään toimialaryhmään on laskettu käyttäen apuna alueen työpaikkojen määriä ja seutukunnan keskimääräistä toimialoittaista työn tuottavuutta. Lähde: Tuotannon ja työllisyyden aluetilit / Tilastokeskus.

3 Visio 2020 ja kehittämisen pääteemat

Visio 2020

Kokkolan maaseutualueet kehittyvät kaupungin kasvun mukana elinvoimaisina tarjoten monenlaisia työllistymis- ja asumisvaihtoehtoja nykyisille ja uusille asukkailleen.

Kehittämisen pääteemat

Kehittämisohjelman tarkoituksena on luoda edellytyksiä kehitykselle. Kehitys on parhaimmillaan asioiden tilojen muutosta entistä parempiin suuntiin. Kehityksen moottoreina ovat uudistukset, innovaatiot.

Kokkolan maaseutuohjelma pyrkii hahmottamaan keskeisimmät Kokkolan maaseudulla vaikuttavat innovaatiojärjestelmät eli toiminnalliset kokonaisuudet, jotka tuottavat innovaatioita kokkolalaiselle maaseudulle (luku 4). Innovaatiojärjestelmien kehittämisen lisäksi ohjelman pääteemoja ovat luonnonvara-alan kehittäminen (luku 5), asumisen ja hyvinvointipalvelujen kehittäminen (luku 6) sekä palveluyrittäjyyden ja teollisuuden kehittäminen (luku 7).

4 Maaseudun innovaatiojärjestelmien kehittäminen

4.1 Innovaatiojärjestelmien piirteitä

Innovaatiojärjestelmä on kokonaisuus, jonka muodostavat uuden tiedon ja osaamisen tuottajat, hyödyntäjät sekä näiden väliset vuorovaikutussuhteet (Valtioneuvoston innovaatiopoliittinen... 2008: 4). Uuden tiedon tuottajia ovat muun muassa yliopistot, korkeakoulut, tutkimuslaitokset ja yritykset. Tiedon hyödyntäjiä ovat esimerkiksi yritykset, yksityiset kansalaiset sekä yhteiskunnan kehittämisestä vastaavat päätöksentekijät ja hallinto. Innovaatiojärjestelmät eivät ole alueellisesti suljettuja, vaan ne sijoittuvat monimuotoisesti erilaisiin alueiden välisiin verkostoihin. (Ks. myös Mustikkamäki & Sotarauta 2008.)

Julkisella sektorilla on Suomessa käynnissä merkittäviä uudistushankkeita, jotka vaikuttavat innovaatiojärjestelmien toimintaan. Tällaisia ovat esimerkiksi ALKU- eli aluehallinnon uudistamishanke, valtionhallinnon tuottavuusohjelma, yliopistolaitoksen uudistamishanke sekä Paras- eli kunta- ja palvelurakennemuutos -hanke. Uudistukset edellyttävät innovaatiojärjestelmien toimijoilta joustavuutta ja muutosvalmiutta. Luotamuksellisten yhteistyösuhteiden luominen uudistusprosesseissa syntyyiin, uudenlaisiin julkisen sektorin yksikköihin ja niiden työntekijöihin on haaste innovaatiojärjestelmien toimijoille.

Maaseudulla tarvitaan sekä sosiaalisia että teknis-taloudellisia innovaatioita. Innovaatiot voivat olla suljettuja (yrityksen sisäisiä prosesseja) tai avoimia (innovaatioprosessi on avattu uusien ideoiden saamiseksi muilta toimijoilta), julkisia (kehittäjäyhteisö tuottaa kaikkien hyväksi) tai puolijulkisia (ryhmä toimijoita jakaa tiedon keskenään), mutta myös käyttäjälähtöisiä (ks. Hautamäki 2008: 128). Maaseudun tapauksessa käyttäjälähtöisyys tarkoittaa sitä, että toimijat ovat tottuneet parantelemaan olemassa olevia tuotteita ja keksimään tuotteille uusia käyttötapoja, sillä mitään käyttökuntoisia koneita tai raaka-aineiksi kelpaavia materiaaleja ei ole ollut tapana heittää pois. Toiminta innovaatiokentällä voi olla tutkimukseen ja tuotekehitykseen perustuvaa, uuden tiedon ja teknologian soveltamista tai uuden tiedon tuontia tai vientiä alueiden välillä niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Maaseudun kehittäjiä on tunnistettava olemassa olevat ja potentiaaliset innovaatiojärjestelmät ja koottava niistä verkostoina toimivia maaseudun osaamiskeskittymiä (vrt. Valtakunnalliset... 2008: 30).

Kokkolan alueelta on hahmotettavissa neljä erityisesti maaseudulla vaikuttavaa innovaatiojärjestelmää, jotka tuottavat Kokkolan maaseudun kehittämisessä tarvittavaa uutta tietoa:

- (1) Luonnonvara-alan tutkimus ja siihen liittyvä kehittämistoiminta
- (2) Leader- ja kylätoiminta
- (3) Yhteiskuntatieteellinen maaseutututkimus ja siihen liittyvä kehittämistoiminta
- (4) Yritykset ja yrittäjäverkostot.

4.2 Luonnonvara-alan tutkimus ja siihen liittyvä kehittämistoiminta

Luonnonvara-alan tutkimusta harjoittavia yksiköitä Kokkolassa ja sen lähialueilla ovat Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksen luonnontieteiden ja tekniikan yksikkö, Metlan Kannuksen toimintayksikkö, MTT:n Kannuksen ja Ruukin yksiköt, Geologian tutkimuskeskuksen (GTK) Länsi-Suomen yksikkö, Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun Centria, tutkimus ja kehitys -yksikkö sekä Teknologiakeskus KETEK Oy:n KETEK Chemistry -yksikkö. Lisäksi Länsi-Suomen ympäristökeskus seuraa alueellaan ympäristön tilassa tapahtuvia muutoksia.

Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksen luonnontieteiden ja tekniikan yksikön osaminen painottuu uusiutuvan energian hajautetun ja integroidun tuotannon teknisten ja taloudellisten edellytysten selvittämiseen sekä erilaisten biomassojen, kuten puuraaka-aineiden, lannan ja jätteiden sekä viljeltyjen energiakasvien biokemiallisten jalostusmahdollisuuksien selvittämiseen.

Metlan Kannuksen toimintayksikön tutkimuksen painoalat ovat metsäenergia, metsäsuunnittelu, rannikkometsien tutkimus, peltojen metsitys ja suometsien käyttö. Toimintayksikkö on aloillaan ja alueellaan vahva tutkimus- ja asiantuntijayksikkö, jossa tehdään korkeatasoista kansainvälistä, valtakunnallista ja alueellista tutkimusta.

MTT:n Kannuksen yksikön tutkimus on erikoistunut turkiseläinten hyvinvointiin ja ravitsemukseen. Kannuksen toimipaikassa tehtävä hyvinvointitutkimus keskittyy ket-tujen kasvatusolojen parantamiseen ympäristön virikkeellisyyden ja tarharakenteiden muutoksilla. Turkiseläinten ravitsemustutkimus on selvittänyt viljan raaka-ainekäyttöä ja hakenut täsmennyksiä tuotantokauden ruokintasuosituksiin. Ravitsemustutkimusta tehdään pitkälti elinkeinon tarpeiden mukaan. MTT:n Ruukin yksikön erikoistumisaloja ovat nurmi- ja lihanautatutkimukset.

Geologian tutkimuskeskuksen eli GTK:n Länsi-Suomen yksikön valtakunnalliseksi tehtäväksi on määritelty maankäyttöä ja energiahuoltoa palveleva toiminta. Länsi-Suomen yksikkö on profiloitunut maaperäsektoriin. Yksikön vahvuuksia ovat maaperäkartoitus, turvetutkimukset, pohjavesi- ja kiviainesosaaminen sekä geoenergia- ja ilmalämpöenergiaosaaminen. Yksikkö osallistuu myös alueen malminetsintätutkimuksiin.

Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun Centria, tutkimus ja kehitys -yksikön tutkimus- ja kehitystoiminnan päätehtävänä on luoda edellytyksiä alueen yritysten ja yhteisöjen kehittymiselle. Luonnonvara-alalla Centria tutkii muun muassa lämpöläitosten päästöjä ja hyötysuhdetta.

KETEK Chemistry on Teknologiakeskus KETEK Oy:n yksikkö, joka vastaa KETEKin kemian palvelutoiminnoista. Se tekee sekä perus- että soveltavaa tutkimusta yritysten tuotteiden ja tuotantomenetelmien kehittämiseksi osaamisaloillaan, joita ovat kemian

prosessien kehitys, kemiallinen analytiikka, materiaalitutkimus ja testaus sekä polymeerien käyttösovellukset.

Ympäristöhallinnon tutkimustoiminta on vuodesta 2007 lähtien keskitetty Suomen ympäristökeskukseen (SYKE). Vaikka aluekeskuksissa ei enää tehdä tutkimusta, ne kuitenkin osallistuvat ympäristön tilan seurantaan muun muassa kartoittamalla uhanalaisten lajien esiintymisalueita sekä ottamalla näytteitä joista, järvistä, rannikkovesistä ja pohjavesistä.

Kuten edeltä on havaittavissa, luonnonvara-alan tutkimustoiminta Kokkolassa ja Keski-Pohjanmaalla on profiloitunut tietyille ydinosuimialoille. Maakunnassa ja sen lähi-alueilla harjoitetaan melko paljon tutkimusta, mutta tutkimusten muuttamisessa innovaatioiksi näyttää olevan vielä kehitettävää (ks. Valovirta ym. 2009: 84).

Luonnonvara-alan innovaatiojärjestelmien voidaan sanoa yleisesti perustuvan niin sanottuun lineaariseen innovaatiomalliin, jossa innovaatioketju kulkee perustutkimuksesta yrityksiin välittäjinään erilaiset soveltavan tutkimuksen ja teknologian siirron keskuksat. Osaaminen siirtyy käytäntöön opettamisen ja neuvonnan kautta maanviljelijöiden ja muiden toimijoiden ollessa muualla tuotetun tiedon vastaanottajia. Teknologiapaketit siirtyvät käytäntöön joko kuvaannollisesti tai konkreettisesti (ohjelmoina, laskentamalleina) tiedonsiirtoon erikoistuneiden välittäjäorganisaatioiden välityksellä. (Ks. Rosenqvist & Kaipainen 2009: 56; Klerkx & Leeuwis 2009.)

Lineaarista innovaatiomallia voidaan parantaa malleilla, jotka edellyttävät toistuvaa ja monensuuntaista yhteistyötä tuotteiden ja menetelmien tutkimuksen, markkinoinnin ja kehityksen välillä. Vuorovaikutteisen innovaatioteorian mukaan innovaatio on sekä tekninen että sosiaalinen prosessi, joka sisältää yritysten keskinäisen vuorovaikutuksen ja niiden vuorovaikutuksen ympäristönsä kanssa. Tällöin innovaatiot määritellään laajemmin kuin kaupallistettuina keksintöinä. Innovaatiot voivat olla tulosta sekä tietoisesta tutkimus- ja kehittämistoiminnasta että yritysten käytännönläheisestä toiminnasta. Laaja-alaisen näkemyksen mukaan innovaatio on luonteeltaan pikemminkin oppimisprosessi kuin yksittäinen tapahtuma. Innovaatioprosessi sisältää innovaation kehittämisen havaitusta tarpeesta/ongelmasta aina innovaation seurauksiin saakka. Vuorovaikutteinen lähestymistapa korostaa sitä, että yritykset eivät innovoi yksin vaan verkostossa, johon kuuluu alihankkijoita, tilaajia, asiakkaita, hallinnollisia toimijoita, rahoittajia, erilaisia instituutioita, kuten tutkimus- ja koulutuslaitoksia. Puhutaankin innovaatioverkostoista, kun viitataan niihin toimijoihin, jotka vaikuttavat innovaatioprosessiin. (Virkkala & Storhammar 2004; Viljamaa ym. 2009: 108.)

Kaikki Kokkolassa ja Keski-Pohjanmaalla vaikuttavat luonnonvara-alan tutkimusyksiköt tekevät yhteistyötä paitsi keskenään myös kaupungin ja koko Keski-Pohjanmaan alueella toimivien muiden kehittäjäorganisaatioiden, kehittäjien ja elinkeinoelämän kanssa.

Osa luonnonvara-alan kehittämistoiminnasta Keski-Pohjanmaalla on organisoitunut Luova-verkostoksi eli luonnonvara-alan kehittämisverkostoksi, johon tällä hetkellä kuuluvat Keski-Pohjanmaan maaseutuopisto, Keski-Pohjanmaan Metsänomistajien

Liitto, alueen metsänhoitoyhdistykset, Keski-Pohjanmaan 4H-piiri, Metlan Kannuksen toimintayksikkö, Metsäkeskus Etelä-Pohjanmaa, MTK Keski-Pohjanmaa, MTT Kannuksen yksikkö, Pohjois-Suomen Turkiseläinten Kasvattajat sekä ProAgria Keski-Pohjanmaa. Yhteistyön konkreettisimpana tuloksena toistaiseksi on kuluvan vuoden alussa perustettu, Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymän, MTT:n ja MTK Keski-Pohjanmaan omistama Kannuksen tutkimustila Luova Oy, jonka perustan muodostaa Keski-Pohjanmaan maaseutuopiston ja MTT:n Kannuksen yksikön turkistarhoista muodostettu turkistarhauskokonaisuus. Alkuvaiheessa osakeyhtiön toiminta perustuu yhtäältä siihen, että MTT ostaa siltä tutkimuspalveluja ja toisaalta siihen, että Keski-Pohjanmaan maaseutuopisto ostaa siltä neuvonta- ja oppilaanohjauspalveluja. Tarkoituksena on, että jatkossa Luova Oy ryhtyy harjoittamaan turkisalan ja mahdollisesti myös muuta kehittämistoimintaa. (Ks. myös Rosenqvist 2008.)

Kehittämislinjauja:

- Kehitettävä yritysten ja muiden organisaatioiden valmiutta hyödyntää uutta tietoa
- Innovaatioiden vienti maa-, metsä- ja turkistalouteen
- Uusiutuvaa energiaa koskeva tutkimustoiminta ja sen hyödyntäminen
- Kaivosalan tutkimustoiminta ja sen hyödyntäminen
- Turkisalan tutkimustoiminta ja sen hyödyntäminen
- Luonnonvara-alan verkostoyhteistyön kehittäminen.

4.3 Leader- ja kylätoiminta

Leader eli paikallinen toimintaryhmätyö on Euroopan unionin osarahoittamaa hanke-toimintaa, jolla pyritään parantamaan maaseudun elinvoimaisuutta. Toiminnan lähtökohdaksi on omaehtoinen kehittäminen; ideat tulevat maaseudun asukkailta itseltään. Leader-toiminta on laaja-alaista niin, että sillä pyritään sekä sosiaalisen ja kulttuurisen että myös taloudellisen hyvinvoinnin parantamiseen. Leaderin kautta tuetaan esimerkiksi yhteisöjen ja pienyritysten kehittämistä, kylätoimintaa ja asukkaiden aktivoimista. Leader-toiminnan organisoinnista ja rahoituspäätösten tekemisestä vastaavat yhdistysmuotoiset paikalliset toimintaryhmät. Kokkolan alueella toimii ohjelmakaudella 2007–2013 kolme tällaista Leader-ryhmää: Rieska-Leader ry Kälviän ja Lohtajan kaupunginosissa, Aktion Österbotten r.f. vanhan Kokkolan maaseutualueilla sekä Pirityiset ry Ullavan kaupunginosassa (ks. Rieska-Leader... 2006; Byar... 2007; Kylä... 2005).

Monimuotoinen Leader-ryhmärakenne asettaa suuren haasteen kaupungin eri sektoreilla toimiville virkamiehille, jotta he tulevat tietoisiksi Leader-toiminnan tarjoamista mahdollisuuksista. Leader-rahoituksen hyödyntämisaktiivisuudessa on vielä parantamisen varaa Kokkolan alueella. Toisaalta virkamiesten vastuulla on myös se, että palveluinnovaatioita synnytetään ja otetaan käyttöön. Pienetkin toimintakäytäntöjen muutokset voivat kaupungin asukkaiden hyvinvoinnin näkökulmasta olla suuria innovaatioita.

Leader-toiminnan keskeisimmät periaatteet ovat alhaalta ylös -periaate ja paikallisen kumppanuuden periaate. Alhaalta ylös -periaatteella tarkoitetaan sitä, että paikalliset

toimijat eli ihmiset ovat keskeisessä roolissa paitsi itse hanketoiminnassa myös toimintaryhmän kehittämisohjelman laadinnassa. Paikallisia toimijoita ovat esimerkiksi toiminta-alueen asukkaat, alueen yrityksissä ja yhdistyksissä toimivat ihmiset, sekä alueella julkishallinnollisissa tehtävissä toimivat ihmiset. Leader-toiminnan ihanteena on, että paikalliset toimijat voivat toteuttaa itse määrittelemiään hankeideoita. Paikallisen kumppanuuden periaate toteutuu Leader-toiminnassa muodollisesti niin, että paikallisen toimintaryhmän hallitus kootaan kolmikantaperiaatteen mukaisesti: kolmannes hallituksen jäsenistä edustaa alueen asukkaita, kolmannes alueen yrityksiä ja yhdistyksiä ja kolmannes kuntia. Leader-hallitustyöskentelyn ihanteena on, että hierarkkinen päätöksenteko korvataan neuvottelumenettelyllä, jossa kaikki osa-puolet ovat tasarvoisia. (Ks. Rosenqvist & Kaipainen 2009.)

Alhaalta ylös -periaatteen mukaista toimintaa voidaan pitää käännteentekevänä toimintamallina aluekehittämisessä, sillä yleensä kehittämisstrategioilla on taipumus suunnata kehittämistä ylhäältä alaspäin. Pahimmassa tapauksessa Euroopan unionin tasolta katsoen asetetaan aluekehityksen tavoitteet, joita sitten yritetään toteuttaa kansallisella, maakunnallisella, seutukunnallisella, kunnallisella ja kylätasolla. Leader-toiminnalla on kykyä haastaa vallitsevia aluekehittämisen menettelytapoja. Sitä voidaan pitää uudenaikaisena, vähittäiseen oppimiseen perustuvana, pienten askeleiden kautta kehittyvänä maaseudun innovaatiojärjestelmänä. Leader-ryhmän hallituksessa toteutuva kolmikantainen päätöksenteko voidaan tulkita hiukkaskiihdyttimen kaltaiseksi törmäytämisprosessiksi, jossa yhteen paikkaan kootut erilaiset tiedon lajit eli monenlaisista lähtökohdista tulevien ihmisten ajatukset muodostavat vuorovaikutuksessa täysin uudenlaisia tiedon muotoja. Tietoyhteiskunnassa uuden tiedon ja tähän perustuvan aineettoman tuotannon synnyttäminen tulee välttämättömäksi, kun aineellinen tuotanto siirtyy enenevässä määrin alhaisemman kustannustason maihin. Myös perinteisessä elinkeinoelämässä – esimerkiksi yritysten ja yrittäjäyhdistysten yhteistyöverkostoissa – tarvitaan uudenlaista sosiaalista innovatiivisuutta. (Ks. Rosenqvist & Kaipainen 2009.)

Leader- ja kylätoimintaan liittyvän innovaatiojärjestelmän keskeisimpiä uuden tiedon tuottajia Kokkolassa ovat Leader- ja kylätoimijoiden lisäksi yliopistokeskus, ammattikorkeakoulu, aikuisopisto sekä muut ammatilliset ja yleissivistävät oppilaitokset.

Kehittämislinjau:

- Palvelutarjonnan ja monimuotoisten palvelukonseptien kehittäminen ja palvelu-innovaatioiden synnyttäminen
- Kyläyhdistysten, kaupungin ja yritysten yhteistyön kehittäminen (esim. aluebudjettimallin pilotointi)
- Kyläasiahenkilötoiminnan kehittäminen
- Yhteisötaloutta koskevan tiedon ja osaamisen lisääminen
- Kansalaisvaikuttamisen lisääminen aluekehittämisessä ja innovaatioprosesseissa
- Leader-rahoituksen hyödyntämisen edistäminen
- Yliopistokeskuksen, ammattikorkeakoulun ja ammattiopiston jalkautuminen maaseudulle.

4.4 Yhteiskuntatieteellinen maaseutututkimus ja siihen liittyvä kehittämistoiminta

Kokkolan yhteiskuntatieteellisen maaseutututkimuksen ytimen muodostaa Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksen yhteiskuntatutkimuksen tiimi, joka on hallinnollisesti sijoitettu yliopistokeskuksen yhteiskuntatieteiden yksikköön yhdessä sosiaalityön tiimin kanssa. Yhteiskuntatutkimuksen tiimin vakituinen henkilöstö muodostuu neljästä kokeneesta, Kokkolaan ja Keski-Pohjanmaalle sitoutuneesta ammattitutkijasta: professorista, dosentista, tohtorista ja lähiaikoina tohtoriksi väittelevästä tutkijasta. Tiimi on monitieteinen: se koostuu sosiologista, yhteiskuntamaantieteilijästä, kulttuurimaantieteilijästä ja kansantaloustieteilijästä. Lisäksi tiimiin palkataan tarvittaessa määräaikaista projektitutkijoita.

Yhteiskuntatutkimuksen tiimin tukena yliopistokeskuksessa on useita yksiköitä, joita voidaan hyödyntää maaseudun yhteiskuntatieteellisessä kehittämisessä. Kasvatustieteiden yksikkö pystyy antamaan osaamista koulutuksen kehittämiseen, sosiaalityön tiimi sosiaalipalvelujen organisointiin, terveystieteiden yksikkö terveystieteiden kehittämiseen, informaatioteknologian yksikkö tietotekniikkaan kehittämistarpeisiin ja kauppatieteiden yksikkö maaseutuyritysten johtamista koskeviin tietotarpeisiin.

Yliopistokeskuksen yhteiskuntatutkimuksen tiimin ydinosamisoja ovat maaseutu, kulttuuri, tila, paikka, aluekehitys ja aluekehittäminen sekä projektisyklin hallinta. Tiimin toiminnan jatkuvuus on perustunut onnistuneeseen ulkoisen rahoituksen hankintaan. Kokkolan maaseutuohjelman toteuttamisessa tiimi pystyy vastaamaan kaikkien pääteemojen eli maaseudun innovaatiojärjestelmien kehittämistä, luonnonvara-alan kehittämistä, asumisen ja hyvinvointipalvelujen kehittämistä sekä palveluyrittäjyyden ja teollisuuden kehittämistä koskeviin yhteiskuntatieteellisiin tietotarpeisiin.

Yliopistokeskuksen yhteiskuntatutkimuksen tiimin tavoitteina ovat osaamisen syventäminen sekä tutkimuksen laadullisten ja määrällisten tulosten parantaminen. Keskeisenä keinona on ensinnäkin tutkijoiden ja tutkimusten kansainvälistäminen, jotka tapahtuvat kansainvälisten tutkimushankkeiden, kansainvälisiin tieteellisiin aikakauslehtiin kirjoitettavien refereer-artikkelien, kansainvälisten konferenssiesitelmöintien sekä kansainvälisten vierailujen ja vastavierailujen muodoissa. Keskeistä tutkijoiden kansainvälistymisessä on uuden tiedon tuonti ja vienti globaalilla tasolla.

Toisena kehittämistavoitteena yhteiskuntatutkimuksen tiimillä on tehostaa tutkimustiedon hyödyntämistä maaseudun ja kulttuurin kehittämisessä. Tiimillä on toimivia yhteistyösuhteita ja kokemusta tutkimusyhteistyöstä maaseudun toimijoiden kanssa Keski-Pohjanmaalla niin maakunnan, seutukunnan, kunnan kuin myös kylien tasoilla. Tutkimusyhteistyötä on tehty esimerkiksi Keski-Pohjanmaan liiton, Kokkolan ja Pietarsaaren seutujen aluekeskusohjelmien, yksittäisten kuntien, Leader-ryhmien, kylätoimijoiden, Luova-verkoston ja yritysten kanssa. Erityisesti yhteiskuntatutkimuksen tiimi haluaa olla tukemassa maaseututoimijoiden kansainvälistymispyrkimyksiä.

Yliopistokeskuksen yhteiskuntatutkimuksen tiimin visiona on tutkimus- ja kehittämistoiminnan laajentaminen ja kehittyminen kansallisesti ja kansainvälisesti vielä nykyistään merkittävämmäksi maaseutu- ja kulttuuritutkimuksen yksiköksi. Tähän pyritään yhtäältä laajentamalla tutkimuksen rahoituslähteitä esimerkiksi Suomen Akatemian, Euroopan unionin sekä erilaisten pohjoismaisten, kansallisten, alueellisten ja paikallisten rahoituslähteiden suuntaan ja toisaalta hakemalla luontevaa roolia erilaisten alueellisten ja paikallisten strategioiden ja ohjelmien viitoittamisessa innovaatiojärjestelmissä.

Yliopistokeskuksen yhteiskuntatutkimuksen tiimin haasteena on erityisesti luottamuksen ylläpitäminen niin alueellisiin ja paikallisiin toimijoihin kuin myös akateemiseen yhteisöön. Yliopistollisen laadun varmistukseen on kiinnitettävä erityistä huomiota, ja tämä tapahtuu parhaiten olemalla mukana kansallisissa ja kansainvälisissä tutkimusverkostoissa. Tutkimuksen vieminen nykyistä paremmin aluekehittämisen työkaluksi, on paitsi suuri haaste myös mahdollisuus yliopistokeskuksen yhteiskuntatutkimuksen tiimille. Tiimin voidaan sanoa olevan huomattavasti lähempänä paikallisia toimijoita kuin mitä ovat perinteiset yliopiston laitokset. Näin ollen tiimillä on potentiaalia toimia yliopistollisena yhteiskuntatutkimuksen laboratoriona, joka kuulee, näkee ja ymmärtää paikallisia toimijoita paremmin kuin yliopistotutkijat keskimäärin.

Kehittämislinoja:

- Kansainvälistyminen
- Tehostetaan tutkimustiedon hyödyntämistä aluekehittämisessä
- Rahoituspohjan laajentaminen
- Maaseutu- ja kulttuuritutkimuksen nivominen keskeisimpiin aluekehitysohjelmiin.

4.5 Yritykset ja yrittäjäverkotot innovaatioiden toteuttajina

Alueella voidaan tehdä paljon tutkimus- ja kehittämisinvestointeja, mutta vasta uutta tietoa hyödyntävien yritysten läsnäolo voi johtaa tehokkaaseen tiedon hyväksikäyttöön. Yrittäjyys onkin nostettu lupaavaksi alueellisen kasvun moottoriksi (Low ym. 2005: 61; Müller 2006: 1). Lissabonin sopimuksessa Euroopan neuvosto sitoutui tekemään Euroopasta johtavan yrittäjyyden maanosan vuoteen 2020 mennessä (Audretsch & Keilbach 2007: 352). Vuoden 2003 yrittäjyyden Vihreässä kirjassa EU:n komissio sitoutui yrittäjyyteen keinona aikaansaada lisää innovatiivisia ja menestyviä yrityksiä (Green... 2003). Suomessa työ- ja elinkeinoministeriö on herätellyt keskustelua yrittäjyyden merkityksestä tietoyhteiskunnassa (Going... 2008).

Yritystoiminnassa jalostusketjun yläpäässä on helpompaa tuottaa voittoa kuin ketjun alapäässä, koska hintakilpailua on yleensä vähemmän (tuotteen differointi eli erilaistaminen suhteessa muihin tuo hinnoitteluvapautta kullekin tuoteversiolle). Toinen yrittäjätoiminnan perusasia on asiakas- ja markkinalähtöisyys. Yrityksen tuotteille pitää olla kysyntää. Voidaan sanoa, että jalostusasteen kohottaminen, tuotteen erilaistaminen ja asiakaslähtöisyys ovat innovatiivisen yritystoiminnan peruslähtökohtia.

Mahdollisuuksien hyödyntäminen ja haasteisiin vastaaminen kuuluvat olennaisena osana sekä innovaatio- että yrittäjätoimintaan. Yrittäjyydessä on perimmiltään kysymys innovatiivisten mahdollisuuksien muuttamisesta liiketoiminnaksi (Ahola & Pal-kamo 2007: 71). Suuri yritys voi kohottaa ongelmanratkaisukykyään palkkaamalla tiedon siirtoon kykeneviä johtajia, asiantuntijoita tai hallitusammattilaisia (ks. Audretsch & Lehmann 2006), mutta mikroyrityksissä tämä vastuu jää omistajayrittäjälle. Usein yritykset kehittävät innovaatioita asiakkaiden ja ulkopuolisten kumppaneiden kanssa (ks. Hautamäki 2008: 128). Tällöin ne tarvitsevat ympärilleen toimintaympäristön, joka on suotuisa innovaatioiden kehittämiseksi.

Audretsch ja Keilbach (2004) kutsuvat sitä osaa sosiaalisesta pääomasta, joka edistää alueen yrittäjyyttä ja yritystoimintaa, yrittäjyyspääomaksi. Yrittäjyyspääomalla viitataan paikallisen toimintaympäristön kokonaisuuteen, ja se sisältää sekä yrittäjyyden sosiaalisen hyväksynnän että yrittäjäriskin kantamisesta kiinnostuneiden yksilöiden läsnäolon. Myös sidosryhmien kuten pankkien ja hallinnon on oltava valmiita panostamaan yrittäjien erityistarpeiden tyydyttämiseen. Yrittäjyyspääoman voidaan ajatella kuvaavan sitä kokonaisuutta, jossa uudet ajatukset otetaan haltuun ja muokataan toimiviksi yrityksiksi. Harvaan asutun alueen tapauksessa voidaan ajatella, että kaikki halukkaat kylän tai kaupunginosan asukkaat muodostavat yrittäjyyspääoman perustan.

Yleiskäyttöisten teknologioiden (kuten Internet) käyttöönoton sujuvuus voi olla yksittäisiä innovaatioita merkittävämpi yritysten menestyksen selittäjä. Tämä tarkoittaa, että yritystä ympäröivän yhteiskunnan kyky omaksua nopeasti uusia asioita voi olla alueen taloudellisen menestyksen kannalta ratkaiseva tekijä. Instituutioiden ja yhteiskunnallisen infrastruktuurin toimivuus voi olla kriittisempi tekijä kuin alueen t&k-panostuksen suuruus. (Ks. Hautamäki 2008.)

Anttiroiko ym. (2006: 290) näkevät, että maaseudullakin – samoin kuin kaupungissa – pitäisi panostaa osaamiskeskittymiin. Käytännössä puhuttaisiin tällöin mikrokeskittymistä tai alueellisesti keskittyneistä alihankintaketjuista, joiden maantieteellinen ulottuvuus vaihtelisi yhdestä kunnasta laajempiin seudullisiin tai alueellisiin kokonaisuuksiin. Werkerin (2007) mukaan yrittäjyydellä on positiivista vaikutusta aluetaloudelliseen kasvuun erityisesti silloin, kun paikallinen innovaatiojärjestelmä perustuu ruohonjuuritasoiseen ja verkostomaiseen toimintatapaan. Maaseutuyrittäjyyttä tuleekin pyrkiä kehittämään siten, että pienten yksittäisten yritysten yhteiset ponnistelut ja kehittäjäorganisaatioiden osaaminen vahvistavat toinen toistaan.

Kehittämishanketoiminnassa on tärkeää, että yritykset ovat hankkeessa mukana sekä talkootyö- että rahoituspanoksella. Omat panostukset osoittavat kaikille osapuolille, että yritykset ovat hankkeessa tosissaan ja että yritys odottaa saavansa hankkeesta konkreettista hyötyä. Julkista hankerahoitusta tarvitaan verkostoyhteistyön sideaineeksi. Ilman hankerahoitusta yritysten mukaan lähteminen ei ole mitenkään varmaa, sillä yrityksen voi olla vaikeaa perustella itselleen panostamista yhteiseen hyvään tilanteessa, jossa ne eivät voi estää hyötyjen valumista ainakin osittain ulkopuolisille, hankkeeseen osallistumattomille tahoille. (Ks. Rosenqvist & Kaipainen 2009: 34–35.)

Parhaimmassa tapauksessa maaseudun yritysverkostosta muodostuu toimialarajat ylittävä, synerginen kokonaisuus, jossa kaikki osapuolet hyötyvät prosessissa syntyvästä yleisestä taloudellisesta kasvusta. Monenkokoisten, itsenäisten yritysten yhteistyön organisointitavan kehittämistä voidaan pitää käännteentekevänä oivalluksena suomalaisissa oloissa, sillä meillä ei ole apuna italialaisten historiallisten alueiden vanhoja perinteitä. Voidaan puhua jopa uudenlaisen, maaseudulle sopivan innovaatiojärjestelmän perusteiden luomisesta. (Ks. Rosenqvist & Kaipainen 2009: 35.)

Maaseudun yritysverkostojen kehittäminen on pitkäjänteistä toimintaa, jossa verkostoon kuuluvia yrityksiä on tuettava vuodesta toiseen pienten, ajallisesti peräkkäisten hankkeiden kautta. Hankkeiden pienuus ja sirpaleisuus eivät välttämättä ole ongelmia. Pienten hankkeiden kautta tapahtuu vähittäistä oppimista, joka omalta osaltaan vie prosessia eteenpäin. Pienissä hankkeissa saavutetut edistysaskeleet houkuttelevat uusia yrityksiä ja muita yhteistyökumppaneita verkostoon. Pienet hankkeet mahdollistavat yritykselle loogisen etenemisen: ensin markkinatutkimus, sitten käytännön työtä asiakkaiden kanssa, uusien kehittämisideoiden synnyttelyä saadun kokemuksen perustalta, uusi kehittämisshanke, kokemuksen keräämistä, uusi investointi jne. Samalla myös yhteistyökumppanit sitoutuivat koko ajan syvemmin uuteen liikesuhteeseen. Askel kerrallaan eteneminen sopii paitsi maaseutuyrittäjille myös pienin voimavaroin liikkeellä oleville rahoittajille paremmin kuin suurisuuntaiset, kaiken kerralla kuntoon laittavat hankkeet. (Ks. Rosenqvist & Kaipainen 2009: 35–36.)

Kokkolan seudulla lähes kaikki veneenvalmistajat myyvät tuotteitaan omilla tuotemerkeillään. Useimmat niistä ovat pieniä toimijoita kansainvälisillä markkinoilla. Olisiko mahdollista luoda kokkolalainen konsepti, jossa yrittäjät myisivät venealan tuotteitaan ja tarvikkeitaan kansainvälisille markkinoille saman katon alla? Elintarvikkeiden pienimuotoisessa jatkojalostuksessa on sama tilanne. Pienyrittäjien aika menee tuotantoprosessin hallinnassa. Tarvittaisiin taho, joka myisi tuotteita yhteismarkkinointina.

On olemassa yrityksiä ja toimialoja, jotka ovat jo pitkään toimineet verkostoissa. Verkoston pysyvyys ei kuitenkaan ole itseisarvo, sillä verkoston pitää elää asiakkaiden mukaan. On toteutettava siirtymä tarjontavetoisesta, teknologiapainotteisesta innovaatiotoiminnasta kysyntävetoiseen, palvelukeskeiseen toimintaan, jossa tuotetaan asiakkaille elämyksiä ja kokemuksia (ks. Hautamäki 2008: 46). Arvoketjut ohjautuvat asiakaspäästä, sillä siellä syntyvät suurimmat arvonnisäykset. Asiakkaita hallitseva toimija määrää koko arvoketjua ja muiden verkoston jäsenten on vain sopeuduttava muuttuviin vaatimuksiin. Yritys ei pysy mukana verkostossa, jos se ei jatkuvasti kehitä omaa toimintaansa. Tämä koskee myös alihankkijoita. Alihankkija voi ottaa tulevaisuuden tavoitteekseen kehittymisen järjestelmätoimittajaksi, joka ottaa vastuun jostakin isommasta lopputuotteen osakokonaisuudesta. Verkostoa voidaan pitää yritysten ostamista houkuttelevampana ja vähemmän riskipitoisena tapana yhdistää pienyritysten voimavaroja.

Kriitikoiden mukaan yritysverkostoja tarjotaan usein ratkaisuksi aluehallinnolliseen pakkopaitaan laitettuina. Yhteistyö ei välttämättä onnistu kunta- tai seutukuntatasolla; hyvä, jos edes maakuntatasolla saadaan kokoon kriittinen massa. Tukiasioissa alue-

rajaus monesti rajaa pois yritykset, jotka ovat rahoituksen myöntäjän toimialueen ulkopuolella. Tämä tarkoittaa, että alueellisessa kehittämistyössä ei voida vapaasti etsiä parhaita yrityksiä kuhunkin tehtävään, vaan joudutaan tyytymään heikompiin toimiin.

Pienten yritysten on syytä lähteä suurille markkinoille yhdessä muiden yritysten kanssa, mutta tällöinkin tarvitaan veturiyritystä. Veturiyritys voi kehittämisresurssiensa ja jakelukanaviensa turvin vetää mukanaan kansainvälisille markkinoille useitakin pieniä, tuotantotoimintaan erikoistuvia alihankintayrityksiä.

Keskeisimpiä uuden tiedon tuottajia Kokkolan maaseutuyritysten innovaatiojärjestelmässä ovat yritysten lisäksi yrittäjäyhdistykset, kaupungin kehitysyritys, ammattikorkeakoulu, aikuisopisto, teknologiakeskus, yliopistokeskus ja Luova-verkosto. Kriittikinä on esitetty, että yliopistojen, tutkimuslaitosten ym. välille olisi luotava nykyistä selkeämpi yhteistyöverkosto. Kun kaikki instituutiot kilpailevat keskenään, pienyrittäjä ei tiedä, mihin olisi parasta ottaa yhteyttä.

Klerxin ja Leeuwisin (2009) mukaan innovaatiojärjestelmissä voi olla

- kognitiivisia aukkoja (eri taustoista tulevien toimijoiden liian suuri tiedollinen etäisyys voi estää heitä oppimasta tehokkaasti yhdessä, tai erilaiset normit, arvot ja kannustinrakenteet estävät tehokkaan viestinnän)
- informaatioaukkoja (toimijat eivät tiedä riittävästi mahdollisista yhteistyökumppaneista eivätkä etenkin sitä, mitä nämä voivat tarjota)
- johtamisen aukkoja (toimijat eivät kykene saavuttamaan ja menestyksekkäästi toimeenpanemaan uutta tietoa ja tekniikkaa)
- järjestelmäaukkoja (yhteisön sopivuus laajempaan järjestelmään, historiallisuus ja polkuriippuvuus kehityksessä, tilanteiden lukkiutumiset).

Mainitunlaiset aukot voivat johtaa alueellisen innovaatiojärjestelmän epäonnistumiseen, joten niitä halutaan vähentää. Aukkojen paikkaamisessa kannattaa hyödyntää innovaatioiden välittäjäorganisaatioiden kykyä yhdistää alueellisia, kansallisia ja kansainvälisiä toimijoita. Julkisen sektorin rahoittamat välittäjätahot voivat olla erityisen tarpeen innovaatioverkostojen muodostamisen yhteydessä. Välittäjä on sytytystulppa, joka sytyttää valmiin materiaalin, tai katalyytti, joka ohjaa syntymässä olevan verkoston olemassaoloon. Veturiyritys tai suuren organisaation asiasta kiinnostunut asiantuntija voi toimia innovaatioverkoston kapellimestarina myöhemmin, kun toiminta on saatu ensin alkuun ja yhteistyön mahdolliset hyödyt alkavat paljastua toimijoille. (Klerx & Leeuwis 2009.)

Innovaatioiden välittäjäorganisaatioiden toiminta voidaan organisoida lukemattomin tavoin, joilla on omia etujaan ja haittojaan. Markkinoilla on sekä perinteisiä välittäjiä, jotka itse tuottavat tutkimusta tai tuotekehitystä, että moderneja välittäjiä, jotka vain toimivat innovoinnin edistäjinä. Moderni organisaatio on muiden kannalta neutraalimpi toimija, koska sillä ei ole omia innovaatioita edistettävänä. Toisaalta myös julkinen sektori voidaan kokea luotettavaksi ja puolueettomaksi tahoksi, koska se ei tavoittele voittoa. On mahdollista ajatella myös, että julkinen sektori keskittyy sisältöihin

(tiedon etsimiseen) ja yksityisen sektorin toimijat ottavat hoitaakseen prosessien ohjauksen (monenkeskisten oppimisprosessien tukemisen). (Klerkx & Leeuwis 2009.)

Innovaatiojärjestelmän epäonnistumisia voi syntyä esimerkiksi laitteisto-, ohjelmisto- ja organisaatiotasojen välillä. Laitteet voivat edustaa tekniikan viimeistä sanaa (perusrakenteisiin on panostettu rakentamalla laboratorioita ja väyliä), ohjelmistotaso voi olla kunnossa (sisältöjä, koodattua ja hiljaista tietoa, käsikirjoja sekä ohjelmistoja on), mutta institutionaalista rakenteista käytävä jatkuva kamppailu voi estää aluetta toimimasta pitkäjänteisesti. (Ks. Klerkx & Leeuwis 2009.)

Halutessaan saada rahoitusta jollekin omalta kannaltaan tärkeälle kehittämishankkeelle Kokkolan seudun yritykset ja muut toimijat ovat tottuneet ottamaan yhteyksiä tuttuihin innovaatiotoiminnan rahoittajiin. Tätä kautta innovaatiotoiminta on osittain juurtunut konkreettisiin henkilökohtaisiin kontakteihin, jotka ovat arvokasta sosiaalista pääomaa alueen toimijoille. Vastaavasti rahoittajat ovat oppineet tuntemaan alueen ja sen toimijat. Asiakassuhdekohtaisen pääoman häviämisestä ei kukaan maksa korvusta, joten muutokset luovat aina ylimääräisiä kustannuksia ja stressiä. Muuttuvassa maailmassa on vaikea ylläpitää vakautta, joten strategiaksi voidaan ottaa joustavuus. Tavoitteeksi voidaan asettaa, että pitkällä aikavälillä rahoituksen ja innovaatiotoiminnan yhteistyösuhteiden tulee muodostua sekä vahvoista että heikoista sidoksista, joita hyödyntämällä voidaan ehkäistä yksipuolisen riippuvuuden ja sen mukana syntyvän haavoittuvuuden muodostumista (Hietaniemi 2008).

Kehittämislinoja:

- Toimialoittaiset ja toimialarajat ylittävät yritysten verkostohankkeet
- Uusien yritysten synnyttäminen ja houkuttelu sekä vanhojen sukupolvenvaihdokset
- Innovaatioiden hyödyntämisen edistäminen
- Innovaatioiden välittäjäorganisaatioiden maaseudulle sopivan roolin pohdinta
- Yrittäjyyskasvatus, markkinointiosaamisen edistäminen
- Keihäänkärkiyritysten etsiminen (sekä maakunnasta että kauempaa)
- Yritysten ja innovaatiotoimintaa rahoittavien tahojen luottamuksellisten yhteistyösuhteiden varmistaminen muuttuvissa oloissa.

5 Luonnonvara-alan kehittäminen

5.1 Tavoitteena kilpailukyvyen kehittäminen

Koko historiallisen Keski-Pohjanmaan alueella luonnonvara-alan yhteisenä tavoitteena on kilpailukyvyen kehittäminen (Rosenqvist 2006). Luonnonvara-alan keskeisimpiä kehittämiskohteita ovat maidon ja naudanlihan tuotanto, kasvintuotanto, turkistalous, kaivostoiminta, uusiutuvan energian tuotanto, metsätalous ja muu maatalous. Luonnonvara-ala on yksi Kokkolan seudulle valmisteltavan koheesio- ja kilpailukykyohjelman painopistealoista (Kokkolan seutu... 2008).

Tavoitteena on, että maa- ja metsätaloutta harjoitetaan taloudellisesti ja ekologisesti kestäväällä sekä eettisesti hyväksyttävällä tavalla. Kehittämispäätöksiä kohdistetaan maatalousyrittäjien liiketoiminnallisen osaamisen, ympäristötietoisuuden ja tuotantoeläinten hyvinvointia koskevan tietämyksen kehittämiseen sekä metsänomistajien metsien hoitoa ja käyttöä sekä metsien monimuotoisuuden ylläpitämistä koskevien tietojen ja taitojen parantamiseen. Tilusjärjestelyjen hyödyntämistä maa- ja metsätalouden kehittämisessä pyritään edistämään. Ympäristönhoidollisia kehittämistavoitteita ovat arvokkaan, avoimen, viljellyn maatalousmaiseman ylläpitäminen sekä maatalouden ympäristökuormituksen vähentäminen. (Suomen... 2007; Manner-Suomen... 2008.) Kaupungin ei kuitenkaan tule omilla ympäristömääräyksillään vaikeuttaa luonnonvara-alan elinkeinojen kehittämistä niin, että kaupungin ympäristömääräykset olisivat tiukemmat kuin mitä valtio tai Euroopan unioni edellyttävät.

5.2 Maidon ja naudanlihan tuotanto

Lypsy- ja nautakarjatalouteen erikoistuneen tuotantorakenteensa ja onnistuneen edunvalvontansa ansiosta Keski-Pohjanmaan maatilayritysten keskimääräinen tulos vuonna 2007, 30 000 € per yritys, oli maakuntien välisessä vertailussa selvästi paras – valtakunnallisen keskiarvon ollessa 17 000 € per yritys (Maa- ja metsätalousyritysten... 2009: 8). Kuntaliitoksen myötä Kokkola saavutti Suomen suurimman maitopitäjän aseman. Tämä asema pyritään säilyttämään. Samalla tarjoutuu mahdollisuus hyödyntää lehmää ja maitoa kaupungin imagon rakentamisessa. Tuotantopuolella tavoitteena on lypsykarja- ja lihanautatilojen keskikoon kasvattaminen. Rakennekehityksen ansiosta Kokkolassa tuotetun maidon ja naudanlihan kokonaismäärä tulee jatkamaan kasvuaan. Maankäytön suunnittelussa tulee turvata mahdollisuudet tilakokojen kasvulle.

Kokkolalainen maidon ja naudanlihan tuotanto on jatkossa entistä intensiivisempää: karjatilat kiinnittävät entistä enemmän huomiota kilpailukykyynsä, kuten kustannusten hallintaan, tehokkuuteen ja tuottavuuteen. Suurimmilla maatiloilla työskentelee päätoimisen viljelijän lisäksi palkattua työvoimaa. Urakointi yleistyy ja kokonaisia työvaiheita siirtyy urakoitsijoiden tehtäväksi. Tuottajat ovat hyvin koulutettuja. Maidon ja naudanlihan tuotantoa harjoitetaan eläin- ja ympäristöystävällisesti. Nautojen olosuhteisiin, terveyteen, jalostukseen ja elinikäistuotokseen kiinnitetään nykyistä enemmän huomiota. (Rosenqvist 2006: 22.)

Kehittämislinoja:

- Maatilayritysten johtamisen kehittäminen
- Maatilainvestointien edistäminen
- Tilusjärjestelyt ja kyläkaavoitus
- Tilojen välisen yhteistyön kehittäminen
- Uuden teknologian käyttöönoton edistäminen
- Sukupolvenvaihdosten edistäminen
- Lomitustoiminnan kehittäminen
- Maanviljelijöiden työssäjaksamisen edistäminen
- Alkionsiirtoihin perustuva eläinaineksen kehittäminen
- Maatalouteen liittyvän palveluyrittäjyyden edistäminen
- Emolehmätuotannon kehittäminen
- Pellonvuokrausjärjestelmien kehittämien.

5.3 Kasvintuotanto

Osa Kokkolan maatiloista on erikoistunut kasvintuotantoon, kuten rehuviljan tuotantoon, nurmiviljelyyn, perunan viljelyyn ja erilaisten erikoiskasvien tuotantoon. Erikoiskasvituotantoa ovat esimerkiksi vihannesten, juuresten, marjojen ja maustekasvien viljely ja jalostaminen.

Rehun tuotannossa tavoitellaan kustannustehokkuutta. Kokkolassa perunan viljely painottuu Lohtajan alueelle. Peruna on alueen näkökulmasta vientituote, ja sen markkinointia pyritään kehittämään ja jalostusmahdollisuuksia kartoittamaan. Erikoiskasvien tuotannon ja jalostuksen voidaan arvioida olevan pienessä mittakaavassa mahdollista seudullisen kysynnän varassa. Erikoistuotteiden myynnin voidaan ajatella tapahtuvan paitsi tavanomaisten kauppojen kautta myös esimerkiksi Kokkolan torin tai Lohtajalla sijaitsevan suoramyyntipisteen, Kauppakylä Vihtorin, kautta.

Kehittämislinoja:

- Perunan markkinoinnin edistäminen
- Perunan ja erikoiskasvien jatkojalostusmahdollisuuksien kartoittaminen
- Maatilayritysten johtamisen kehittäminen
- Maatilainvestointien edistäminen
- Tilusjärjestelyt ja kyläkaavoitus
- Tilojen välisen yhteistyön kehittäminen
- Uuden teknologian käyttöönoton edistäminen
- Sukupolvenvaihdosten edistäminen
- Lomitustoiminnan kehittäminen
- Maanviljelijöiden työssäjaksamisen edistäminen
- Maatalouteen liittyvän palveluyrittäjyyden edistäminen
- Pellon vuokrauksen hallinnointikustannusten alentaminen.

5.4 Turkistalous

Turkistuotannon keskeisiä kehittämiskohteita ovat elinkeinon kilpailukyvyyn parantaminen tutkimuksen, neuvonnan ja koulutuksen kiinteämmän yhteistyön kautta sekä tuotantorakenteen laajentaminen ja laadun parantaminen. Tarhauksen ympäristöystävällisyyttä kehitetään käsittelemällä tarhojen valumavesiä, siirtämällä tarhoja pois pohjavesialueilta, rakentamalla vesitiiviitä lanta-alustoja ja ottamalla käyttöön kasvatushaljeja. Tavoitteena on, että kaikki tarhat saadaan päästöttömiksi. Laatu järjestelmä otetaan käyttöön kaikilla tiloilla.

Turkistalouden osaamista koko Keski-Pohjanmaan alueella pyrkii yhdentämään Luonnonvara-alan kehittämisverkosto Luova, jossa turkisalan tutkimuksesta, koulutuksesta, neuvonnasta ja kehittämisestä vastaavat MTT:n ja Keski-Pohjanmaan maaseutuopiston Kannuksen yksiköt, Pohjois-Suomen Turkiseläinten Kasvattajat sekä vuoden 2009 alussa perustettu Kannuksen tutkimustila Luova Oy.

Kehittämislinoja:

- Ympäristönsuojeluinvestointien tukeminen
- Laatu järjestelmien käyttöönoton edistäminen
- Tuotantotekniikan kehittäminen
- Lantakompostijätteen energiakäytön edistämien
- Turkistarhauksen erityistarpeiden huomioon ottaminen maankäyttöpolitiikassa
- Turkistarhojen johtamisen kehittäminen
- Sukupolvenvaihdosten edistäminen
- Tarhojen välisen yhteistyön kehittäminen
- Taudeista vapaiden minkkikantojen tuottaminen
- Lomitustoiminnan kehittäminen
- Tarhaajien työssäjaksamisen edistäminen.

5.5 Kaivostoiminta

Kokkolassa on vireillä kaksi kaivosta (Rosenqvist 2005; Keski-Pohjanmaan aluerakenne... 2008: 23):

(1) Litium-varantojen hyödyntäminen pienkaivostoimintana Ullavan Längässä ja jalostus Kaustisen Kalavedellä käynnistyy lähivuosina

(2) Kälviällä on tavoitteena Koivusaarennevan ja Peränevan sekä Halsuan Kairinevan ilmeniittimalmioita hyödyntävän keskisuuren kaivostoiminnan käynnistäminen ja siihen liittyvän jalostuksen aloittaminen.

Nykyisten ja tulevien kaivostoiminnan alueiden kehittäminen mahdollistetaan siten, että toiminta-edellytykset tukevat käynnistyvää kaivostoimintaa (Keski-Pohjanmaan aluerakenne... 2008: 23). Yritysten lisäksi kaivostoiminnan innovaatioympäristön keskeisiä toimijoita Kokkolassa ovat Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksen luonnontieteiden ja tekniikan yksikkö, Teknologiakeskus KETEK Oy:n KETEK Chemistry -yksikkö sekä Geologian tutkimuskeskuksen (GTK:n) Länsi-Suomen yksikkö. Kai-

vosalan osaamisperustaa vahvistetaan kaikilla koulutusasteilla: erityisesti toisen asteen koulutusta lisätään.

Kehittämislinoja:

- Tutkimus- ja tuotekehitys
- Rahoituksen varmistaminen
- Työvoiman koulutus
- Tiestön parantaminen
- Asuntojen riittävyden varmistaminen
- Uusien malmiesiintymien etsintä.

5.6 Uusiutuvan energian tuotanto

Kokkolan tapauksessa merkittäviä ja kehittelemisen arvoisia uusiutuvan energian muotoja ovat bioenergia (metsästä, lannasta ja yhdyskuntajätteestä), geoenergia, ilmalämpöenergia, tuulienergia ja aurinkoenergia. Suomessa ollaan ottamassa käyttöön 1.1.2010 alkaen, uusiutuvien energialähteiden käytön edistämiseksi, kustannustehokasta ja markkinaehtoista syöttötariffijärjestelmää. Tariffilla tarkoitetaan sitä, että uusiutuvalla energialla tuotetusta sähköstä saadaan tietty takuuhinta. Tariffit on tarkoitettu mi-toittaa siten, että ne johtavat uusiutuvan sähkön tuotannon nopeaan lisäykseen.

Uusiutuvan energian tuotannossa pyritään kehittämään integroituja ratkaisuja niin, että eri energiamuotojen hyödyntämistä yhdistellään joustavasti. Uusiutuvaa energiaa tullaan tuottamaan paitsi suurissa yksiköissä myös hajautettuna tuotantona pienten yksiköiden muodostamissa verkostoissa.

Keski-Pohjanmaan bioenergiaohjelman mukaan maakunnan tekninen bioenergiapotentiaali on varsin suuri: vähintään nelinkertainen nykykäyttöön verrattuna. Potentiaalista noin 76 % on metsäenergiaa. Metsäenergiapotentiaalista lähes 45 % kohdistuu päätehakkuualueiden kantoihin ja juurakoihin sekä varttuneiden taimikoiden ja nuoren metsän hoidosta saatavaan energiapuuhun. Näiden biomassojen hyödyntämistä energian tuotannossa tulisi tehostaa. (Härkönen 2007: 53.)

Toinen merkittävä bioenergiapotentiaali maakunnassa liittyy biokaasuun. Teknistä biokaasupotentiaalia on yli 70 GWh/a, mikäli kotieläinten lantojen lisäksi myös pelto-biomassat otetaan raaka-aineena huomioon. Potentiaalista hyödynnetään nykyisin vain noin 0,8 %. Biokaasualan kehittämiseen tulee suunnata nykyistä enemmän niin henkisiä kuin aineellisiakin voimavaroja, jotta potentiaalia saataisiin tehokkaammin hyödynnettyä. (Härkönen 2007: 53.)

Tavoitteena on, että bioenergian tuotanto lisääntyy Kokkolassa merkittävästi tarjoten näin työtä monille maaseudulla toimiville eri toimialojen yrittäjille. Myös ympäristöystävällisyyden lisääminen on keskeinen tavoite bioenergian tuotannossa. Päästöjä vähennetään hyödyntämällä uusimpia teknisiä ratkaisuja ja keräämällä energiaraaka-aineet luonnosta mahdollisimman ympäristöystävällisesti. (Vrt. Rosenqvist 2006: 22.)

Lehmän ja turkiseläimen lantaa hyödyntävien biokaasulaitosten laaja-alaiseen synnyttämiseen tulee Kokkolassa päästä nopeasti, ensimmäisten alueiden joukossa Suomessa. Vuonna 2020 Kokkolassa toivotaan olevan vähintään neljä biokaasulaitosta. Hyödyntämällä lantaa energian tuotannossa päästään samalla toteuttamaan tehokkaasti ekologisesti kestävää kotieläintuotantoa ja vähentämään maatalouden ympäristölle aiheuttamaa ravinnekuormitusta.

Keskeisiä uusiutuvan energian tuottajia Kokkolassa ovat Kokkolan Voima Oy, Fortum Power And Heat Oy, Kälviän Energiaosuuskunta ja Lohtajan Energiaosuuskunta. Ul-lavaankin sopisi hyvin yksi energiaosuuskunta. Maaseudun näkökulmasta erityisesti lähilämpöä tuottavat energiaosuuskunnat ovat tärkeitä solmukohtia, joiden ympärille uusiutuvan energian tuotantoa ja jalostusta kannattaa keskittää. Toimintaa laajennettaessa ja monipuolistettaessa osuuskuntien tonteille tulee jalostustilojen lisäksi rakentaa lisää terminaalitiloja raaka-aineiden ja jalosteiden välivarastointia ja ylijäämien markkinointia varten.

Bioenergia-alan innovaatiojärjestelmän keskeisiä uuden tiedon tuottajia Kokkolassa ja sen lähialueilla ovat Kokkolan yliopistokeskus Chydeniuksen luonnontieteiden ja tekniikan yksikkö, Metsäntutkimuslaitoksen (Metlan) Kannuksen toimintayksikkö, Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun Centria, tutkimus ja kehitys -yksikkö sekä Teknologikeskus KETEK Oy:n KETEK Chemistry -yksikkö. Keski-Pohjanmaan liitto on perustanut laajan Keski-Pohjanmaan alueella toimivan bioenergia-alan koordinaatioryhmän, jonka tarkoituksena on koordinoida alan kehittämistä.

Kehittämislinjauja (Härkönen 2007: 54–55):

- Alan tutkimus- ja kehittämistyö
- Koulutus, neuvonta ja konsultointi
- Alan yritystoiminnan edistäminen
- Tiedotustoiminta ja tiedonsiirto uusiutuvan energian tuottajille ja käyttäjille
- Energiapuun korjuu ja markkinoille saattaminen.

5.7 Metsätalous

Puuvarojen hoidossa pyritään hakkuumahdollisuuksien laadukkaaseen hyödyntämiseen. Tavoitteina ovat energiapuun käytön ja kuitupuun hyödyntämistason kasvattaminen. Metsänomistajien neuvontaa ja koulutusta suunnataan erityisesti uusille metsänomistajille, sukupolvenvaihdostilanteessa oleville sekä niille metsänomistajille, joiden metsissä ei viimeisten 15 vuoden aikana ole tehty metsänhoitotoimenpiteitä. (Rosenqvist 2006: 24.)

Metsiä hoidetaan ja käytetään taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävästi. Metsätalouden, riistanhoidon, metsästyksen, marjastuksen, sienestyksen, metsien ulkoilukäytön sekä luonto- ja metsämatkailun yhteen sovittamista kehitetään. Myös metsäluonnon ekologisen monimuotoisuuden turvaaminen ja vesiluonnon suojelu ovat tärkeitä metsätalouden tavoitteita. Metsäyrittäjyyden puolella kasvualoja ovat bioener-

gian tuotanto, puuteollisuus sekä metsäalan koneurakointi- ym. palvelut. Näiden alojen yritykset ovat merkittäviä työllistäjiä ja muun yrittämisen rinnalla ne pitävät maa-seutua elävänä. (Rosenqvist 2006: 24.)

Kehittämislinoja:

- Puun käytön lisääminen
- Metsänomistajien neuvonta ja koulutus
- Ympäristö- ja laatujärjestelmien käyttöönoton edistäminen
- Uuden teknologian käyttöönoton edistäminen
- Metsien monikäytön edistäminen
- Koneurakointi- ja metsäpalveluyrittäjyyden edistäminen
- Metsäbiomassojen jalostus erilaisiksi tuotteiksi.

5.8 Muu maatalous

Muun maatalouden kehittämiskohteina voidaan mainita erityisesti sianlihan tuotanto ja liitännäiselinkeinot, joita voivat olla esimerkiksi maataloustuotteiden jatkojalostus, urakointiyrittäjyys, maatalouden neuvontayrittäjyys ja lomituspalveluyrittäjyys. Myös muita tuotantosuuntia voidaan tukea kehittämishankkeilla, jos niiden tuotteilla voidaan arvioida olevan riittävästi kysyntää.

Kehittämislinoja:

- Jatkojalostusmahdollisuuksien kartoittaminen
- Maatilayritysten johtamisen kehittäminen
- Maatilainvestointien edistäminen
- Tilusjärjestelyt ja kyläkaavoitus
- Tilojen välisen yhteistyön kehittäminen
- Uuden teknologian käyttöönoton edistäminen
- Sukupolvenvaihdosten edistäminen
- Lomitustoiminnan kehittäminen
- Maanviljelijöiden työssäjaksamisen edistäminen
- Maatalouteen liittyvän palveluyrittäjyyden edistäminen
- Biomassojen jalostus erilaisiksi tuotteiksi.

5.9 Kaupungin maatalouspalvelut

Tärkeimmät kaupungin maanviljelijöille tarjoamat maaseututoimen palvelut ovat maa-seutuasiamiesten palvelut, lomituksen järjestämispalvelut, työterveyspalvelut ja eläinlääkintäpalvelut. Kuntien lakisääteistä velvollisuutta organisoida maataloushallinnon tehtäviä ollaan uudistamassa siten, että kunnat velvoitetaan muodostamaan yhteistoiminta-alueita, joiden sisällä tehtävien hoidon järjestämisvastuu kuuluu yhdelle kunnalle tai kuntayhtymälle. Kokkolan kaupungin tavoitteena on, että laajentunut kaupunki muodostaa yhteistoiminta-alueen, jonka sisällä maatalousviranomaistehtävät hoide-

taan. Kaupungissa on nykyisin 540 tukea hakevaa maatilaa ja 4 maaseututoimen vi-
ranhaltijaa.

Lomituspalvelujen järjestämisestä huolehtii Kälviän, Lohtajan ja Ullavan osalta Toho-
lammin paikallisyksikkö. Vanhan Kokkolan viljelijöiden palvelut puolestaan hoitaa
Pedersören paikallisyksikkö. Saman yksikön asiakaskuntaan kuuluvat myös Kruunu-
pyyn viljelijät. (Maaseutupalvelut-kuntaliitostoimialatyöryhmä 2008.)

Maataloustuottajien työterveyspalvelut on tällä hetkellä keskitetty Kokkolan keskusta-
alueella sijaitsevaan Työplus-terveysasemaan. Tuottajat toivovat läheisempää palvelua,
jotta kynnyks lähtee työterveydenhoitoon olisi matalampi ja jotta työterveysasiantunte-
mus olisi helpommin saatavissa maataloille.

Eläinlääkintähuollolla tarkoitetaan eläinten yleisen terveyden ylläpitoa ja sairauksien
hoitoa sekä muuta eläinlääketieteellisen avun antamista. Eläinlääkintähuollon tehtä-
viin kuuluu hyöty- ja kotieläinten terveyden ja sairauksien hoitaminen, eläin- ja tartun-
tatautien vastustaminen ja ennalta ehkäisy sekä valvonta- ja tarkastustehtävät eläimistä
saatavien elintarvikkeiden tuotannossa, aina alkutuotannosta eläinjätteen käsittelyyn.
Tällä hetkellä kaupungin eläinlääkäreitä toimii vanhan Kokkolan, Kälviän ja Lohtajan
alueilla.

Tavoitteena on, että kaupungin maatalouspalvelut tuotetaan lähipalveluina.

Kehittämislinoja:

- Lähipalvelujen varmistaminen
- Kaupungin maatalouspalvelujen laajentaminen maaseutupalvelujen suuntaan
- Maaseutupalvelujen kehittäminen.

6 Asumisen ja hyvinvointipalvelujen kehittäminen

6.1 Tavoitteena houkutteleva asuinympäristö

6.1.1 Paikallinen yhteiskulutus

Suuri osa aluekehitystä koskevista talousteorioista nojaa niin sanottuun vientiteoriaan. Tämän teorian mukaan aluetalouden kehitys on suoraan verrannollinen alueen vientisektorin kokoon. Vientiteoria korostaa tuotantolaitosten perustamista ja luonnonvara-alojen kehittämistä viemään alueen tuotteita ulkomaille. Ajan kuluessa myös matkailun on tulkittu kuuluvan vientipohjaan. Tosin Tilastokeskuksen Matkailutilinpito 2007 kertoo matkailuun Suomessa käytettyjen 11 miljardin euron olevan vain 29 prosenttisesti peräisin ulkomaisten matkailijoiden kysynnästä.

Empiiriset tutkimukset eivät yksiselitteisesti vahvista väitettyä syy-seuraussuhdetta vientisektorin laajentumisen ja talouden kokonaiskasvun välillä. Monipuoliset ja kasvavat alue- ja kansantaloudet voivat olla hyvinkin omavaraisia, jos niissä eri toimintojen sisäiset kytkennät muodostuvat riittävän vahvoiksi, kasvun hyvää kehää ylläpitäviksi voimiksi. Osa tutkijoista onkin päätenyt ajattelemaan, että vientipohjaa korostava teoria ei olekaan kaikenkattava selitysmalli.

Markusen (2007) on tehnyt töitä kehittääkseen vaihtoehtoisen, kulutus pohjaisen kehittämisteorian. Kulutus pohjainen teoria korostaa paikallisesti tuotettujen tuotteiden ja palvelujen merkitystä taloudellisen pohjan kehittämisessä. Asukkaiden kulutuskäyttäytymistä voidaan muuttaa tarjoamalla lähipalveluina esimerkiksi entistä parempia vapaa-ajan kulutusmahdollisuuksia ja ikääntyvien hoivapalveluja. Tällaiset uudet hyödykkeet voivat herättää henkiin kysyntää, joka nykyisellään on piilevää. Piilevä kysyntä nousee esille vain siinä tapauksessa, että kuluttajille ensin tarjotaan tilaisuus osallistua. Maaseudulla tämä on helppo ymmärtää pohtimalla kulttuuriin kohdistuvaa kysyntää: ihminen ei voi kuluttaa kansallisoopperan esityksiä, jos hän ei mene Helsinkiin paikan päälle. Tarjonta luo tässä mielessä kysynnän: uusi kulttuuripalvelu antaa kuntalaisille mahdollisuuden ilmaista halunsa kuluttaa. Taloudellisesti merkittävimmän potentiaalinen paikallisten palvelujen uudelleen järjestelyille tarjoaa sosiaali- ja terveydenhuolto, joka vie keskimäärin 60 prosenttia kuntien budjeteista.

Paikallisella yhteiskulutuksella tarkoitetaan sitä, että paikallisia palveluja ja mukavuuksia kehitetään pitäen mielessä niiden soveltuvuus sekä paikallisesti kulutettaviksi että vientituotteiksi (Markusen 2007). Paikallisia palveluja kehitetään asukkaiden ja ulkokuntalaisten yhteiskulutuksen varassa, jolloin niistä hyötyvät sekä asukkaat että matkailijat. Maaseudun mukavuuksien hyödyntäminen ja kehittäminen on sektoriatjattelulle vaihtoehtoinen tai täydentävä kehittämislinjaus. Kyseessä on paikkaperusteisen politiikan ilmenemismuoto, jossa kiinnitetään huomiota sekä asumisolosuhteiden että yritystoiminnan kehittämiseen.

Voivatko paikalliseen yhteiskulutukseen pohjautuvat palvelut oikeasti kasvattaa työpaikkamääräänsä jollain maaseutualueella? Kalajoen Hiekkasärkkien matkailun ja Yli-

vieskan päivittäistavarakaupan hyvät kierteet lienevät lähialueiden selkeimmät osoitukset siitä, että kulutusvirtoja voidaan muuttaa. Vähittäiskaupan ja muiden yksityisten palvelujen sijoittumiseen kuntien päättäjillä on rajalliset mahdollisuudet vaikuttaa. Sen sijaan sosiaali- ja terveydenhuollossa kunnalliset päättäjät voivat linjata esimerkiksi, että vanhustenhuollossa ylläpidetään lähipalveluja tarjoavia yksiköitä maaseutualueilla. Entistä runsaampien ja parempien lähipalvelujen tarjoaminen luo uusia työpaikkoja Kokkolan maaseutualueille. Samalla hyvät palvelut muuttavat kuntalaisten kulutustottumuksia, mikä johtaa tuonnin korvautumiseen ja jättää paikalliset tulot kiertämään aluetalouteen.

Monet paikallisesti kulutetut palvelut, kuten terveydenhuolto, kodinhoito sekä viihde- ja ulkoilupalvelut ovat selvästi työvaltaisempia kuin talous keskimäärin. Näihin sektoreihin käytetty euro ei yleensä ole pois muusta paikallisesta kulutuksesta, joten kyseessä ei ole puhdas nollasummapeli. Maaseudun alhaisemman tulotason takia syntyvien työtilaisuuksien tuottama tulo käytetään suuremmissa määrin kulutukseen kuin varakkaammilla kaupunkialueilla, joten saman rahankäytön kerrannaisvaikutukset ovat tästä syystä maaseudulla suuremmat.

Maaseudun esikoulut ja päiväkodit, hoito- ja perhekodit sekä iltapäiväkerhot ylläpitävät maaseutualueilla kysyntää muun muassa apteekkeille ja julkiselle liikenteelle. Tulevaisuuden varakkaat vanhukset voivat suosia oman seudun erikoisruokia tai geeni-muuntelusta vapaata ja ruokaturvallista luomua, mikä lisää paikallisten yrittäjien tulo-
virtoja (ainakin raaka-aineiden tuotannosta saatavaan hintatasoon nähden). Myös virkistyspalveluissa on syytä harkita mahdollisuuksia torjua rahavirtojen valumista muualle rakentamalla palveluja maaseutualueille. Hyvin hoidetut ja edulliset palvelukokoukset houkuttelevat myös paluumuuttajia.

Yritystoimintaa painottava ja toimialoihin keskittyvä aluekehittäminen suosii fyysistä pääomaa tärkeimpänä kehittämisspanoksena. Maaseudun kehittämistyö tarvitsee infrastruktuurin kuntoon laittamista, jotta tieverkko, julkinen liikenne, tietoliikenneyhteydet ja kunnallistekniikka saadaan tarjottua kohtuullisen tasoisena kaikilla elinkeino-toimintaan kaavoitetuilla maaseutualueilla. Vaarana kuitenkin on, että kaikki kehittämisvarat käytetään infraan eikä esimerkiksi osaamisen kasvattamiseen jää mitään.

Suomessa aineettomat investoinnit ovat olleet 2000-luvulla 14–17 % yrityssektorin arvonlisäyksestä. Yritysten investoinnit aineettomaan pääomaan ovat Suomessa vähintään yhtä suuria kuin investoinnit perinteiseen aineelliseen pääomaan eli koneisiin, laitteisiin ja rakennuksiin. Samansuuntaisia tuloksia aineettomien investointien määrästä on saatu myös muista maista. Aineettomat investoinnit koostuvat tutkimus- ja tuotekehityspanoksista, investoinneista tuotemerkkeihin, henkilöstön osaamiseen, organisaatioon ja ohjelmistoihin. Maaseudullakaan ei siten voida pärjätä pelkästään rakenteisiin panostamalla, vaan osa yritystuesta on uskallettava sijoittaa toimintaan, josta ei jää näkyville mitään konkreettisia tuloksia. (Huovari & Maliranta 2008: 10.)

Klustereita on mahdollista määritellä paitsi toimialojen näkökulmasta myös ammattien perusteella. Tällöin tarkastelun keskiöön nousee tietynlaisen inhimillisen pääoman käytettävyyden erilaisiin tehtäviin. Ammatillisessa klusterissa inhimillisiä voimavaroja

(ohjelmoijia, suunnittelijoita, muotoilijoita, erilaisia johtajia, kirjanpitäjiä, markkinointiväkeä) voidaan kysynnän ja tarpeen mukaan allokoida erilaisiin tarkoituksiin ja toimintoihin, joten ammatteihin pohjautuvan tarkastelun voi sanoa läpäisevän toimialarajat. Ammatillisessa klusterissa työntekijöitä voidaan siirtää joustavammin alalta toiselle kuin toimialoittaisessa klusterissa eikä kysynnän hiljentyessä kaikkia kehittämisvaroja tarvitse sitoa olemassa olevien tuotantolaitosten ylläpitämiseen. Ammattipohjainen kehittäminen parantaa talouden sopeutumiskykyä ja levittää ajatuksia ja asiantunte- musta toimialojen välillä asiantuntijoiden urakierron myötä. (Ks. Turok 2009.)

Kun yritykset keskittyvät yhä enemmän ydinosaamiseensa, ne ovat vähemmän oma- varaisia ja siksi riippuvaisempia paikallisten työmarkkinoiden ”paksuudesta”. Kau- punkeja pidetään yleensä ylivoimaisina työmahdollisuuksien laajuuden suhteen, jol- loin maaseudun kilpailueduksi jää työvoiman pysyvyys. Ammatillisten klustereiden mieltäminen voi kuitenkin auttaa maaseutualueen työvoimaviranomaisia tarjoamaan yrityksille osaavaa työvoimaa toisten toimialojen tarjoamasta osaamispankista. Vasta- palveluksena maaseudun osaajat saavat paremmat mahdollisuudet toimia omalla alal- laan siitä huolimatta, että he haluavat asua maaseudulla.

Paikallisen kulutuksen kehittämisen näkökulmasta alueiden tulisi markkinoida itseään sekä ihmisille että yrityksille. Yritykset seuraavat työntekijöitä ainakin työvoimapolun aikana. Väestön ikääntyessä työntekijöillä on enemmän valinnanvaraa sen suhteen, missä he haluavat asua. Työntekijöiden sitoutuneisuus yrityksiin on vähentynyt. Asuinpaikan suhteen tehty valinta voi ajaa työnantajayrityksen tarjoamien siirty- misetujen edelle. (Markusen 2007, 2008.)

6.1.2 Hierarkkinen alueellinen hyvinvointipalvelujen tarjonta

Maaseutualueilla elämisen laatuun vaikuttaa perus- eli hyvinvointipalvelujen saata- vuus. Laajasti ajatellen maaseudun hyvinvointipalveluihin on tarpeellista lukea paitsi tavanomaiset julkiset sivistys-, sosiaali- ja terveys- sekä tekniset palvelut myös välttä- mättömät päivittäispalvelut kuten kauppa- ja liikennepalvelut. Pankkipalvelut ovat rajatapaus, koska työssä käyvät pärjäävät pitkälti nettipalvelujen varassa. Vanhuksille ja henkilöautoa omistamattomille pankin kaukainen sijainti voi olla todellinen ongel- ma. Maaseudun kylät voivat saada asuinpaikoista käytävässä kilpailussa etua hyvin toimivista palveluista ja liikenneyhteyksistä, joten tavoitetasoa ei pitäisi hakea aivan vähimmäistarpeiden tasolta. (Ks. Kilpeläinen & Pohjola 2007: 95.)

Olennaista on nähdä maaseutu ja kyläympäristö sen asukkaiden näkökulmasta ja tar- peista sävyttyvänä arjen toimintaympäristönä. Maaseudulla palvelut eivät ole elämisen keskiössä, mutta liittyvät elämään silti hyvin kiinteästi. Palvelut mahdollistavat arjen sujuvuutta, jolloin päivittäis- ja hyvinvointipalvelut tulevat osaksi elämisen kokonai- suuden rakentumista. Pelkät toimivat peruspalvelut voivat tuottaa tyytyväisyyttä elä- mään. Toisaalta palvelujen ollessa etäällä maaseudun asukkaat ovat tottuneet tule- maan toimeen omillaan eikä monipuolisia palveluita edes kaivata. (Pohjola 2006: 111; Kilpeläinen & Pohjola 2007: 86.)

Hyvinvointipalvelut on yksi nopeimmin työllisyyttään kasvattavista toimialoista. Edistämällä alan olemassa olevien työpaikkojen säilymistä ja uusien syntymistä maaseudulla, kaupunki voi tarjota monille maaseudulla asuville ja sinne asumaan haluaville nuorille naisille koulutusta vastaavaa työtä. Nuoret naiset ylläpitävät syntyvyyttä ja antavat tätäkin kautta panoksensa maaseudun elinvoimaisuuden säilymiseen. (Matties 2009.)

Erilaisten maaseutualueiden tarpeet otetaan huomioon soveltamalla hierarkkista palvelutarjontaa. Palvelujen porrastaminen voidaan toteuttaa niin, että päivittäisiä palveluja toteutetaan kylässä, yhteisön tasolla, lähellä asukkaita. Kylätason palvelut pyritään keskittämään Kokkolan, Kälviän, Lohtajan ja Ullavan keskustojen lisäksi Keski-Pohjanmaan aluerakenne 2030 -selvityksen (2008) ja Keski-Pohjanmaan maakuntakaavan 3. vaihekaavan (2009) mukaisesti, palveluvarustukseltaan korkeatasoisimpiin kyliin, joita Kokkolassa ovat Alaviirre, Långön kyläalue, Marinkainen (joka maakuntakaavassa tosin luokitellaan taajamatoimintojen alueeksi), Knivsundin kyläalue, Peltokorpi, Rahkonen, Ruotsalo, Rödsön kyläalue, Sokoja, Vitsari ja Välikylä. Myös muissa kylissä, kuten Haapalassa, Karhissa, Passojalla ja Välivirteellä, voidaan järjestää joitakin lähipalveluja, jos kysyntää ja väestöpohjaa on riittävästi. Harvemmin tarvittavia palveluja tarjotaan Kokkolan keskustan lisäksi Kälviän, Lohtajan ja Ullavan keskustoisissa. Harvinaisimmat erityispalvelut tarjotaan pelkästään Kokkolan keskustasta käsin tai jopa pelkästään alueen ulkopuolelta käsin.

Hierarkkista palvelutarjontaa joustavoitetaan siten, että kysytyimpiä palveluja viedään kunnasta kyliin erilaisilla monitoimiratkaisuilla. Monipalveluautot voivat jalkauttaa työntekijät ajoittain asukkaiden luokse ja työnkuvia pohtimalla voidaan esimerkiksi kirjastoauton käyntiin liittää mahdollisuus hoitaa muitakin asioita. Vaihtoehtoisesti kyläkaupan tai kylätalon yhteydessä voi toimia kiinteä monipalvelupiste, jossa ajoittain päivystää myös kunnan eri osastojen tai valtion laitosten työntekijöitä. On myös mahdollista, että palkattu kyläyhdistyksen vetäjä toimii joidenkin kunnan palvelujen yhdyshenkilönä, tietotekniikan opastajana sekä mahdollisesti myös tiettyjen kaupallisten palvelujen tarjoajana (kylätalonmies, kotitaloustöissä avustava yleismies, omaishoitajien tuuraaja, palveluseteleillä erilaisia yleistehtäviä tarjoava tukihenkilö). Kylien väestön ikääntyminen ja palvelujärjestelmän periaate kotona asumisen tukemisesta mahdollisimman pitkään haastavat pohtimaan vaihtoehtoja hyvinvointiturvallisuuden takaamiseen. Samoista rakenteista hyötyisivät myös lapsiperheet ja yksinhuoltajat sekä palveluja satunnaisemmin tarvitsevat (sairauden aikana kaupassakäynti, koiran ulkoiluttaminen ym. askareet). (Ks. Kilpeläinen & Pohjola 2007: 99.)

Roberts (2004) näkee vapaaehtoistyön moottorin olevan nimenomaan innostuksessa. Julkisen vallan ei kannata horjuttaa tätä vapaaehtoissektorin erityiskyvykkyyttä puutumalla asioihin liikaa. Julkinen raha voi syrjäyttää yksityistä tekemistä, jolloin nettovaikutus jää vähäiseksi. Markkinavoimat ovat myös hyvin vahva voima, jota harvoin kannattaa vastustaa. Markkinoilla on kuitenkin selkeät toiminnalliset rajoituksensa: ne voivat tuottaa vain sellaisia palveluja, joista ne saavat kustannuksensa takaisin ja tämän päälle vielä riittävän määrän voittoa. Julkinen sektori sen sijaan voi poliittisin päätöksin tuottaa tiettyjä palveluja riippumatta siitä, onko niille kyseisellä markkina-alueella riittävästi maksukykyistä ja -haluista asiakaskuntaa. Tämä on julkisen sektorin

erityiskyky: valtio tai kunta taikka molemmat yhdessä voivat sitoutua tuottamaan palveluja, jotka eivät ole käyttäjiltä kerätyillä maksuilla elinkelpoisia (eli tuottavat liiketaloudellisesti toimiessaan tappiota). Kaupungin johtavilla virka- ja luottamushenkilöillä on oltava rohkeutta sanoa, minkälaiseen työnjakoon ja toiminnallisiin ratkaisuihin julkisen vallan toimenpiteiden, markkinavoimien ja vapaaehtoissektorin toiminnan kesken pyritään. Monimutkaisessa järjestelmässä on tarkkaan mietittävä myös tarvittavien toimintojen vastuutusta kaupungin organisaatiossa.

Kokkolan maaseutuohjelman tavoitteena on palveluketjujen kehittäminen maaseutualueiden asukkaiden näkökulmasta sekä kyläyhteisöissä tuotettuina palveluina, kaupungin keskustan ja alakeskustojen palveluina että Kokkolan keskustasta ja muista kaupungeista välitettyinä palveluina. Vaikka kylien sisäinen omaehtoinen toiminta on tärkeää, monissa asioissa tarvitaan yhteistyötä julkisen sektorin kanssa. Palvelukokonaisuudet rakentuvat nykyään yhä useammin kansalaisten, järjestöjen, yksityisten ja julkisten toimijoiden yhteistyörakenteissa (welfare mix), joissa julkisilla toimijoilla on keskeinen rooli. Kovin vahva kyläkeskeisyys voi jättää kylät lopulta yksin vaikeutuvien palvelutarpeidensa kanssa. Maaseudun palveluiden kohdalla puhutaan paljon kylien asukkaiden osallisuudesta ja aktiivisuudesta palveluiden tuottamisessa. Tämän puheen taustalla on pyrkimys hyödyntää traditionaalisen yhteiskunnan yhteisvastuullista talkooperinnettä. Vielä täkin päivänä kylissä kannetaan yhteistä vastuuta esimerkiksi huolehtimalla naapureista, vaikka yksilöllistynvä kehityskulku on tunkeutunut maaseudunkin yhteisöihin. Aktiivinen järjestötoiminta on useiden kylien arkipäivää. (Ks. Pohjola 2006: 118.)

Yhdistämällä monen erilaisen toimijan osaamista ja kokemusta voidaan hakea uudenlaisia ratkaisuja ja yhteistyömalleja palvelujen rakentamiseen. Samalla voidaan luoda entistä kattavampaa kokonaisuutta erilaisten palveluiden tarjontaan. Ideaalisesti tällainen monitoimijainen palveluiden kehittämisen konsepti esimerkiksi ruohonjuuritason toimijoiden, usean eri järjestön, alueellisen osaamiskeskuksen ja yliopiston yhteistyönä tarjoaa monipuolisempia mahdollisuuksia kehittämistyöhön kuin perinteinen hanke-toiminta. Erityisesti tutkimuksen asemaa kehittämisen työkaluna tulee vahvistaa. Näistä lähtökohdista maaseutuohjelmalle tarjoutuu hyvä mahdollisuus aitoihin uusiin ko-keiluun ja toimintamuotoihin.

6.1.3 Monenlaisten asukkaiden ja toimijoiden houkuttelu

Kantaväestö

Maaseudulla on potentiaalia houkuttaa monenlaista väkeä asukkaikseen. Maaseudulla pitkään asuneelle kantaväestölle maaseutu on jokapäiväisen elämän arjen toteutumisen ympäristö. Sen tärkeitä elementtejä ovat koti, perhe, arkinen toiminta ja työ, suhteet toisiin ihmisiin, kulttuuri, perinteet ja arvot sekä luonnonympäristön merkitykset. Tutkimushaastatteluisissa ihmiset tyypillisesti kuvaavat, että heillä on hyvin vahvat siteet omaan kotikyläänsä. Tällainen tarkastelukulma palveluihin on täysin toinen kuin kunnan tasolla tavallisimmin käytetyt määrälliset kriteerit, talouden kustannuserät tai henkilötyövuodet. (Ks. Pohjola 2006: 111.)

Pohjois-Suomen maaseutukylä ja niiden hyvinvointipalvelujen tarjontaa analysoineen tutkimuksen mukaan kyläläisten toivelistan ykkösenä olivat vapaa-ajan harrastusmahdollisuuksien parantaminen ja viihtymisen parantaminen. Myös yhteisöllisyys koetaan tärkeäksi, joten kyläläiset tarvitsevat kylätalon tapaisen tilan, jossa he voivat kokoontua. Tilan on oltava kaikkien käytössä ja kyläläisten yhteinen asia, jotta se voi toimia kylän henkisenä ja fyysisenä keskuksena. Kulttuuripalveluista kyläläiset korostivat lähinnä kirjasto- ja harrastajateatteripalveluja; muut kulttuuripalvelut nähtiin erityispalveluina, joita voitiin hakea kauempaakin. (Kilpeläinen & Pohjola 2007: 86–87.)

Maallemuuttajat

Uusilla maaseudun asukkailla on todennäköisesti hieman toisenlainen näkökulma maaseutuelämään kuin kantaväestöllä. Kilpeläinen ja Pohjola (2007: 92) puhuvat uusia vaihtoehtoja hakevasta, proaktiivisesta elämänmallista, jossa maaseudun elämänmuotoa yhtäältä säilytetään ja toisaalta modernisoidaan ajan vaatimusten mukaisesti. Tästä näkökulmasta on syytä pohtia, mitkä ovat niitä maaseudun vahvuuksia, jotka houkuttelevat maallemuuttajia.

Tutkimukset ovat tuoneet esiin paradoksin, jonka mukaan kylien asukkaat ovat tyytyväisiä elämäänsä maaseudulla, mutta samanaikaisesti he vastaavat varsin usein myönteisesti myös poismuuttoa koskeviin kysymyksiin. Onkin tarpeen analysoida elämisen tyytyväisyyttä tarkemmin, sillä sen sisältä on mahdollista löytää ne arvot ja kiinnostavat tekijät, jotka kannattelevat kylien jatkuvuutta. (Kilpeläinen & Pohjola 2007: 92.)

Vapaa-ajan asukkaat

Maaseutukyliin liittyy sekä negatiivisen muutoksen kierre että taipumus katsoa niitä ihannoivasti paikallaan pysyvinä, perinteitä kantavina nostalgiakylinä. Tällaisina ne eivät oikeastaan saisikaan muuttua, jotta niissä voitaisiin haluttaessa piipahtaa kaupungin kiireestä – takaisin lapsuuden muistoihin. Tällöin kuva vaihtuu vapaa-aikamaaseutuun, jossa kantaväestön asumisen edellytykset unohtuvat tai ainakin siirretään syrjemmälle ajattelussa. (Kilpeläinen & Pohjola 2007: 91.)

Vapaa-ajan asukkaille maaseudulla on monta funktiota. Jotkut haluavat nauttia maaseudun luonnon- ja kulttuuriympäristöstä. Toiset käyvät maaseudulla saadakseen olla rauhassa, ja kolmannet puolestaan ottavat maaseudun haltuunsa omana puuhamaanaan.

Vapaa-ajan asumisen kehittämisessä kaupungin perustehtäviä ovat mökkitonttitarjonnan turvaaminen, vapaa-ajan asuntojen peruskorjaamisen aktivointi sekä liikenneyhteyksien kehittäminen. Lisäksi kaupungin on syytä olla mukana hankkeissa, joissa pyritään aktivoimaan ja osallistamaan vapaa-ajan asukkaita kylätoimintaan ja maaseudun kehittämiseen muutenkin. Vapaa-ajan asukkaiden osaaminen ja ostovoima ovat arvokkaita maaseudun kehittämisen voimavaroja. Kesämökkien vuokraustoiminta on Kokkolan maaseutualueilla vähäisempää kuin monilla muilla Suomen maaseutualueilla, joten mökkien vuokralle annon edistäminen voi tarjota elinkeinomahdollisuuksia joillekin yrittäjille.

Tärkeimmät vapaa-ajan asumisen alueet Kokkolassa ovat merenrannikko ja Ullavanjärven ympäristö (Keski-Pohjanmaan aluerakenne... 2008).

Ikääntyvät

Ikärakenteen muutoksen pyörteissä ikääntyvät on alettu yhä useammin nähdä maaseudun kehittämisen voimavaroina (ks. esim. Järvelä & Junkala 2006; Järvelä & Rosenqvist 2007). Terveille ja varakkaille ikääntyville maaseutua voidaan markkinoida – jos luonnon- ja kulttuuriympäristö on viehättävä ja palveluvarustus kunnossa – paikkana, joka mahdollistaa hyvän ja laadukkaan elämän. Monilla ikääntyvillä on mielessään maaseudulla sijaitsevan vapaa-ajan asunnon korjaaminen ympärivuotiseen asumiseen sopivaksi. Ikääntyvät ovat nyt ja tulevaisuudessa aktiivista väkeä, joten palveluympäristön on oltava toimintaan kutsuvaa. Vauraat ikääntyvät edellyttävät maaseudulta myös korkeatasoisia virkistyspalveluja. Suurten ikäluokkien siirtyessä eläkkeelle maaseudun mukavuuksia arvostava ikääntyvien ryhmä kasvaa nopeasti. Tämä kasvu antaa mahdollisuuden niille maaseutualueille, jotka uskaltavat tarttua tilaisuuteen.

Terveiden ja varakkaiden ikääntyvien hyödyntämistä täydentävänä strategiana kaupunki voi pyrkiä kehittämään myös niitä maaseudulla sijaitsevia hoito- ja palveluyksiköitä, jotka on tarkoitettu kaikkien ikääntyvien käyttöön. Tällaisissa yksiköissä on työpaikkoja, jotka paitsi houkuttelevat maaseudulle uusia asukkaita ja paluumuuttajia myös hidastuttavat maaseudulta pois päin suuntautuvaa muuttoliikettä.

Taiteilijat

Taiteilijat eivät ensimmäisenä tule mieleen maaseutua kehitettäessä, sillä kulttuurialan työpaikat keskittyvät Suomessa voimakkaasti Uudellemaalle. Kulttuurin suurin tuotanto ja kulutus näyttävät siten sijaitsevan samalla alueella ja vieläpä niin, että tuotanto keskittyy suuremmissa määrin kuin kulutus. Yhdysvalloissa on huomattu, että taiteilijoiden ”tiheys” joillakin Minnesotan maaseutualueilla oli huomattavasti suurempi kuin suurten kaupunkien lähiöalueilla. Tämä merkitsee, että yritykset saada taiteilijoita asettumaan maaseutumaisiin ympäristöihin ja pieniin kaupunkeihin voivat toimia, etenkin jos kampanjat on suunnattu maaseudulla aiemmin asuneisiin, koulutuksensa ja kannuksensa jo hankkineisiin taiteilijoihin, joiden ei enää tarvitse esiintyä kaikenlaisissa näyttelytilaisuuksissa näkyvyyttä ja mainetta saadakseen. (Ks. Markusen 2007.)

Taiteilijat ovat sikäli erikoinen ammattiryhmä, että heistä hyvin moni työllistää itsensä. Taiteilijat ovat siten suhteellisen vapaita asettumaan sinne, missä he itse haluavat asua ja työskennellä. Ei siis ole mitään vahvaa estettä sille, että he haluaisivat jossain (yleensä nuoruusiän jälkeisessä) vaiheessa asua jonkin aikaa maaseudulla. Taiteilijat ymmärtävät, että maaseudulta on huomattavasti halvempaa hankkia oman studion vaatimat tilat kuin kaupungista. Taiteilijoiden asettumista maaseudulle voidaan tukea myös siten, että tarjotaan heille vuokrattavia työ- ja asuintiloja. (Ks. Markusen 2007.)

Vapaat taiteilijat ovat tutumpi näky maaseudulla kuin laitoksissa työskentelevät taiteilijat. Taiteilija voi hyödyntää luomistyössään maaseudun kulttuurimaisemia (latoja, vanhoja rakennuksia, myllyjä jne.) ja luonnon tarjoamia esteettisiä elämyksiä (jokia,

järviä jne.). Rauhaa tarvitsevalle taiteilijalle maaseutu on eristäytymisen paikka, joka tarjoaa aikaa ajatella, kirjoittaa runoja, säveltää, äänittää ja maalata. Uusien asukkaiden houkuttelussa ei kannata unohtaa niitäkään taiteilijoita, jotka jo asuvat maaseudulla. He voivat nimittäin toimia laajemman taiteilijayhteisön siemenenä. (Ks. Markusen 2007.)

Taiteilijoiden tukeminen sopii yhteen inhimillistä pääomaa ja ammattipohjaista kehittämistä korostavien ajattelumallien kanssa. Moderneilla taiteilijoilla on monesti jokin luova ydin, joka voi etsiä purkautumiskanavakseen uuden median, näyttelemisen, kuvataiteen tai melkein minkä tahansa tien.

Suurimittakaavaisten, erikoistuneiden ympäristöjen rakentaminen taiteilijoille vaatii uusia rakennuksia, parkkipaikkoja, liikennejärjestelyjä ym. Tällainen kehittämislinjaus on kuitenkin kallis tapa ”merkitä” alue uuteen käyttötarkoitukseen. Helposti käy niin, että – kuten urheilustadionien kanssa tiedetään käyneen Yhdysvalloissa – uuden kohteen yhteydet ympäröivään alueeseen jäävät vähäisiksi, sillä itsერიითისessa kokonaisuudessa on jo kaikki yleisöjen ja ammattilaisten tarvitsemat palvelut. Tällöin ympäröivä alue jää vaille virvoittavaa yleisön rahankäyttöä ja taantuva alue jatkaa rappeutumistaan. Parempi tapa kehittää yhteisöä on tukea luontaisesti syntyneiden taiteilijoiden ja luovan luokan asuntoalueiden vähittäistä uudistamista. Pienemmällä panoksilla saadaan aikaan tasapainoinen kokonaisuus, joka vetää puoleensa matkailijoita katsomaan taiteilijoiden studioissaan esittelemiä töitä. Lähialueille syntyy usein kirpputoreja, maanviljelijöiden markkinoita ym. täydentävää toimintaa, joka saa osittain asiakkansa taiteilijoista ja muista luovan luokan jäsenistä, osin taiteilijoita katsomaan tulleistä matkailijoista. Kuolleeaksi luultu alue herää henkiin! (Ks. Markusen 2007.)

Muuttoliiketutkimuksen tarve

Kokkolan maaseutualueiden houkuttelevuuden selvittämiseksi tarvitaan potentiaalisten muuttajien muuttomotiiveja ja arvostuksia koskevia muuttoliiketutkimuksia. Tällaisten tutkimusten avulla voidaan arvioida sitä, mihin väestöryhmiin maaseudun markkinointia kannattaa suunnata, ja mitkä ovat ne kokkolalaisen maaseudun ominaisuudet, jotka houkuttelevat potentiaalisia muuttajia.

6.1.4 Yhteisöllisyyden aktivointi, viestintä ja markkinointi

Kokkolan, Kälviän, Lohtajan ja Ullavan yhdistymissopimuksessa todetaan tärkeiksi kehittämisen tavoitteiksi Kokkolan eri kaupunginosien paikallisidentiteetin ja monimuotoisuuden säilyttäminen sekä kaupunginosien kehittäminen niiden vahvuuksien pohjalta (Kokkolan, Kälviän... 2007).

Maaseudun yhteisöllisyyden kehittämisessä tarvitaan erityisesti kyläyhdistysten, Leader-ryhmien ja kaupungin yhteistyötä. Kaupungin tuki ja sopimukset yhdistysten ja vastaavien toiminnan edistämiseksi ovat tärkeitä työkaluja paikallisidentiteetin ja sosiaalisen pääoman vahvistamisessa sekä hyvinvoinnin edistämässä. Kuntaliitoksen

jälkeisen siirtymäkauden jälkeen sopimuskäytännöt kaupungin sisällä harmonisoidaan (Kokkolan, Kälviän... 2007).

Tällä hetkellä osallisuuden toteutumisessa on eroja kaupungin eri toimintojen välillä. Esimerkkejä hyvästä kansalaisten osallisuuden toteutumisesta on löydettävissä esimerkiksi päiväkotien ja koulujen toiminnasta. Kansalaisten osallistumismahdollisuuksia tulee laajentaa kaupungin kaikilla toimintasektoreilla. Yhteisöllisyyden aktivoimiseksi kunnan tulee organisoida foorumeja, esim. kylä- ja kotiseutuneuvostoja, kansalaisten, yhdistysten ja yritysten kuulemiseksi maaseudun kehittämisasioissa. Myös nettipalveluja on syytä kehittää ja ylläpitää kaikilla toimintasektoreilla.

Kälviän, Lohtajan ja Ullavan aluetoimistoista saatavat, henkilökohtaiseen asiointiin perustuvat palvelut, kuten aloitteiden, kirjeiden ja anomusten jättäminen kaupungille sekä yleinen neuvonta palvelevat omalta osaltaan yhteisöllisyyden kehittämistä kaupungin alueella (Keskushallinto-kuntaliitostoimialatyöryhmä 2008).

Leader-toimintaan kuntien yhdistyminen ei tuo muutoksia. Vanhan Kokkolan maaseutualueet kuuluvat Aktion Österbotten -toimintaryhmän piiriin. Kälviä ja Lohtaja kuuluvat Rieska-Leaderin toiminta-alueeseen ja Ullava Pirityisten toiminta-alueeseen. Leader-rahoituksen hyödyntämistä Kokkolan maaseutualueiden kehittämisessä tulee tehostaa – muun muassa vastuuttamalla hanketoiminnan aktivointia valituille virkamiehille.

Kylätoiminnan edistämiseksi Kokkolaan tulee pyrkiä palkkaamaan yhteistyössä Keskipohjalaiset Kylät ry:n kanssa ja Aktion Österbottenin, Rieska-Leaderin ja Pirityisten yhteisrahoituksella kyläasiahenkilö, jonka tehtävänä on sovittaa yhteen yksittäisten asukkaiden, kyläyhdistysten, Leader-ryhmien ja kunnan toimintaa. Tämän lisäksi kyläasiahenkilöllä on muita erikseen sovittavia tehtäviä kylien palvelurakenteen kehittämiseen liittyen.

Kuntaliitoksen valmistelun aikana ja välittömästi sen jälkeen kaupungin keskushallinnolla on ollut osa-aikaisen henkilön työpanos kuntaliitoksen ulkoisen viestinnän ja markkinoinnin valmisteluun ja toteutukseen liittyvissä tehtävissä (Kuntaliitostiedote 2008). Viestintävastuiden monialaisuudesta johtuen työhön on jatkossa panostettava kokopäiväisesti.

Tutkimusten mukaan kuntien yleiset markkinointistrategiat eivät ole tehokas keino vaikuttaa ihmisten muuttopäätöksiin. Matkailussa paikkakunnan positiivinen imago on suuri etu, mutta perheen muuttopäätös tai yrityksen uudelleensijoittuminen ovat aivan toisen tason päätöksiä syntyvien kustannusten ja vaivan suhteen (ks. Niedomysl 2007).

Uuden Kokkolan imagon rakentamisen lähtökohtana on, että Kokkola on kasvava kaupunki ja vahvistuva taloudellinen ja sivistyksellinen maakuntakeskus. Laajat maaseutualueet ja asema valtakunnallisena maitokaupunkina tuovat kuitenkin omat mausteensa kaupungin imagoon. Tämä merkitsee sitä, että kaupunkia voidaan markkinoida myös monipuolisia asumisvaihtoehtoja tarjoavana alueena.

Kehittämislinoja:

- Asukkaiden, yhdistysten, yritysten ja kaupungin yhteistyön kehittäminen; kuuleminen ja sopimuksellisuus
- Leader- ym. rahoituksen hyödyntämisen tehostaminen
- Kyläasiahenkilön palkkaaminen
- Kyläsuunnitelmien päivittämisen edistäminen
- Maankäytön suunnittelun ja kyläsuunnittelun yhdentäminen
- Yhdistystoiminnan tukeminen
- Liikenne- ja tietoliikenneyhteyksien kehittäminen
- Vuokra-asuntojen tarjonnan lisääminen
- Käyttämättömien ja vajaassa käytössä olevien kiinteistöjen hyödyntämisen edistäminen
- Viestintä ja sen resursointi
- Identiteetin vahvistaminen
- Imagon rakentaminen
- Osajien houkuttelu.

6.2 Sivistyspalvelujen kehittäminen

6.2.1 Nuorisopalvelut

Kokkolan, Kälviän, Lohtajan ja Ullavan yhdistymissopimuksessa todetaan, että kaikilla mainituilla alueilla kehitetään ja ylläpidetään lähiliikuntapaikkoja sekä paikallista liikunta-, nuoriso- ja kulttuuritoimintaa (Kokkolan, Kälviän... 2007).

Kokkolan keskustan palvelujen lisäksi kaupungin nuorisotoimen lähipalveluja on saatavissa Kälviän aluetoimiston nuoriso-ohjaajalta (Keskushallinto-kuntaliitostoimialatyöryhmä 2008). Nuorisotiloja pyritään järjestämään kaikkiin kyliin sekä Kokkolan, Kälviän, Lohtajan ja Ullavan keskustoihin.

Pitkällä aikavälillä nuorisopalvelujen organisoinnissa tarvitaan koko konseptin uudelleen arviointia. Nuorten aktiivisuus kanavoituu jatkossa enenevässä määrin medioiden ja tietoverkkojen kautta. Nuorten tulee itse päästä rakentamaan omaa toimintaympäristöään.

Kehittämislinoja:

- Nuorisopalvelujen ja nuorison omaehtoisen toiminnan olosuhteiden (olosuhdeverkon) suunnittelu ja koordinointi
- Nuorten osallistaminen, nuorisokulttuureihin perustuvan nuorisotyön vahvistaminen
- Nuorisotilojen kehittäminen
- Matkalippuja nuorille maaseudun ja kaupungin väliseen liikkumiseen
- Maaseudulla järjestettävien, nuorille suunnattujen tapahtumien tukeminen.

6.2.2 Koulutuspalvelut

Alakoulupalvelut pyritään tarjoamaan kaupungin keskustassa, alakeskustoissa ja ky-
lissä siinä laajuudessa kuin oppilasmäärä sen mahdollistaa. Yläkoulupalvelut tarjotaan
oppilasmäärien mahdollistamissa puitteissa. Kylien koulut tulisi nähdä paitsi koulu-
tuksellisesta ja taloudellisesta näkökulmasta myös mahdollisina monipalvelukeskuksi-
na. Suuri osa koulujen tiloista on käyttämättömänä arki-iltaisain ja viikonloppuisin.
Koulujen säilymistä voidaan edistää esimerkiksi viemällä päivähoitopalveluja koulujen
kiinteistöihin. Ullavan kunnan sopimus yläasteen opetuksesta on voimassa Toholam-
min kunnan kanssa vuoteen 2012 saakka. Sopimuksen jatkaminen senkin jälkeen on
mahdollista. Kuitenkin siinä vaiheessa arvioidaan monipuolisesti eri vaihtoehtojen
vaikutukset. Päätökset tehdään sen jälkeen. (Keskushallinto-kuntaliitostoimialatyö-
ryhmä 2008.) Yhtenä kehittämislinjana on yhtenäisen perusopetuksen kehittäminen,
mikä tarkoittaa mahdollisuutta joustavasti yhdistellä samaan kouluun ala- ja yläkou-
lun opetusta.

Lukiopalvelut pyritään jatkossa tarjoamaan oppilasmäärien mahdollistamissa puitteis-
sa. Kuntaliitoksen myötä Kälviällä sijaitseva Lucina Hagmanin lukio tuli osaksi Kokko-
lan lukiotoimintaa. Tavoitteena on säilyttää lukiopalveluja Kälviällä mahdollisimman
pitkään. Toimipisteen toiminnan sisältö ja luonne määräytyvät saatujen kokemusten ja
opiskelijamäärän perusteella. Yhdistymissopimuksen liitteessä 2 määritellään Lucina
Hagmanin koulun peruskorjaus yhdeksi vuosina 2009–2013 toteutettavaksi, elinvoi-
maisuuksi vahvistavaksi ja palvelurakenteen kannalta tärkeäksi investoinniksi (Kokko-
lan, Kälviän... 2007). Lukioiden erityisongelmana on niiden houkuttelevuuden heiken-
tyminen.

Kouluhallinnon osalta kaupungin keskusviraston palvelujen lisäksi kaikissa kouluissa
on tarjolla koulusihteeripalveluja (Keskushallinto-kuntaliitostoimialatyöryhmä 2008).
Kokkolan, Kälviän, Lohtajan ja Ullavan yhdistymissopimuksen mukaan kouluverkon
tarkistuksiin ei ole tässä vaiheessa tarvetta. Koulukyyditysten perusteet harmoniso-
idaan siirtymäkauden jälkeen ottaen huomioon kunnan eri osissa vallitsevat olosuhteet.

Myös kansalaisopistotoimintaa pyritään tarjoamaan lähipalveluina kaikilla kaupungin
osa-alueilla (Keskushallinto-kuntaliitostoimialatyöryhmä 2008). Tällä hetkellä Kokko-
laan liittyneissä kunnissa on eri kansalaisopistojen toimintaa. Kansalaisopistotoimin-
nan organisoinnin kehittämisvaihtoehdot selvitetään. (Kokkolan, Kälviän... 2007.)

Kokkolan seudulla, eri koulutusasteilla tarjolla oleva ammatillinen koulutus on korkea-
tasoista ja vetovoimaista. Ammatillisen ja lukiokoulutuksen yhdistäminen eli yhdis-
telmätutkintojen suorittaminen on lähtenyt hyvin käyntiin.

Kokkolassa valmistuneista yliopistotutkinnoista valtaosa on tehty kasvatustieteiden
alalla. Myös muilla opetusaloilla tavoitteena on tutkintomäärien kasvattaminen. Yli-
opistokeskus pyrkii koulutustarjonnallaan palvelemaan Kokkolan ja sen lähialueiden
työelämää.

Kokkolan ja Keski-Pohjanmaan alueella tarjolla olevia koulutusväyliä tulisi terävöittää ja nivoa yhteen niin, että alueen nuoret kokisivat ne houkutteleviksi vaihtoehtoiksi. Jos tähän tilanteeseen päästään, nuoret voivat opiskella kotiseudullaan ja samalla kiinnittyä paikalliseen työelämään. Kouluihin kaikilla tasoilla tulisi saada lisää yhdistys- ja hanketoiminnan opetusta.

Kehittämislinoja:

- Koulutuspalvelujen koordinointi ja rakenteiden kehittäminen
- Perusopetuksen koulujen tietoliikennevalmiuksien kehittäminen
- Kyläkoulujen kehittäminen monipalvelukeskuksina
- Yhdistys- ja hanketoiminnan opetuksen lisääminen
- Lukiokoulutuksen houkuttelevuuden edistäminen
- Koulutusväylien selkeyttäminen.

6.2.3 Kulttuuripalvelut

Kulttuuripalvelujen kehittämisessä pyritään kehittämään sekä paikallisia palveluja että liikuttamaan ihmisiä kaupungin sisällä eri palvelujen luokse. Kokkolan maaseudulla on runsaasti vireää kulttuurin harrastus- ja yhdistystoimintaa, jonka rooli kulttuuripalvelujen toteuttamisessa tulee tulevaisuudessa olemaan vielä nykyistäkin merkittävämpi. Aktiivisten yhdistystoimijoiden ikääntymisen olosuhteissa on tärkeää, jatkuvuuden ja talkoohengen turvaamiseksi, pyrkiä edistämään eri-ikäisten toimijoiden vuorovaikutusta ja yhteistyötä (Ilmonen ym. 2006: 11).

Lähipalveluina kylistä lähtien ja aina kaupungin keskustaan saakka pyritään kulttuuripalveluista tarjoamaan kirjastopalvelut ja paikallisen kulttuurityön edistämispalvelut. Kaupungin keskusviraston palvelujen lisäksi Kälviän aluetoimistoon on sijoitettu kulttuurisihteeri, joka hoitaa myös Lohtajan ja Ullavan kulttuuritehtäviä (Keskushallintokuntaliitostoimialatyöryhmä 2008). Kirjastoauto toimintaa voitaisiin laajentaa vanhan Kokkolan alueelta Kälviälle, Lohtajalle ja Ullavaan, jos kirjastossa olisi nykyisen yhden henkilön lisäksi toinen kirjastonhoitaja, jolla olisi pätevyys kirjastoauton ajamiseen.

Yhdistymissopimuksen liitteessä 2 määritellään Lohtajalle rakennettava, kulttuuria ja liikuntaa palveleva monitoimitalo yhdeksi vuosina 2009–2013 toteutettavaksi, elinvoimaisuutta vahvistavaksi ja palvelurakenteen kannalta tärkeäksi investoinniksi (Kokkolan, Kälviän... 2007).

Kehittämislinoja:

- Kulttuuripalveluiden ja harrastustoiminnan olosuhteiden (olosuhdeverkon) suunnittelu ja koordinointi
- Tapahtumat
- Kulttuurin harrastus- ja yhdistystoiminnan jatkuvuuden turvaaminen.

6.2.4 Liikuntapalvelut

Kunnalliset liikuntatoimet ovat avainasemassa ihmisten liikunnallisen elämäntavan edistämisessä, sillä ne luovat puitteet omaehtoiselle ja myös seuroissa tapahtuvalle liikunnalle (Ilmonen ym. 2006: 13). Sisällöllisesti painopisteenä on kaiken ikäisten kaupungin asukkaiden terveyttä edistävä liikunta.

Lähiliikuntapalveluja ja ulkoilureitistöjä pyritään Kokkolassa tarjoamaan kaikilla alue-tasoilla: kaupungin keskustan, alakeskustojen ja kylien ympäristöissä. Kaupungin lii-kuntaan liittyviä ohjauspalveluja on saatavissa kaupungin liikuntatoimiston lisäksi Kälviän ja Lohtajan aluetoimistoista (Keskushallinto-kuntaliitostoimialatyöryhmä 2008). Ohjauspalveluja levitetään kuitenkin kaupungin kaikille maaseutualueille.

Yhdistymissopimuksen liitteessä 2 määritellään Lohtajalle rakennettava, liikuntaa ja kulttuuria palveleva monitoimitalo yhdeksi vuosina 2009–2013 toteutettavaksi, elin-voimaisuutta vahvistavaksi ja palvelurakenteen kannalta tärkeäksi investoinniksi (Kokkolan, Kälviän... 2007).

Kehittämislinoja:

- Liikuntapalvelujen koordinointi
- Lähi- ja muiden liikuntapaikkojen kunnostaminen ja rakentaminen
- Liikunnan kansalaistoiminnan vahvistaminen
- Liikuntapalveluiden ja harrastustoiminnan olosuhteiden (olosuhdeverkon) suunnit-telu ja koordinointi.

6.3 Sosiaali- ja terveystoimien kehittäminen

6.3.1 Organisatorinen ja alueellinen yhdyntyminen

Vuoden 2009 alussa astui voimaan Kokkolan ja Kruunupyyn yhteistoimintasopimus, jonka mukaan Kruunupyyn kunta antoi Kokkolan kaupungin hoidettavaksi lakisää-teisten ja muiden, kuntien yhteisesti päättämien, terveydenhuollon ja sosiaalipalvelu-jen järjestämisen lukuun ottamatta päivähoidon palveluita niin sanotun isäntäkunta-mallin mukaisesti Kokkolan ja Kruunupyyn muodostamalla yhteistoiminta-alueella. (Kokkolan kaupungin ja... 2008.)

Kokkolan ja Kruunupyyn yhteistoimintasopimuksen solmimisen ja Kokkolan, Kälviän, Lohtajan ja Ullavan kuntaliitoksen yhteydessä perusterveydenhuolto ja sosiaalitoimi yhdistettiin Kokkolan hallinnossa saman lautakunnan alaisuuteen. Tämä mahdollistaa organisaatorakenteen uudistamisen vastaamaan tulevien vuosien haasteisiin.

Yhdistymissopimuksen mukaan kaupungin tarjoamat sosiaali- ja terveystoimien jär-jestetään samassa määrin lähipalveluina kuin ennen kuntaliitostakin tapahtui. Kuiten-kin kuntaliitosta edeltäneet erot yhteen liittyneiden alueiden palveluissa, säännöissä ja maksuissa harmonisoidaan. Ympäristöterveydenhuollossa ja eläinlääkintähuollossa on

muodostettu isäntäkuntamallin mukainen, Kokkolan isännöimä, koko maakunnan alueen kattava yhteistoiminta-alue. (Kokkolan, Kälviän... 2007.)

Kokkolan ja Kruunupyyn yhteistoimintasopimuksen mukaan yhteistoiminnan hallinnosta vastaa Kokkolan kaupunki. Yhteistoiminnan järjestämistä varten perustettiin yhteiseksi toimielimeksi sosiaali- ja terveyslautakunta sekä sen alainen tuotantoorganisaatio. Sosiaali- ja terveyslautakunnan alaisena toimii kaupunginvaltuuston valitsema ruotsinkielinen jaosto, jonka tehtävänä on valvoa ja tukea, että asiakkaita palvellaan kielilain mukaisesti heidän omalla äidinkielellään yhteislautakunnan alueella. Sosiaali- ja terveyslautakunnan tehtävänä on sen toimivaltaan annettujen palvelujen järjestämisvastuu. Yhteislautakunnan tehtäviin kuuluu keskeisesti myös väestön palvelutarpeiden selvittäminen, niiden kehittymisen seuranta, väestölle tarjottavien palvelukokonaisuuksien ja palvelurakenteen suunnittelu ja ohjaus. (Kokkolan kaupungin ja... 2008.)

Yhteistoiminta-alueen organisaatiota kehitetään tuottavuuden, taloudellisuuden ja palvelujen laadun näkökulmasta. Palveluprosesseja kehitetään asiakaslähtöisesti saumattomiksi. Tavoitteena on edetä tilaaja-tuottaja-toimintatapaan, jossa sosiaali- ja terveyslautakunta alaisine viranhaltijoineen toimii palvelujen tilaajana ja palvelujen tuottajana toimii nettobudjetoitu yksikkö, liikelaitos tai muu myöhemmin päätettävä organisaatio. Keskeisenä periaatteena tilaaja-tuottaja-toimintatavassa on tilaajan keskittyminen palvelujen järjestämisen strategiseen kehittämiseen ja palveluverkoston suunnitteluun tuottajan keskittyessä palvelutoiminnan johtamiseen sekä prosessien tehokkuuden ja laadun jatkuvaan kehittämiseen. (Kokkolan kaupungin ja... 2008.)

6.3.2 Terveyspalvelut

Terveyspalvelujen tuottamisessa keskeinen asia on tasa-arvo. Ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen liittyvät palvelut on pystyttävä tuottamaan niin, että ihmiset Kokkolan kaikilla alueilla tulevat kohdelluiksi tasapuolisesti. Terveyspalvelutyön sisällön painopisteet ensi vuosikymmenellä liittyvät olemassa oleviin suuriin uhkiin: somaattisella puolella diabetekseen ja ihmisten inaktiivisuuteen ja mielenterveyden puolella syrjäytymiseen. Terveyspalvelujen aktiivisten toimintatapojen tulee ulottua kaupungin keskustasta aina rajalle saakka.

Kaupungin tarjoamat, yleisimmin käytetyt terveyspalvelut pyritään järjestämään lähipalveluina. Lähipalveluiksi luetaan lääkärin vastaanotto toiminta, neuvolatoiminta, kotiin annettavat palvelut, opiskelijaterveydenhuolto, suun terveydenhuolto, pitkäaikainen laitoshoido sekä laboratorionäytteiden otto. Lähipalvelut Kokkolan kaupungin alueella tarjotaan vanhan Kokkolan toimipisteiden lisäksi Kälviän, Lohtajan ja Ullavan terveysasemilta. Palvelujen tuottamisen tavat tulevat monimuotoistumaan; jo nyt esimerkiksi Kälviän ja Lohtajan terveysasemien vastaanotto toiminnan tuottamisesta vastaa yritys. Tietotekniikka tulee vuonna 2020 olemaan huomattavasti yleisemmässä ja laajemmassa käytössä palvelujen tuottamisessa ja käyttämisessä kuin nykyisin.

Erikoissairaanhoidon palvelujen kehittämisessä Kokkolassa painottuvat jatkossa suuriin sairausryhmiin kohdistuvat erikoispalvelut, kuten diabetekseen, sisätauteihin sekä synnytys- ja naistentauteihin liittyvät palvelut. Sellaiset haavoittuvat erikoispalvelut, jotka tällä hetkellä toimivat 1–2 henkilön varassa ja joita ihmiset tarvitsevat elämänsä aikana suhteellisen harvoin, kannattaa keskittää yliopistollisiin keskussairaaloihin.

Kehittämislinoja:

- Yhteistyö terveys- ja sosiaalipalvelujen järjestämisessä
- Monitoimiratkaisujen kehittäminen palvelutoimintaan
- Erikoissairaanhoidon koordinointi
- Erikoissairaanhoidon väestöpohjan laajentaminen.

6.3.3 Sosiaalipalvelut

Kaupungin tarjoamat sosiaalipalvelut pyritään järjestämään lähipalveluina. Lähipalveluiksi luetaan päivähoito, perussosiaalityö, kotipalvelu, palveluasuminen, pitkäaikainen laitoshoido, lastensuojelun avohuolto, toimeentulotuki, päihdehuollon peruspalvelut sekä mielenterveystyön tukipalvelut.

Lähipalvelut pyritään tarjoamaan kaupungin keskusviraston lisäksi Kälviän, Lohtajan ja Ullavan aluetoimistoista käsin. Kälviän aluetoimistossa työskentelee perhepäivähoidonohjaaja, joka vastaa Kälviän ja Ullavan toiminnoista. Sekä Kälviän että Lohtajan aluetoimistoissa työskentelee sosiaalityöntekijä. Kälviän sosiaalityöntekijä vastaa myös Ullavan toiminnoista. Kälviän toimistossa työskentelee lisäksi avopalvelunjohtaja; sosiaaliohjaaja-koulukuraattori, joka vastaa Kälviän ja Ullavan toiminnoista, sekä psykiatrinen sairaanhoitaja / perheohjaaja. Lohtajan aluetoimiston sosiaalipalveluhenkilöstöön kuuluu sosiaalityöntekijän lisäksi perhetyöntekijä. (Ks. Keskushallinto-kuntaliitostoimialatyöryhmä 2008.)

Jatkossa sosiaalipalvelut monipuolistuvat ja niiden laatu paranee. Asiointi siirtyy enenevässä määrin Internetiin. Kuitenkin myös niiden väestöryhmien palvelut turvataan, joilla ei syystä tai toisesta ole pääsyä tietoverkkoihin. Ostopalvelut ja palvelusetelit yleistyvät. Yhteistyötä sosiaalipalvelujen järjestämisessä kaupungin ja yhdistysten välillä kehitetään. Palvelujen omistajuutta on annettava nykyistä enemmän kansalaisille, jotta he voivat kokeilla osallistavia ja yhteisvastuullisuuteen perustuvia tapoja huolehtia tosistaan maaseudun kylissä (Matthies 2009). Palvelujen monipuolistuminen avaa mahdollisuuksia myös yrittämiselle, jos vain näihin mahdollisuuksiin osataan tarttua.

Kokkolan, Kälviän, Lohtajan ja Ullavan yhdistymissopimuksen liitteessä 2 määritellään seuraavat kohteet vuosina 2009–2013 toteutettaviksi, elinvoimaisuutta vahvistaviksi ja palvelurakenteen kannalta tärkeiksi investoinneiksi (Kokkolan, Kälviän... 2007):

- Vanhusten asuntoja Leporannan vanhainkodin yhteyteen (Kälviä)
- Kehitysvammaisten palveluasunnot ja hoitokoti Leporannan vanhainkodin yhteyteen (Kälviä)
- Ruotsalon päiväkotitilat koulun yhteyteen laajenuksena (Kälviä)
- Marinkaisten vanhusten palveluasunnot, avustus (Lohtaja)

- Vanhusten palveluasuntojen korjaus ja kehitysvammaisten 4 asunnon yksikön rakentaminen (Ullava).

Kehittämislinoja:

- Yhteistyö sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisessä
- Monitoimiratkaisujen kehittäminen palvelutoimintaan
- Kaupungin oman toiminnan kehittäminen, henkilöstön motivointi
- (Teemalliset) kumppanuuspöydät, joissa asiasta kiinnostuneet tapaavat
- Tukea antavat hyvinvointiverkostot (ammattikorkeakoulu, yliopistokeskus ym. toimijat).

6.4 Teknisten palvelujen kehittäminen

6.4.1 Kaupunkiympäristöpalvelut

Kaupungin teknisen toimen ja ympäristötoimen palvelut jaetaan tässä ohjelmassa kahteen osaan: kaupunkiympäristöpalveluihin (ks. luku 6.4.1) ja yhdyskuntateknisiin ja tilapalveluihin (ks. luku 6.4.2). Kaupunkiympäristöpalveluihin kuuluvat kaavoitus-, maapolitiikka- ja kaupunkimittaus-, paikkatieto- ja kartta-, rakennusvalvonta-, ympäristö- sekä vihersuunnittelu- ja metsäpalvelut. Yhdistymissopimuksen mukaan asumisen sekä elinympäristön ja palvelujen suhteen kaupunki tarjoaa mahdollisuudet kaupunkimaiseen ja taajama-asumiseen sekä maaseutumaiseen kyläasumiseen ja haja-asutukseen (Kokkolan, Kälviän... 2007).

Kaupunkiympäristöpalvelut pyritään tarjoamaan Kokkolassa lähipalveluina keskusrastosta sekä Kälviän, Lohtajan ja Ullavan aluetoimistoista käsin. Yhdistyneessä kaupungissa noudatetaan yhteneväistä taksapolitiikkaa. Kaupungin neljässä yhdistyneessä osassa on voimassa omat rakennusjärjestyksensä. Kokkolan alueelle on vahvistettu ympäristömääräykset. Muiden kuntien alueille valtuustot eivät ole vahvistaneet ympäristömääräyksiä. Laajenevassa kunnassa voi sen eri alueilla olla voimassa vaihtelevia säännöksiä. Ylimenokautena nyt voimassa olevat säännöt ovat voimassa alueilla, joita varten ne on hyväksytty. Jatkossakin näissä säännöissä otetaan huomioon kunnan eri alueiden olosuhteet. Ylimenokauden jälkeen kaupungin eri osien rakennusjärjestykset ja ympäristömääräykset yhtenäistetään. Maapolitiikasta vastaa yhdistyneen kunnan kaupunginhallitus. Koko uuden Kokkolan alueella vallitsee tonttitakuu: kaikkeen asuntorakentamiseen ja tavanomaiseen työpaikkarakentamiseen on välittömästi osoitettavissa tontti tai rakennuspaikka kunnan eri taajamissa ja suurimmissa kylissä sekä erityistarpeisiin puolen vuoden kuluessa. Maapolitiikan periaatteet määritellään valtuuston hyväksyttäväksi tulevassa asunto- ja maapoliittisessa ohjelmassa. (Ks. Kokkolan, Kälviän... 2007.)

Asunto- ja maapoliittiseen ohjelmaan liittyy valmisteilla oleva strateginen Kokkolan aluerakenneyleiskaava erityisselvityksineen. Erityisselvitykset ovat tarpeen, sillä maakuntakaavassa esitetyt yhdyskuntarakenteen perusyksiköt (taajamatoimintojen alueet, keskustatoimintojen alueet, keskustatoimintojen alakeskukset sekä kylät, jotka jaetaan

vielä kylämäisen asumisen kyliksi ja maaseutuvaltaisiksi kyliksi) eivät muodosta riittävän selkeää järjestelmää moniarvoisen aluekehittämisen pohjaksi (ks. Keski-Pohjanmaan maakuntakaavan... 2009: 6–10). Moniarvoisessa aluekehittämisessä on välttämätöntä, että peruskäsitteet määritellään mahdollisimman yksinkertaisesti ja niin, että kaikki osapuolet ymmärtävät ne suurin piirtein samalla tavalla.

Kaupunkiympäristöpalvelujen osalta kaupungin lähipalveluiksi luetaan rakennuslupa-asioiden hoitaminen, tonttiantomusten jättäminen sekä erilaiset luvat ja anomukset. Sekä Kälviän, Lohtajan että Ullavan aluetoimistoista on saatavissa rakennustarkastajan palveluja. Lohtajan aluetoimistoon on varattu toimistopäiviä ympäristösihteerille, joka hoitaa myös Kälviän ja Ullavan ympäristöasioita. Lisäksi Kälviän ja Lohtajan aluetoimistoihin on varattu sihteerivoimaa teknisen toimen tehtäviin. (Keskushallinto-kuntaliitostoimialatyöryhmä 2008.)

Yhdistymissopimuksen liitteessä 2 määritellään Ullavanjärven kunnostus yhdeksi vuosi 2009–2013 toteutettavaksi, elinvoimaisuutta vahvistavaksi ja palvelurakenteen kannalta tärkeäksi investoinniksi (Kokkolan, Kälviän... 2007).

Maaseudun maankäytön suunnittelussa käytetään työvälineinä kylien osayleiskaavoja, ranta-alueiden yleiskaavoja ja ranta-asemakaavoja. Keski-Pohjanmaan aluerakenne 2030 -selvityksessä suositellaan tiiviin kylämäisen asumisen alueille laadittavaksi tarkkoja, rakennuspaikkakohtaisesti tutkittuja osayleiskaavoja, ns. ”kyläkaavoja”. Tällaisiin alueisiin kuuluu Kokkolan keskustaajamasta Peltokorven ja Ruotsalon kautta Marinkaisiin ulottuva laajenemisvyöhyke. Samoin Kälviän Kasikulman kehityksen turvaaminen laajenevien kaupallisten palveluiden ja työpaikkojen alueena vaatii maankäytön ohjausta ja edistämistä kaavoituksella. (Ks. Keski-Pohjanmaan aluerakenne... 2008: 21.) Lisäksi kaupunkiseudun laajenemisalueita ovat Kokkolan keskustaajamasta Öjan ja Luodon kautta Pietarsaareen suuntautuvat, Kokkolan keskustaajamasta Kruunupyyn kirkonkylään suuntautuvat ja Kokkolan keskustaajamasta Alaveteliin suuntautuvat kasvuvyöhykkeet.

Tiiviin maaseutumaisen asumisen alueilla uudisrakentamisen ohjaamisen periaatteena suositaan alueen maaseutumaisuutta ja toisaalta otetaan huomioon yhdyskuntataloudelliset näkökohdat. Kaavoihin on varattava riittävästi erikokoisia tontteja palvelemaan erilaisia asumistarpeita. Rakentamisen ohjaamisen lähtökohtana ovat siis suhteellisen tiiviit rakennusryhmät, jotka on mahdollista liittää edullisesti yhdyskuntateknisten verkostojen piiriin. (Keski-Pohjanmaan aluerakenne... 2008: 21.) Yhdysvalloissa tehdyn tutkimuksen mukaan kotitaloudet arvostavat maalla asumisessa enemmän oman tontin suuruutta kuin sitä, että tontin lähellä on avoimia maisemia (Kopits ym. 2007: 1196). Tällaista ajattelua on varmaan myös Kokkolan maaseudulle asumaan havittelevien keskuudessa, joten rakentamisen ohjaamisessa on varattava riittävästi mahdollisuuksia myös niin sanottujen harrastetonttien muodostamiseen. Isojen harrastetonttien muodostamista auttaa se, että kaupunki hankkii riittävästi vaihtomaita kylien liepeiltä.

Kylämäisen asumisen alueita vahvistetaan sovittamalla yhteen asumisen, alkutuotannon ja muun elinkeinotoiminnan tarpeet sekä kehittämällä erityisesti kylän ydinaluetta

toiminnallisesti ja kyläkuvallisesti. Uudisrakentamista sijoitetaan palveluiden kannalta edullisesti – ensisijaisesti olemassa olevan asutuksen sekä tie- ja tietoliikenneyhteyksien varteen. Rakentamisen ohjauksen ensisijainen väline on rakennusjärjestys, mutta tarpeen mukaan myös väljä osayleiskaavoitus. Rakentaminen sovitetaan kyläkokonaisuuteen ja -ympäristöön, vesihuollon järjestämiseen sekä toisaalta parhaiden peltoaluiden säilyttämiseen maatalouskäytössä. (Keski-Pohjanmaan aluerakenne... 2008: 21.)

Maatalousvaltaisten toimintojen alueita kehitetään maa- ja metsätalouden, turkistalouden sekä muun alkutuotannon toimintaedellytysten turvaamiseksi. Aluerakenteen tavoitteita ovat alemman tieverkon ylläpito ja kehittäminen sekä tietoliikenneyhteyksien kehittäminen kattaviksi ja käyttäjien tarpeita vastaaviksi koko maakunnassa. Maatalouden toimintaedellytyksiä parantavat tilusjärjestelyt, jotka auttavat kasvattamaan peruslohkokokoja, kehittämään teiden liittymäjärjestelyitä ja vähentämään päivittäisen liikkumisen tarvetta. Turkistalouden taloudellisia edellytyksiä parantavat suuryksiköt. Asuinrakentaminen on pääasiassa maataloihin liittyvää korvaavaa ja täydentävää rakentamista ja sitä ohjataan ensisijaisesti rakennusjärjestyksellä. (Keski-Pohjanmaan aluerakenne... 2008: 22.)

Kokkolan kaupungin loma-asutusvyöhyke sijoittuu Ullavanjärven ja lähes koko meren rannikon alueelle. Puolustusvoimien alue Lohtajan Vattajalla ja Kokkolan kaupungin kaava-alueet rajataan kuitenkin loma-asutusvyöhykkeen ulkopuolelle. Loma-asutusvyöhykkeiden kehittämisessä otetaan huomioon loma-asutuksen erityistarpeet, kuten veden ja sähkön saanti, sekä jätehuolto. Loma-asutusrakenteen ennakoidaan säilyvän nykyisellään, mutta loma-asuntojen varustelutason oletetaan parantuvan ja keskikoon kasvavan. Mahdollisuudet vapaa-ajan asuntojen muuttamiseen vakituisiksi asunnoiksi tutkitaan aluerakenneyleiskaavan laatimisen yhteydessä. Loma-asumisvyöhykkeillä rakentamisen tulee tapahtua rakennuspaikkakohtaisesti tutkittujen ranta-osayleiskaavojen avulla. (Ks. Keski-Pohjanmaan aluerakenne... 2008: 22.)

Kokkolan maaseutuohjelman ympäristöhoidollisia yleistavoitteita ovat kestävän kehityksen edistäminen, ilmastonmuutoksen hillitseminen, luonnonsuojelu sekä maisemanhoito.

Kehittämislinjau:

- Kylien osayleiskaavojen laadinta
- Monenlaisten tonttien tarjonta
- Rakennuslupamenettelyn nopeuttaminen ja yksinkertaistaminen
- Tilusjärjestelyt
- Loma-asutuksen kehittäminen
- Maiseman kunnostukset
- Vanhojen kyläkoulujen, nuorisoseurantalojen, pappiloiden, meijereiden ym. arvokaiden rakennusten ja ympäristöjen kunnostaminen
- Avonaisten peltomaisemien turvaaminen
- Tienvarsien ym. maisema-alueiden pusikoitumisen ehkäisy
- Alueellisten maiseman- ja ympäristöhoitosuunnitelmien laadinta ja päivitys
- Ympäristömääräysten ja -säännösten pitäminen järkipärisällä tasolla.

6.4.2 Yhdyskuntatekniset ja tilapalvelut

Kokkolan kaupungin organisaatorakenteessa yhdyskuntatekniset palvelut ja tilapalvelut ovat erillisiä vastuualueita, mutta tässä ohjelmassa niitä käsitellään yhdessä. Yhdyskuntateknisiin palveluihin kuuluvat kunnallistekninen suunnittelu, yhdyskuntatekniikan rakentaminen, liikenneväylien kunnossapito, puistot ja liikuntapaikat, aluepalvelut, keskusvarikko ja pysäköinninvalvonta. Tilapalveluihin kuuluvat tilapalveluhankkeet, talohuolto ja asumispalvelut.

Yhdyskuntatekniset ja tilapalvelut pyritään tarjoamaan Kokkolassa lähipalveluina keskusvirastosta sekä Kälviän, Lohtajan ja Ullavan aluetoimistoista käsin. Yhdistyneessä kaupungissa noudatetaan yhteneväistä taksapolitiikkaa. Yksityisteiden ylläpitokäytännöt yhtenäistetään erillisselvityksen perusteella. Jätehuollossa Kokkola kuuluu Ab Ekorosk Oy:n toiminta-alueeseen. Vanha Kokkola liittyi Ekoroskin toiminnan piiriin vuonna 2001, Kälviä ja Lohtaja vuonna 2002 ja Ullava vuonna 2008. (Ks. Kokkolan, Kälviän... 2007.)

Teknisen toimen henkilöstöstä 1–2 työnjohtajaa on määrätty vastaamaan Kälviän, Lohtajan ja Ullavan palveluista. Kälviän ja Lohtajan aluetoimistoista on saatavissa teknisen toimen sihteeripalveluja. Lisäksi Kälviän aluetoimistossa työskentelee siivoustyön ohjaaja. (Keskushallinto-kuntaliitostoimialatyöryhmä 2008.)

Valtioneuvoston asetus talousvesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla (nro 542/2003) määrää, että kiinteistöjen on huolehdittava jätevesien käsittelystä siten, että ympäristöön joutuva kuormitus vähenee asetuksen vaatimuksen mukaisesti. Jätevesijärjestelmät on rakennettava tai kunnostettava viimeistään kymmenen vuoden kuluessa asetuksen voimaantulosta. Asetus on tullut voimaan 1.1.2004, eli jätevesihuollon on siten oltava kunnossa 1.1.2014. Kokkolassa asemakaavoitettujen alueiden ulkopuolella olevat lievealueet pyritään viemäroimään yleiseen verkostoon. Lievealueiden ulkopuolelle jäävillä alueilla jätevesien puhdistus on järjestettävä kiinteistökohtaisesti tai taloryhmittäin. Kälviän ja Lohtajan jätevesipuhdistamot ovat elinkaarensa loppupäässä. Tavoitteena on, että tulevaisuudessa Kälviän ja Lohtajan jätevedet johdetaan rakennettavan siirtoviemärin välityksellä vanhan Kokkolan alueella sijaitsevaan, uusittavaan puhdistamoon. Ullavan keskustan jätevedet puhdistetaan toistaiseksi sen omissa laitoksissa.

Kokkolan, Kälviän, Lohtajan ja Ullavan yhdistymissopimuksen liitteessä 2 määritellään seuraavat kohteet vuosina 2009–2013 toteutettaviksi, elinvoimaisuutta vahvistaviksi ja palvelurakenteen kannalta tärkeiksi investoinneiksi (Kokkolan, Kälviän... 2007):

- Luikun tien peruskorjaus, kaupungin osuus (Lohtaja)
- Normaalit infrastruktuurin kunnossapito- ja ylläpitoinvestoinnit kuten tiet ja katuvalot, vesijohtojen uusiminen ja viemärit (Ullava)
- Yhdysviemäri (+ puhdas vesi?) (Kälviä ja Lohtaja)

Kehittämislinoja:

- Alemman tieverkon parantaminen
- Kevyen liikenteen väylien rakentaminen

- Pohjavesihuollon ja kiviaineshuollon yhteen sovittaminen
- Yhteisviemäröinnin edistäminen
- Vesistöjen kunnostushankkeet
- Suorien päästöjen vähentämistoimenpiteet
- Vesihuollon alueellisten suunnitelmien laadinta ja päivitys
- Kyläkohtaisten tai useamman kylän yhteisten tieisännöintijärjestelmien kehittäminen.

6.4.3 Liikennepalvelut

Kokkolan, Pietarsaaren ja Kaustisen seutujen liikennejärjestelmän tärkeimpiä kehittämistoimenpiteitä ja tehtäviä on linjattu vuonna 2006 valmistuneessa, vuoteen 2030 tähänneessä liikennejärjestelmäsuunnitelmassa (Kokkolan, Pietarsaaren,... 2006). VR on vuonna 2005 laatinut Seinäjoki–Oulu ratakäytävän kehittämisstrategian. Kokkolan seudun joukkoliikenteen palvelutasosuunnitelma on laadittu vuonna 2005. Kruunupyyn on mukana Pietarsaaren seudun joukkoliikenteen palvelutavoitteet -suunnitelmassa, joka on vuodelta 2005. Suunnitelmista käyvät ilmi liikenneverkon kehittämistarpeet. Selvitykset tuovat esille tarpeen kehittää alueellista joukkoliikennettä palvelemaan työssäkäyntiä ja liityntäliikennettä. (Kokkolan kaupunkiseutusuunnitelma 2007.)

Tavoitteena on hyvin toimiva liikennejärjestelmä: kaikista seutukunnan ja kaupunki-seudun kunnista on hyvät ja jatkuvat yhteydet eri liikennemuodoilla seudullisiin ja valtakunnallisiin liikennevuoroihin. Rataverkon tavarakuljetusten riittävä kapasiteetti turvataan, jotta seudun yritysten ja satamien toiminta- ja kasvumahdollisuudet taataan. Liikennejärjestelmäsuunnitelman mukaisesti tavoitteena on kehittää liikennejärjestelmää tukemaan elinkeinoelämän menestymistä kansallisessa ja kansainvälisessä kilpailussa sekä alue- ja yhdyskuntarakenteen suunnittelussa. (Kokkolan kaupunkiseutusuunnitelma 2007.)

Kehittämislinjauja:

- Julkisen liikenteen peruspalvelutason turvaaminen
- Kutsuohjattujen liikennejärjestelmien kehittämien
- Matkapalvelukeskuksen ja palveluliikenteen käynnistäminen – Kokkolaan rakennetaan matkakeskus, jossa autosta pääsee siirtymään junaan tai Kruunupyyn lentoaseman liityntäyhteyteen
- Seinäjoki–Oulu-radon parantaminen; nopeammat junayhteydet muuhun Suomeen, kaksoisraide Kokkolan ja Ylivieskan välille
- Valtatie 8:n parantaminen
- Kruunupyyn lentoaseman tieyhteydet
- Kevyen liikenteen järjestelyt taajamissa ja taajamien välille
- Kimppakyytien ja etätyön kehittäminen.

7 Palveluyrittäjyyden ja teollisuuden kehittäminen

7.1 Tavoitteena elinkeinojen ja maaseutuyrittäjyyden monipuolistaminen

Maaseudun yritystoiminnalle on tyypillistä, että yrittäjät perustavat yrityksensä kotitai syntymäpaikkakunnilleen. Oletettavasti päätöksenteossa painavat tällöin suvun ja ystävien merkitys enemmän kuin varsinaiset liiketaloudelliset kilpailuedut ja sijainnin optimointisäännöt. Aloittamispäätöksen edellytyksenä on toki se, että tarjolla olevat perusrakenteet antavat mahdollisuuden yrittämiseen.

Yrittäjyydellä on myös vahva periytymistäipumus, joten yrittäjien lapset ovat muita alttiimpia perustamaan yrityksiä. Keski-Pohjanmaan vahva pienyrittäjyysperinne on vahvuus uusien yritysten perustamista ajatellen, kunhan vain muistetaan pitää huolta yrittäjien lasten orastavan yrittäjyyden rohkaisemisesta toiminnaksi nimenomaan oman maakunnan alueella. Jos aloitetykykyiset ja henkisesti valmiit nuoret muuttavat pois herkässä iässä, heidän yrittäjyyspotentiaalinsa saattaa helposti muuttua toiminnaksi jollakin muulla alueella.

Maaseudulla yrittäminen on monesti elämäntapa, jonka motiivina on riittävän elannon ansaitseminen. Toiminta on riskejä välttävää myös hieman suuremmissa perheyrittäjyysissä, sillä yritys tarjoaa elannon lisäksi yrittäjälle ja jopa hänen suvulleen arvostetun aseman kyläyhteisössä. Kun osa liiketoiminnan tuotosta saadaan ei-rahamääräisinä statushyötyinä, ei kasvu ole ensisijainen tavoite.

Kokkolan maaseutumaisiin kaupunginosiin pyritään luomaan toimintaympäristöjä, jotka houkuttelevat alueelle monenlaista uutta yritystoimintaa. Britanniassa tehtyjen tutkimusten mukaan maaseudulle muuttaneet yritykset ovat keskimäärin kasvuhakuisempia ja paremmin verkottuneita kuin alueen sisällä syntyneet yritykset (ks. Bosworth 2006; Lowe 2008). Britanniassa on järjestetty tukea kotitalouksille, jotka ovat muuttaneet kaupungista maalle aloittaakseen siellä uuden yrityksen (North & Smallbone 2006: 55).

Erityisesti sarja- ja tapayrittäjät, joilla on jo kokemusta yritystoiminnasta, ovat muita innovatiivisempia ja kasvuhakuisempia. Avainyrittäjien pieni joukko, joka omistaa monia, eri liikeideoiden varaan perustettuja yrityksiä, on veturina monien kehittyneiden alueiden menestyksessä. Jos tällaisia yrittäjiä saadaan edes viikonlopuksi maalle, heidän kauttaan voi avautua yhteyksiä riskirahoitukseen ja alihankintaan. Eläkkeelle jäämisensä jälkeen maalle muuttaneet ikäänntyvät tuovat yrittäjyys- ja johtamiskokemuksensa mukanaan, joten heistä voi olla hyötyä erityisesti uusien yritysten aloittaville nuorille. Yritysverkoston kehittämispyrkimyksissä ei tule tuijottaa pelkästään endogeenisiin eli alueen sisäisiin kasvutekijöihin, vaan kehittämisessä on mahdollisimmat hyvin kyettävä hyödyntämään myös eksogeeniset eli alueen ulkopuolelta tarjoutuvat mahdollisuudet.

Palveluyrittäjyyttä ja teollisuutta käsitellään tässä ohjelmassa yhdessä, koska niiden väliset rajat ovat nykyisessä tietoyhteiskuntakehityksessä hälvenemässä. Kaupungin ja maaseudun mielikuvissa olevat erot eivät näytä hälvenevän yhtä nopeasti. Kaupungit nähdään yhä dynaamisina, nopeina toimijoina, jotka sopeutuvat välittömästi muuttuviin oloihin. Maaseutu taas nähdään mielikuvissa vanhoillisena, pysähtyneenä alueena, jonka tehtävänä on säilyttää suomalaisten juuret luonnon ja kulttuuriperinnön suojelun kautta. Toisesta näkökulmasta kaupungit ovat voimavarojen pistemäinen kasautuma, joka voi hyvien resurssiensa turvin sopeutua muutospaineisiin hitaasti siirtämällä voimavaroja käytöstä toiseen. Maaseudun taas on pakko sopeutua välittömästi, sillä muutoin pienyritykset kuolevat asiakkaiden puuttuessa. Maaseutu vastaa siten kansainvälisen kaupan kontekstissa avoimia pieniä maita ja kaupungit suuria maita, joilla on laajojen kotimarkkinoiden takia vähemmän haavoittuva talous.

Maaseudulla on paljon pienyrityksiä. Tämä on sikäli heikkous, että kansainvälisille markkinoille siirtyminen vaatii monesti veturiyrityksen tai toimialan yrityksistä muodostetun verkoston apua. Toisaalta pienyrityskenttä takaa joustavuudellaan työpaikkojen säilymisen lamassa ja lisääntymisen nousukautena muutamaa suurta yritystä paremmin. Suuret kasvavat paljolti automaatiota lisäten, mikä monesti johtaa työpaikkoja luomattomaan kasvuun. Pienyritykset sen sijaan kasvavat työllistäen.

Pienyrityskentän elinvoimaa uhkaa sekä suurten ikäluokkien eläköitymisen aiheuttama yritysten lopettamispiikki että väestön yleinen vanheneminen. Jos toimivia yrityksiä ei saada siirrettyä uusille vetäjille, yrityskanta voi supistua rajusti. Maaseudun harvojen verkostojen kannalta tämä on erityisen ongelmallista sen takia, ettei ole varmuutta, saadanko keskeisen lopettaneen yrityksen tilalle uusi saman alan yritys samalle seudulle. Pahimmassa tapauksessa koko yritysverkoston toimivuus vaarantuu, kun keskeisiä panoksia tuottanut toimija katoaa.

Alueellisessa yrittäjyyden kehittämisessä noudatetaan tavallisesti taloustieteellistä vientiteoriaa, jonka mukaan paikallistalouden koko on riippuvainen alueen kyvystä viedä hyödykkeitä muille alueille. Tässä ajattelussa vientisektorin koko on keskeinen aluekehitystä määrittävä tekijä. Teorian logiikka tuntuu vastaansanomattomalta: kauppaa käyvässä taloudessa alueen ulkopuolella on paljon hyödykkeitä, joita alueen asukkaat haluavat ja joita ei jostain syystä voida tai osata tuottaa omalla alueella kilpailukykyisesti. Jotta tämä tuonti voitaisiin maksaa, alueen täytyy erikoistua tiettyihin vietävissä oleviin hyödykkeisiin. (Markusen 2007.)

Vientiteoria vaikuttaa maaseutualueiden yrityksille annettaviin kehittämissuosituksiin monin tavoin. Elinkeinoja kehittävät viranomaiset ovat pitäneet vuosikymmeniä ykkösvaihtoehtonaan teollisten toimipaikkojen houkuttelua, mikä on näkynyt ns. sivutoimipaikkataloutena. Toisena ehdokkaana on ollut paikallisiin luonnonvaroihin perustuvien hyödykkeiden jatkojalostus. Kolmas ehdokas on matkailu, joka tosin oli pitkään kauppa- ja teollisuusministeriön virkamiesten tukilistojen ulkopuolella. Matkailun suhteen ymmärrys on kuitenkin kasvanut, kun se on opittu esittämään 1990-luvulla vientiteorian kehikossa.

Olemassa olevien maaseudun yritysten tuki jakautuu Northin ja Smallbonen (2006: 44) mukaan

- toimenpiteisiin, joilla annetaan yleistä tukea maaseutuyrityksille (yritysneuvonta, hallinto, markkinointi, vienti, tieto- ja viestintätekniiikan käyttöopetus)
- toimenpiteisiin, joilla annetaan erityistukea tietyn sektorin tai toimialan yrityksille (esim. maatalan toimintojen monialaistaminen tai kaupan, veneteollisuuden tai matkailun yritysten kehittäminen)
- toimenpiteisiin, jotka tarjoavat yritysten toiminnalle ja kehittämiselle maaseutualueilla sijaintihaittoja vähentävän perusrakenteen (yrityshautomot, saavutettavuutta parantavat tie- ja tietoliikenneinvestoinnit).

Lisäksi tarvitaan maaseutuyrittämisen tukea, joka Northin ja Smallbonen (2006: 43–44) mukaan voidaan jakaa

- asenteisiin ja motivaatioihin vaikuttavaan yrittäjäyyskasvatukseen sekä liiketoiminta- ja johtamistaitoja kehittävään koulutukseen
- nykyisellään aliedustettuihin erityisryhmiin (esim. naiset, maahanmuuttajat) kohdistuviin toimiin
- uusien yritysten perustamiseen ja omistajan- tai sukupolvenvaihdokseen liittyviin erityistoimiin (liikeidean testaus ja hiominen, alkuvaikeuksien helpottaminen neuvonnalla ja mentoroinnilla).

7.2 Matkailuyrittäjäyys

Maaseutumaisten kaupunginosien rooli Kokkolan matkailussa on päivitettävä vastamaan nykyistä tilannetta. Yleisemmistä strategioista tällaista täsmennystä ei löydy, sillä ne näkevät Kokkolan yhtenä Keski-Pohjanmaan monista matkailukeskittymistä (ks. Keski-Pohjanmaan matkailustrategia... 2008: 14–15).

Kokkolan matkailualueelle on leimallista sijainti Pohjanlahden rannikolla, joka meren, dyynien, saariston ja merellisen imagon muodossa tarjoaa matkailullisia hyödyntämismahdollisuuksia. Rannikkomatkailun lisäksi Kokkola profiloituu kokous- ja kongressimatkailukeskuksena. Tämä rooli mahdollistaa myös maaseudun kulttuuri- ja tapahtumamatkailun kehittämisen osana matkailukeskittymää. Kehittelemisen arvoisia ideoita ovat myös teemapohjainen kylämatkailu; konseptoitujen tuotteiden, kuten elämysmaatalan, leirikoulun ja palvelumökin, kehittäminen sekä kalastusmatkailun kehittäminen (ks. Maaseutu... 2008: 80).

Matkailussa on trendinä kohdistaa tarjontaa yhä kapeampiin asiakassegmentteihin. Netin kautta on mahdollista löytää esimerkiksi majakkasaarien bongaaamisesta kiinnostuneet. Maaseutumatkailussa kehitetään yrittäjien e-liiketoimintaosaamista ja varmistetaan tuotteiden näkyvyys sähköisissä myyntikanavissa. Yritysten kansainvälistymistä tuetaan etsimällä tehokkaita jakeluteitä. (Ks. Maaseutu... 2008: 80.)

Kokkolan ohi kulkee merkittävä määrä matkailijoita 8-tietä pitkin. Nämä lomalaiset olisi saatava pysähtymään edes hetkeksi Kokkolaan, jolloin heille voitaisiin markki-

noida seudun nähtävyyksiä ja palveluja. Vaikka lomailupäätöksensä jo tehneet eivät heti lähtisikään tutustumaan kaupungin nähtävyyksiin, ajatus siitä, että Kokkolan maaseutualueet ovat vierailemisen arvoisia kohteita, saataisiin ehkä kuitenkin itämään heidän alitajuntaansa tulevia vuosia varten.

Kokkolan ydinkeskustassa on majoituskapasiteettia, mutta maaseudulla ei. Kaustisella tämä heikkous on käännetty vahvuudeksi kehittämällä perhemajoituksesta sesonkiaikoina avuksi otettava, laatustandardit täyttävä vaihtoehto. Kokkolan maaseutualueille olisi mahdollista kehittää vastaava verkosto tulevia käyttötarpeita varten, mutta järjestelmän toimivaksi saaminen edellyttää nettipohjaista varausjärjestelmää, tilojen esitelyjen laatimista, tarjoajien kouluttamista ja sitouttamista sekä hinnoitteluperiaatteista sopimista.

Maatilamatkailua on tarjolla lähinnä Ullavassa. Maatilamatkailu voi oikein toteutettuna tukea monitoimisen maatalouden säilymistä tarjoamalla sesonkiluontoisesti sivuelinkeinon. Tulojen eriyttäminen ei kuitenkaan ole ihmeratkaisu syrjäytymisvaarassa oleville maanviljelijöille, vaan pikemminkin strategia tuottajille, joilla on visioita kuluttajien muuttuvista tarpeista. Yrittäjällä on oltava riittävästi voimavaroja investoida uuteen toimintaan, riskinkantokykyä ja taitoa tutkia niitä mahdollisuuksia, joita uusi toimintalinja tarjoaa.

Matkailussa on tärkeää kehittää alueen kykyä toimia koordinoitusti. Maaseudun miellyttävä kokonaisuus koostuu luonnollisista (avoin maisema, metsät, villieläinten populaatiot), rakennetuista (maaseutuasutus, maatalousrakennukset) ja yhteisöllisistä (kulttuuriperintö, kielet, tavat, vaatteet, taidot, festivaalit) aineksista. Maa- ja metsätalouden vaikutus näkyy maisemissa, ympäristön tilassa ja maaseudun mukavuuksien määrässä ja tasossa. Maaseutumaisemaa ei kukaan yksittäinen tarjoaja pysty tuottamaan, vaan se vaatii kaikkien kyläläisten yhteisesti sopiman linjan kunnioittamista työtehtävissä ja vapaa-ajalla (esimerkiksi pihojen siisteydestä huolehtiminen). Yksikin toimija voi halutessaan tuhota hiljaisuuden, rauhallisuuden ja kauneuden elämyksen melun tai hajun muodossa. Pistemäisten ja tilaa vaativien osasten yhdessä muodostaman verkoston yhteishallinta edellyttää, että kaikki sidosryhmät yhdessä vaalivat herkkää kokonaisuutta. Vauraus syntyy toimintojen välisten kytkentöjen kautta, ilman että kukaan omistaa kokonaisuutta.

Kehittämislinoja / -kohteita:

- Öjan ja Luodon saaristo
- Ohtakari
- Tankar
- 7 sillan saaristo
- Lohtajan kirkkomusiikkijuhlat
- Veikko Vionojan taidekoti
- Toivosen eläinpuisto ja talonpojanmuseo
- Kauppakylä Vihtori
- Maatilamatkailu.

7.3 Ulkoiluharrastuksiin liittyvä yrittäjyys

Ihmisten vapaa-ajan ja sen arvostuksen lisääntyminen luovat mahdollisuuksia uuden yritystoiminnan synnyttämiseen ja olemassa olevan yritystoiminnan kehittämiseen (ks. myös Ilmonen ym. 2006: 16, 18, 23). Ulkoiluharrastuksiin voidaan lukea kuuluviksi esimerkiksi liikunta ja urheilu, hevosharrastus ja -urheilu, veneharrastus ja -urheilu, metsästys ja ammunta, kalastus, moottoriurheilu sekä koiraharrastus ja -urheilu.

Luonto-osaaminen, luonnossa kulkemisen osaaminen, sienestys ja marjastus voivat luoda pohjaa matkailijoille tarjottaville palveluille. Hyväkuntoiset retkeilijät ovat hyvin omatoimisia eivätkä halua mitään palveluja maastossa – heille vaellus on tapa osoittaa pärjäämistä. Sen sijaan matkailijaryhmille riittävät yleensä pienet pistäytymiset metsään sellaisissa kohdissa, joissa on tarjolla luonnonkauniita maisemia.

Julkisen liikenteen katoamisen voi vaellusmatkailussa kääntää katetta tuovaksi palveluksi, jos matkailijat viedään paikkoihin, joihin on vaikea päästä millään lyhyellä liittymäkuljetuksella. Toisaalta, jos myydään esimerkiksi Peuran polkua, vaeltajat voidaan viedä polun päähän ja noutaa heidät sitten toisesta päästä – elämysmatka, jota ei voi toteuttaa omalla autolla kovinkaan kätevästi.

Ulkoilumatkailun kehittäminen voi vaatia alkuvaiheessa investointeja reitteihin. Vanhan Kokkolan alueella on jo kuitenkin olemassa reittiverkoston pohja, johon pitäisi vain suunnitella liittyneiden kuntien suuntaan menevät jatkoreitit. Samat reitit palvelevat myös asukkaiden vapaa-ajan liikuntaa, joten investointia ei pidä katsoa yksinomaan liiketaloudellisesti.

Kehittämislinoja:

- Harrastuksia ja urheilua palvelevan yritystoiminnan kehittäminen
- Ulkoiluyrittäjyyttä palvelevan koulutuksen kehittäminen
- Verkostot, palvelujen tuotteistaminen konsepteiksi
- Ulkoilureittien ja saaristopolkujen rakentaminen, karttojen painaminen
- Virkistys- ja lintuvesialueet
- Moottorikelkka-, melonta- ja veneilyreittien kehittäminen
- Ullavanjärven virkistyskäytön kehittäminen.

7.4 Kulttuuriin ja luovaan talouteen liittyvä yrittäjyys

Palvelualoilla tarvitaan luovan talouden piiriin luettavissa olevia yrityksiä, jotka kykenevät kehittämään eri palvelualoille monialaisia ja innovatiivisia elämystuotannon palvelukonsepteja. Innovatiivisissa palvelukonsepteissa kulttuuriosaamista sovelletaan uudella tavalla (design, brändäys, ohjelmapalvelut, informaatio- ja mediateknologian käyttö jne.) (ks. Maaseutu... 2008: 82).

Kulttuuriyrittäjyys on siis laajempi käsite kuin esimerkiksi taiteiden hyödyntämiseen perustuva yrittäjyys. Kulttuurista työtä ja toimeentuloa -selvityksessä haastatellut kult-

tuurialan toimijat Keski-Pohjanmaalla nimesivät muun muassa seuraavanlaisia maaseudulle sopivia kulttuuriyrittäjyyden aloja: ohjelmalliset (tarina)retket, erilaiset tapahtumat (esim. festivaalit, torimarkkinat, vanhan ajan työnäytökset ja latotanssit), käsityöpajat ja ateljeet tuotteineen, studiot ja ohjelmatoimistot, yhtyeet, kesäteatterit sekä kotiseutu- ja erikoismuseot. (Ilmonen 2005.)

Kulttuuri on ala, jonne on alhaiset siirtymäkustannukset. Se tarjoaa hyvät etenemismahdollisuudet henkilöille, joilla on luonnollisia lahjoja tai harjoittelulla luotuja kykyjä. Toisaalta tällaisilla henkilöillä on monesti heikko pätevyys toimia itsensä tai toisten työllistäjänä (Turok 2009). Kulttuuriyrittäjyyden kehittämiseksi on lisättävä yrittäjyyskasvatusta kulttuurialan oppilaitoksissa ja edistettävä jo alalla olevien kulttuuritoimijoiden liiketoimintaosaamista täydennyskoulutuksella (Ilmonen ym. 2006: 11, 21, 23).

Paikallisten markkinoiden pienuus on haaste kulttuuriyrittäjälle: toimeentuloa on vaikea kerätä omalta lähialueelta. Luovien alojen toimijoiden tulee pyrkiä laajentamaan markkina-alueitaan kansallisille ja kansainvälisille areenoille.

Toimijoiden välillä tarvitaan myös yhteistoimintaa. Yhteishankkeita ja muuta kehittämistyötä haittaavat asenneongelmat sekä liike-elämän että kulttuuriväen puolella. Myös aluekehittämisessä kulttuuriyrittäjyyden arvostusta olisi parannettava. Yksittäisiä kulttuuritapahtumia pitäisi sitoa sarjoiksi ja reiteiksi, jotta kuluttajat eivät voisi välttyä huomaamasta niitä. Esimerkiksi kauppakamari tai kaupungin matkailuyhtiö voisi ottaa tehtäväkseen sellaisten taiteilijataapaamisten järjestämisen, joissa markkinointiyhteistyötä ryhdytään virittelemään.

Tiettyihin kulttuuriammatteihin liittyy myönteinen heijastusvaikutus myös sitä kautta, että ne tekevät paikkakunnasta houkuttelevan asuinpaikan muille tietotyöläisille. Kulttuuriyrittäjyyttä ei pidä arvioida yksinomaan sen luomien työpaikkojen ja arvonlisäyksen kautta, sillä taiteesta ammennetut ideat voivat hedelmöittää myös muiden alojen asiantuntijoiden työtä ja arkea. Kulttuuri ei ole ainoastaan viihtyvyystekijä, vaan innovaatioympäristön olennainen osa (ks. Hautamäki 2008: 158).

Kehittämislinoja:

- Matkailua tukeva toiminta (nettipalvelut, ohjelmapalvelut ym.)
- Tapahtumia tukeva toiminta
- Kulttuuritoimijoiden liiketoimintaosaamisen kehittäminen
- Verkostot, palvelujen tuotteistaminen.

7.5 Muu palveluyrittäjyys

Kaikenlainen palvelualan yrittäjyys on mahdollista Kokkolan maaseudulla, mutta asiakaskunnan rajallisuus tekee palveluyrittämisestä haasteellisen toimeentulolähteen joillakin toimialoilla. Maaseudulla mahdollisia aloja ovat esimerkiksi kauppa, liikenne, liike-elämää palveleva toiminta sekä terveys- ja sosiaalipalvelut.

Yritysten on erilaistettava palvelujaan, jos ne haluavat erottautua ja saada sitä kautta liikkumavaraa hinnoitteluun. Ongelmallista on, että harvaan asutuilla seuduilla on vaikeampaa erikoistua kuin kaupungeissa. Kannattavuuspaineet suuntaavat toimintaa pikemminkin monitoimiyrittäjyyden suuntaan eli toimintaan, jossa toimeentulo kerätään tarjoamalla monia erilaisia palveluja. Maaseudun palveluvarustuksen säilymisen kannalta yhden luukun periaate on toimiva ratkaisu, mutta vaativien yritysasiakkaiden on turha toivoa korkeatasoista osaamista erityiskysymyksissä toimijalta, joka on erikoistunut palvelemaan alueen moninaisia tarpeita.

Kehittämislinoja:

- Yritysverkostojen kehittäminen
- Yritystoimintaa tukeva koulutus
- Yrittäjyyskasvatus
- Sukupolvenvaihdoksien edistäminen
- Hoivapalveluissa mahdollista hyödyntää tekniikkaa huomattavasti nykyistä enemmän (sensorit, etähälyttimet, seuranta).

7.6 Veneteollisuus

Veneteollisuutta harjoitetaan Kokkolassa erityisesti rannikolla. Veneklusterin kehittäminen on pitkään ollut Kokkolan ja Pietarsaaren aluekeskusohjelmien yhteinen painopisteala, ja tämä kehittäminen tulee jatkumaan aluekeskusohjelmat korvaavissa koheesio- ja kilpailukyky - eli KOKO-ohjelmissa (Kokkolan seutu... 2008). Venealan osaamiskeskuksen ytimenä toimii Teknologiaakeskus KETEK Oy:n KETEK Marine -yksikkö (Rosenqvist 2006: 31).

Venealan menestys on hyvin suhdanneherkkää. On varauduttava siihen, että veneteollisuus elää murroskautta. Se ei ehkä enää koskaan palaa samanlaisiin liiketoiminta- ja alihankintamalleihin kuin mitä sillä oli ennen lamaa. Tämän takia olisi tavoittelemisen arvoista, että veneteollisuuden ydinosaamista ja -osaajia voitaisiin käyttää myös muilla toimialoilla. Esimerkiksi komposiittimateriaalien käyttömahdollisuudet uusissa koh-teissa ovat hyvin moninaiset.

Kehittämislinoja:

- Alueellisen veneklusterin kehittäminen
- Tuotantotekniikan kehittäminen
- Koulutus
- Verkostotoiminnan tukeminen
- Venealan markkinointi
- Kansainvälinen toiminta.

7.7 Metalliteollisuus

Metalliteollisuudessa Kokkolan maaseutu on erikoistunut mieluummin metallituotteiden kuin koneiden ja laitteiden valmistukseen. Yritysten lisäksi metalliteollisuuden innovaatioympäristön keskeisiä toimijoita alueella ovat Keski-Pohjanmaan aikuisopisto, Kokkolan ammattiopisto, Keski-Pohjanmaan teknologiakeskus KETEK sekä Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu ja sen Centria, tutkimus ja kehitys -yksikkö (Rosenqvist 2006: 30).

Mainittujen organisaatioiden laatiman Konepaja 2010 -kehittämisohjelman mukaan alan innovaatioympäristön keskeisimpiä tavoitteita ovat (1) verkostomaisen, innovaatiot mahdollistavan toiminta- ja oppimisympäristön kehittäminen; (2) asiakaslähtöisten ja kilpailukykyisten palveluiden tuottamisen ja organisoinnin kehittäminen; (3) osaan työvoiman saatavuuden turvaaminen alan kasvun tueksi; (4) yritysten henkilöstön osaamisen kehittäminen sekä (5) jatkuva verkostoitumisen prosessi yritysten, toimijoiden ja muiden kumppaneiden kesken (Konepaja... 2005: 29–32). Metalliteollisuus tulee olemaan myös Kokkolan seudun koheesio- ja kilpailukykyohjelman keskeinen painopisteala (Kokkolan seutu... 2008).

Tuotantoa on säilytettävä omalla alueella, sillä ilman sitä myös innovaatiotoiminta karkaa ajan myötä ulkomaille. Yritys ei pärjää, jos sillä ei ole elävää kosketusta asiakkaisiin ja tuotantoprosessiin.

Kehittämislinoja:

- Teknologioiden kehittäminen
- Innovaatioympäristön kehittäminen
- Innovaatiopalveluiden kehittäminen
- Verkostoitumisen edistäminen
- Koulutus
- Tuotteisiin on lisättävä älyä aina, kun se on mahdollista.

7.8 Muu teollisuus

Kokkolan maaseudulla on aktiivisuutta kaikilla teollisuuden aloilla. Tällä hetkellä Kokkolan maaseutumaisissa kaupunginosissa harjoitetaan esimerkiksi puu-, vaatetus-, elintarvike- ja nahkateollisuutta. Suurta maapinta-alaa vaatien toimintojen kehittämisen kohdealueiksi on osoitettu Kälviän Kasikulman alue sekä Kokkolan eteläraja valtatie 8 ja pääradan välisellä alueella (Keski-Pohjanmaan aluerakenne... 2008: 21), mutta myös muille Kokkolan maaseutualueille, kuten Lohtajan Marinkaisten, Houraatin ja Peukalomäen alueille, houkutellaan uutta yritystoimintaa.

Kehittämislinoja:

- Tuotekehityksen ja markkinoinnin tehostaminen
- Toimialoittaisen ja alueellisen verkostoitumisen edistäminen
- Kansainvälistyminen

- Koulutus
- Yrittäjyyden, erityisesti mikroyrittäjyyden tukeminen
- Omistajan- ja sukupolvenvaihdoksien edistäminen
- Yrityshautomokonseptia kehitettävä ”lyhytterapian” suuntaan
- Älykkäitä materiaaleja (esim. lämpöreagointi) käytettävä nykyistä enemmän.

8 Ohjelman käytännön toteutus ja maaseutuasiain koordinointi Kokkolassa

Ohjelman toteutusta ja vaikuttavuutta on syytä arvioida säännöllisin, esimerkiksi viiden vuoden väliajoin. Arviointien yhteydessä ohjelman sisältöä on syytä tarkistaa, sillä on vaikea kuvitella, että yhdellä ja samalla ohjelmalla voitaisiin toimia vuoteen 2020 saakka.

Kokkolan maaseutualueiden kehittymisen seuraamiseksi tulee pyrkiä saamaan Tilastokeskuksesta käyttöön vuosittain tilastoalueittaiset väestötiedot ja työssäkäyntitilastot mahdollisimman tarkalla toimialaluokituksella. Tavoitteena on, että tilastot saadaan tuotettua käynnissä olevan maakunnallisen tilastoyhteistyöhankkeen kautta.

Maaseutuohjelman toteutuksesta ja seurannasta vastaa kaupunginhallituksen määrittämä toimielin, joka voi olla esimerkiksi toimenkuvaltaan laajennettu aluetoimikunta tai muu olemassa oleva tai perustettava uusi toimielin, kuten maaseutuasiain neuvottelukunta (vrt. Joensuun... 2004). Toimielimen tehtävänä on seurata ja arvioida ohjelman toteutusta sekä tehdä linjauksia ohjelman rahoituksen käytöstä. Toimielimen tehtäviin kuuluu myös eri hallintosektorien maaseutua koskevan toiminnan koordinointi ja maaseutuohjelman kehittäminen Kokkolassa. Maaseudun kehittämistä tulee tarkastella myös Kokkolan työssäkäyntialueen näkökulmasta.

Kaupunginhallituksen nimeämään, maaseutuohjelman toteutuksesta ja seurannasta vastaavaan toimielimeen voivat kuulua edustajat esimerkiksi seuraavilta tahoilta:

- keskushallinto
- sivistystoimi
- sosiaali- ja terveystoimi
- tekninen toimi
- maaseututoimi
- Kokkolanseudun Kehitys Oy (KOSEK)
- Kokkolan Matkailu Oy
- Leader- ja kylätoiminta
- yrittäjät.

Toimielimen jäsenet vastaavat omilla toimialoillaan maaseudun kehittämistavoitteiden toteutumisesta. Toimielimen lisäksi hallintokunnat ja erilliset tulosityksiköt perustavat omat maaseututyöryhmänsä, jotka vastaavat siitä, että maaseutuohjelmassa esitetyt kehittämistoimet viedään niiden vuosittaisiin tulostavoitteisiin ja budjetteihin.

Kokkolan, Kälviän, Lohtajan ja Ullavan yhdistymissopimuksessa (2007) varattiin 200 000 euroa tämän maaseutuohjelman valmisteluun ja toteuttamiseen. Ohjelman laatimisen jälkeen jäljelle jäänyt raha käytetään ohjelman seurantaan ja koordinointiin sekä ohjelmakokonaisuuden kannalta tärkeisiin, pienehköihin hankkeisiin, joihin on vaikea saada rahoitusta muualta. Tällaisia voisivat olla esimerkiksi:

- (1) Aluerakennelyskaavaan liittyvä yhdyskuntarakennetutkimus, jonka tuotoksena syntyvä alueluokitus voi toimia Kokkolan maaseutualueiden kehityksen tilastollisen seurannan pohjana.
- (2) Muuttoliiketutkimus, jossa selvitetään potentiaalisten maallemuuttajien muuttomotiiveja ja sitä, miten he arvostavat erilaisia Kokkolan maaseutualueiden ominaispiirteitä.
- (3) Kokkolan maaseutuyrityksiä koskeva tutkimus, jossa vertaillaan (a) pelkästään alkutuotantoa harjoittavia maatiloja, (b) monitoimialaisia maatiloja ja (c) maaseutuyrityksiä, joilla ei ole maatilakytkentää. Tutkimuksessa arvioidaan erilaisen maaseudulla sijaitsevien yritysten aluetaloudellista merkitystä ja esitetään niiden kilpailukyvyn kehittämistä koskevia suosituksia.

Lähteet

- Ahola, E. & A. Palkamo (2007). Tutkimusmatka innovaatioihin. Tekes-julkaisuja 197/2007.
- Anttiroiko, A.-V., O. Kallio, P. Valkama & P. Siitonen (2006). Osaamiskeskittymät maaseudun kehittämisessä. Tampereen yliopisto. Kunnallistutkimuksia-sarja.
- Audretsch, D. B. & M. Keilbach (2004). Does entrepreneurship capital matter? *Entrepreneurship Theory and Practice* 28: 5, 419–429.
- Audretsch, D. B. & M. Keilbach (2007). The localisation of entrepreneurship capital: evidence from Germany. *Papers in Regional Science* 86: 3, 351–365.
- Audretsch, D. B. & E. Lehmann (2006). Entrepreneurial access and absorption of knowledge spillovers: strategic board and managerial composition for competitive advantage. *Journal of Small Business Management* 44: 2, 155–166.
- Bosworth, G. (2006). Counterurbanisation and job creation: entrepreneurial in-migration and rural economic development. Centre for Rural Economy Discussion Paper Series 4.
- Byar i utveckling. Livskraft, företagsamhet och kompetens. Svenska Österbottens lokala utvecklingsstrategi för Leader-verksamhet 2007–2013 (2007). Studieförbundet i Österbotten.
- Going global – the challenges for knowledge-based economies (2008). Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Innovaatio 20/2008.
- Green paper. Entrepreneurship in Europe (2003). European Commission (EC). COM (2003) 27 final, Brussels.
- Hautamäki, A. (2008). Kestävä innovointi. Innovaatiopolitiikka uusien haasteiden edessä. Sitran raportteja 76.
- Hietaniemi, A. (2008). Pirkanmaan innovaatiokäytävät. Kunnallispolitiikan Pro gradu. Tampereen yliopisto.
- Huovari, J. & M. Maliranta (2008). Tuottavuuden aineettomat lähteet esiin. *Tieto & trendit* 6/2008, 10–13.
- Härkönen, M. (2007). Keski-Pohjanmaan bioenergiaohjelma 2007–2013. Keski-Pohjanmaan liitto & Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulun Centria, tutkimus ja kehitys -yksikkö & Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä & KOSEK Oy & Kaustisen seutukunta. <http://www.keski-pohjanmaa.fi/tiedostot/Bioenergiaohjelma_valmis.pdf>.
- Ilmonen, K. (2005). Kulttuurista työtä ja toimeentuloa. Jyväskylän yliopisto. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius. Julkaisematon tilaustutkimus.
- Ilmonen, K., P. Junkala & P. Järvelä (2006). Kulttuuri ja liikunta alueen voimavarana. Keski-Pohjanmaan liiton kulttuuri- ja liikuntastrategia 2007–2015. Strategiaosa. Keski-Pohjanmaan liitto & Chydenius-instituutti – Kokkolan yliopistokeskus, Yhteiskuntatieteiden yksikkö / EvaCo-tiimi. <http://www.keski-pohjanmaa.fi/tiedostot/Kulttuuri-ja_liikuntastrategia.pdf>.
- Joensuun maaseutualueiden kehittämis- ja markkinointiohjelma 2005–09 (2004). Kuntaliitoksen seurantaryhmä & Alue- ja kuntatutkimuskeskus Spatia 19.11.2004.
- Järvelä, P. & P. Junkala (2006). Seniorit maaseutukulttuurin toimijoina. Chydenius-instituutin selvityksiä 2/2006. <<http://urn.fi/URN:ISBN:951-39-2585-4>>.

- Järvelä, P. & O. Rosenqvist (2007). Ikääntyvien kulttuuritoiminta maaseutukuntien voimavarana. Jyväskylän yliopisto. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius. <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-2946-6>>.
- Keski-Pohjanmaan aluerakenne 2030 (2008). Sigma Konsultit Oy & Keski-Pohjanmaan liitto 29.10.2008.
- Keski-Pohjanmaan maakuntakaavan 3. vaihekaava. Luonnoksen kohdekuvaukset (2009). Keski-Pohjanmaan liitto & Ramboll Finland Oy. Luonnos 8.4.2009.
- Keski-Pohjanmaan matkailustrategia 2007–2013 ja toimenpideohjelma (2008). Keski-Pohjanmaan liitto & Pohjanmaan TE-keskus.
- Keskushallinto-kuntaliitostoimialatyöryhmä (2008). Täydennetty väliraportti 26.6.2008. Kokkolan kaupunki.
- Kilpailukykyä, hyvinvointia ja ekotehokkuutta. Suomen aluerakenteen ja alueidenkäytön kehityskuva (2006). Ympäristöministeriö. Suomen ympäristö 31.
- Kilpeläinen A. & A. Pohjola (2007). Kyläläiset keskiössä. Tutkimus kylien hyvinvointipalveluista. Lapin yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja. Sarja B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 55.
- Klerkx, L. & C. Leeuwis (2009). Establishment and embedding of innovation brokers at different innovation systems levels: insights from the Dutch agricultural sector. *Technological Forecasting & Social Change* (painossa).
- Knuuttila, M. & E. Vatanen (2008). Maatalouden ja metsätalouden arvonlisävaikutukset maakunnissa. *Maa- ja elintarviketalous* 129. MTT, Helsinki.
- Kokkolan kaupungin ja Kruunupyyn kunnan yhteistoimintasopimus sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämiseksi (2008). Järjestelytoimikunta 18.8.2008. Kokkolan kaupunginvaltuusto 22.9.2008 § 83 (tarkistettu).
- Kokkolan kaupungin tilastollinen vuosikirja 2007 (2008). 35. vuosikerta. Kokkolan kaupunki, keskusvirasto, suunnitteluyksikkö. <http://www.kokkola.fi/kuntainfo/tilastot/fi_FI/tilastollinen_vuosikirja/_files/80299332292198469/default/tilastokirja_2007_lopullinen.pdf>
- Kokkolan kaupunkiseutusuunnitelma (2007). Kunta- ja palvelurakennemuutoksen puiteläin mukainen vastaus valtioneuvostolle.
- Kokkolan, Kälviän, Lohtajan ja Ullavan yhdistymissopimus (2007). Kokkolan kaupunginvaltuusto, Kälviän kunnanvaltuusto, Lohtajan kunnanvaltuusto ja Ullavan kunnanvaltuusto 3.12.2007.
- Kokkolan, Pietarsaaren ja Kaustisen alueen liikennejärjestelmäsuunnitelma 2030. KOPIKALI 2030. Loppuraportti (2006). Laadittu alueen kuntien ja valtion aluehallintoelinten yhteistyönä.
- Kokkolan seutu / Kokkola (2008). Kokkolan seudun / Kokkolan vastaukset 8.12.2008 Koheesio- ja kilpailukyky - eli KOKO-ohjelmaa koskevaan kuntakyselyyn <<http://kokwww.kokkola.fi/dynastia/kokous/KOKOUS-2599-11-Liite-1.PDF>>. Luettu 10.3.2009.
- KOKO:n (alueellisen koheesio- ja kilpailukykyohjelman) ohjelma-asiakirjan taustamuistio (2008). Työ- ja elinkeinoministeriö 9.10.2008. <http://www.tem.fi/files/20305/KOKO_ohjelma-asiakirjan_tauustuistio_09102008.pdf>. Luettu 4.3.2009.
- Konepaja 2010. Keski-Pohjanmaan kone- ja metallituoteteollisuudelle suunnattujen palveluiden kehittämisohjelma (2005). Luonnos 24.8.2005. Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä & Keski-Pohjanmaan aikuisopisto & Kokkolan ammattiopisto & Keski-Pohjanmaan Teknologiaakeskus & Keski-Pohjanmaan ammattikorkea-

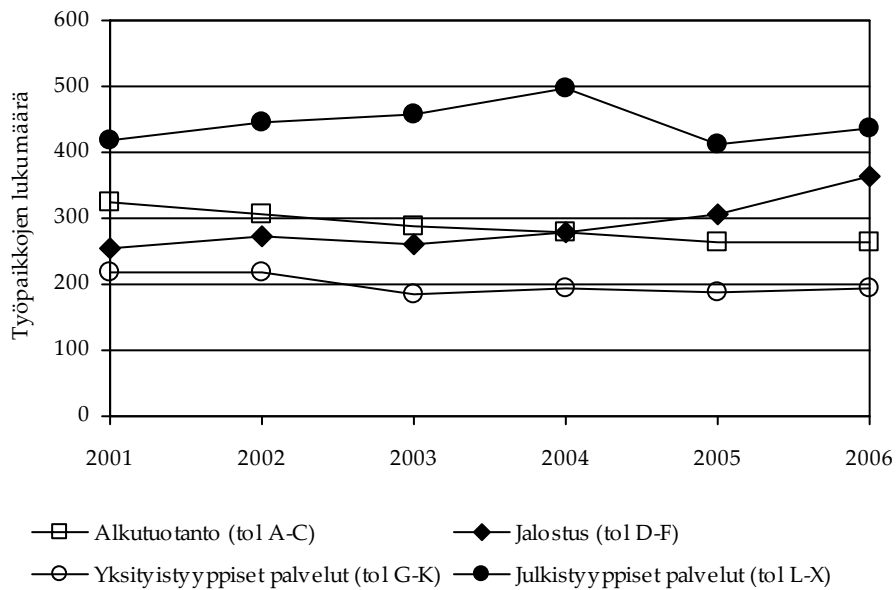
- koulu ja Centria. 34 s. <http://www.keski-pohjanmaa.fi/tiedostot/KONEPAJA_2010.pdf>.
- Kopits, E., V. McConnell & M. Walls (2007). The trade-off between private lots and public open space in subdivisions at the urban-rural fringe. *American Journal of Agricultural Economics* 89: 5, 1191–1197.
- Kuntaliitostiedote (2008). Kokkolan, Kälviän, Lohtajan ja Ullavan kuntaliitosta koskeva tiedote 29.4.2008.
- Kylä maailmassa. Kehittämisohjelma 2007–2013 Kaustisen seutukunnassa (2005). Pirytyiset ry:n Leader-kehittämissuunnitelma 15.12.2005.
- Linnamaa, R. (2004). Verkostojen toimivuus ja alueen kilpailukyky. HAUS-julkaisuja 1/2004.
- Low, S., J. Henderson & S. Weiler (2005). Gauging a region's entrepreneurial potential. *Federal Reserve of Kansas City, Economic Review*, third quarter, 61–89.
- Lowe, P. (2008). The rural north: landscapes of endeavour and enquiry. The 2008 Cameron-Gifford Lecture. Centre for Rural Economy Discussion Paper Series 16.
- Maa- ja metsätalousyritysten taloustilasto 2007 (2009). Tilastokeskus. Suomen virallinen tilasto. Maa-, metsä ja kalatalous 2009.
- Maaseutu ja hyvinvoiva Suomi. Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2009–2013. Luonnos 12.12.2008 (2008). Maa- ja metsätalousministeriö.
- Maaseutupalvelut-kuntaliitostoimialatyöryhmä (2008). Muistio Kälviän kokouksesta 25.6.2008. Kokkolan kaupunki.
- Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2007–2013 (2008). CCI 2007 FI 06 RPO 001. Hyväksytty 10.8.2007. Muutettu 14.4.2008.
- Markusen, A. (2007). A consumption base theory of development: an application to the rural cultural economy. *Agricultural and Resource Economics Review* 36: 1, 9–23.
- Markusen, A. (2008). Government's role in regional development. Teoksessa Martinez-Vasquez, J. & F. Vaillancourt (toim.): *Public policy for regional development*. Routledge.
- Matthies, A.-L. (2009). Mistä kestävä suunta? Uudet valtuustot haastavan tehtävän edessä hyvinvointipalvelujen järjestämisessä. *Keskipohtanmaa-lehti* 8.2.2009.
- Mustikkamäki, N. & M. Sotarauta (2008, toim.). *Innovaatioympäristön monet kasvot*. Tampere University Press, Tampere.
- Müller, P. (2006). *Entrepreneurship and economic performance – the impact of new firm foundation on regional development and individual behavior*. Dissertation. Faculty of Economics and Business Administration, Technical University of Freiberg.
- Niedomysl, T. (2007). Promoting rural municipalities to attract new residents: An evaluation of the effects. *Geoforum* 38: 4, 698–709.
- North, D. & D. Smallbone (2006). Developing entrepreneurship and enterprise in Europe's peripheral rural areas: some issues facing policy-makers. *European Planning Studies* 14:1, 41–60.
- Pohjola, A. (2006). Maaseudun palvelujen kehittäminen oppimisen paikkana. Teoksessa Kilpeläinen A. & Y. Nikunlassi (toim.): *Kylät muutoksessa. Hankkeet kylien hyvinvoinnin edistäjinä? Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja* 23.
- Rieska-Leader. Kehittämisohjelma 2007–2013 (2006). Rieska-Leader ry.

- Roberts, K. (2004). *The leisure industries*. Palgrave Macmillan, New York.
- Rosenqvist, O. (2005). Kokkolan ja Kaustisen seutukuntien kaivostoimintaselvitys. Jyväskylän yliopisto. Chydenius-instituutti – Kokkolan yliopistokeskus. Selosteita ja katsauksia 48. <<http://urn.fi/URN:ISBN:951-39-2095-X>>.
- Rosenqvist, O. (2006). Keski-Pohjanmaan maaseutustrategia 2007–2013. Kilpailukyky johtotähtenä. Keski-Pohjanmaan liitto, Kokkola & Chydenius-instituutin selviytyksiä 1/2006. <<http://urn.fi/URN:ISBN:951-39-2547-1>>.
- Rosenqvist, O. (2008). Kaustisen seutukunnassa ohjelmakaudella 2000–2006 toteutettujen luonnonvara-alan hankkeiden vaikuttavuus. Jyväskylän yliopisto. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius. <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-3068-4>>.
- Rosenqvist, O. & J. Kaipainen (2009). Pirityisten ja Rieska-Leaderin hanketoiminnan vaikuttavuus. Jyväskylän yliopisto. Kokkolan yliopistokeskus Chydenius. <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-3451-4>>.
- Sotarauta, M. & N. Mustikkamäki (2001, toim.). Alueiden kilpailukyvyn kahdeksan elementtiä. Suomen Kuntaliitto. Acta 137.
- Suomen maaseudun kehittämisstrategia 2007–2013 (2007). Euroopan maaseudun maatalousrahaston (maaseuturahaston) tuesta maaseudun kehittämiseen annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1698/2005 mukainen kansallinen strategiasuunnitelma. Maa- ja metsätalousministeriö 3.8.2006 (täydennetty 8.2.2007).
- Turok, I. (2009). The distinctive city: pitfalls in the pursuit of differential advantage. *Environment and Planning A* 41: 1, 13–30.
- Valtakunnalliset alueiden kehittämisen tavoitteet vuosiksi 2007–2011 (2008). Valtioneuvosto. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Alueiden kehittäminen 3/2008.
- Valtioneuvoston innovaatiopoliittinen selonteko eduskunnalle (2008). Valtioneuvosto. VNS 5/2008 vp.
- Valtioneuvoston päätös valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkistamisesta (2008). Valtioneuvosto 13.11.2008.
- Valovirta, V., P. Pesonen, M. Halonen, R. van der Have & T. Ahlqvist (2009). Suomalaisen innovaatioiden maantiede. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Innovaatio 26/2009.
- Werker, C. (2007). Entrepreneurship and policy in regional innovation systems. DIME – Workshop on "Network dynamics and the performance of local innovation systems". <http://www.wiwi.uni-jena.de/mikro/dime_ws-10-007/papers/werker.pdf>.
- Viljamaa, K., T. Lemola, J. Lehenkari & H. Lahtinen (2009). Innovaatiopoliittikan alueellinen ulottuvuus. Katsaus viimeaikaisiin kehityssuuntiin. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Innovaatio 22/2009.
- Virkkala, S. & E. Storhammar (2004). Maaseutu tietotaloudessa. Innovaationäkökulma kaupungin ja maaseudun vuorovaikutuksessa. *Maaseudun uusi aika* 12: 3, 5–25.

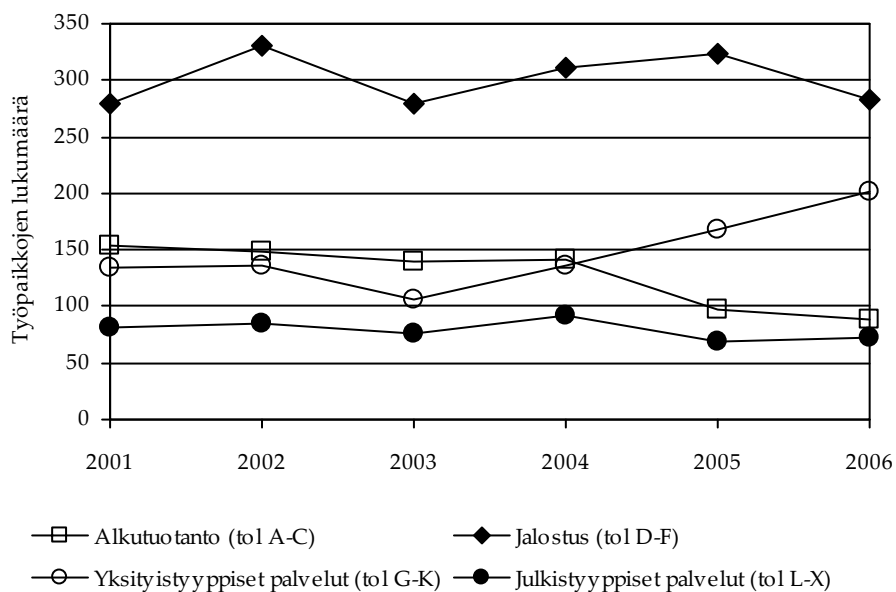
Liitekuva 1. Työpaikkojen lukumäärä toimialoittain Kälviän alueella vuosina 2001–2006.

Lähde: Työssäkäyntitilasto / Tilastokeskus.

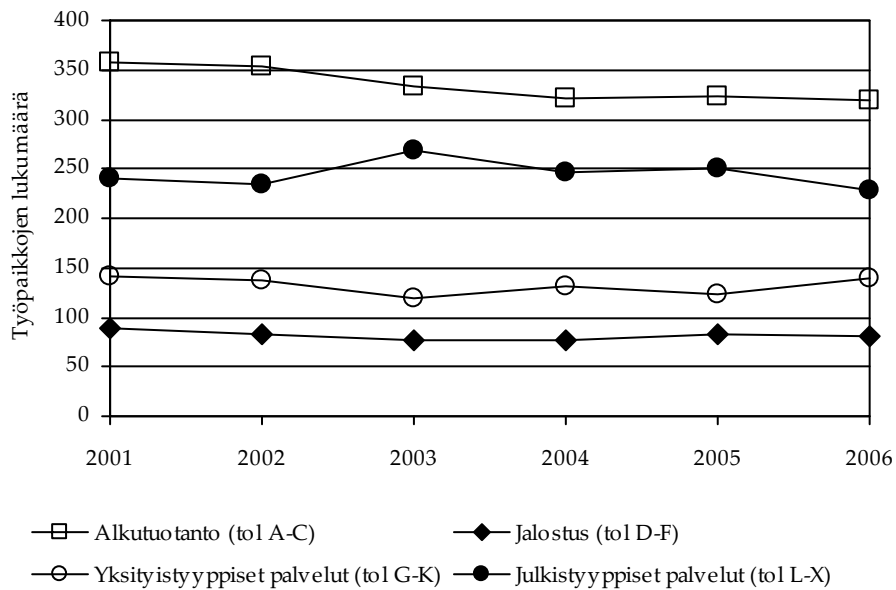
Liitekuva 2. Työpaikkojen lukumäärä toimialoittain vanhan Kokkolan maaseutualueilla vuosina 2001–2006.

Vanhan Kokkolan maaseutualueisiin kuuluvat Rödsön, Ali- ja Ylikorpilahden, Sokojan, Kvikantin ja Öjan tilastoalueet. Lähde: Työssäkäyntitilasto / Tilastokeskus.

Liitekuva 3. Työpaikkojen lukumäärä toimialoittain Lohtajan alueella vuosina 2001–2006.

Lähde: Työssäkäyntitilasto / Tilastokeskus.

Liitekuva 4. Työpaikkojen lukumäärä toimialoittain Ullavan alueella vuosina 2001–2006.

Lähde: Työssäkäyntitilasto / Tilastokeskus.

